41 L. 16. 96

Novarum Dissertationum

DE

Morbis Abstrusioribus

TRACTATUS PRIMUS.

DE

FEBRIBUS INTERMITTENTIBUS.

In quo

Obiter *Febris Continuæ* natura explicatur.

Authore

JOHANNE JONES,

LL. D. et Medico.

LONDINI:

Typis *H. H.* Impensis *Gualteri Kettilby* ad Insigne Capitis Episcopalis in Cœmeterio *D. Pauli.* 1683.

ELENCHUS RERUM.

PARS PRIMA.

De Febribus intermittentibus in genere.

CAP. I.

De Febrium intermittentium cauſis Procatarcticis, quæ diatheſin Febrilem pariunt.

Cauſæ Procatarcticæ recenſentur, p. 1, 2, 3, 4. *Ad tres claſſes rediguntur*, p. 5. *Prima claſſis*, p. 6. *Effectus cauſarum hujus claſſis eſt cruditates ſanguini ſuggerere*, ibid. & p. 7. *Secunda claſſis*, ibid. *Idem eſt hujus claſſis effectus*, p. 8. *Tertia claſſis*, ibid. *Idem etiam*

etiam hujus classis effectus est, ibid. *Conclusio generalis ex præmissis elicita*, p. 9. *Humorum celebrata Ternio* (bilis *nempe*, pituita, & melancholia) *improbantur*, ibid. *Conclusio generalis confirmatur à morbis Febres intermittentes excipientibus*, p. 10. *Medicamentorum Febrifugorum facultatibus*, ibid. *Aëre Febrifugo*, p. 11. *Urinæ & sanguinis autopsiâ*, ibid. *Cruditates Febriles à pituitâ (propriè sic dictâ) variis modis discrepant*, p. 12.

Cap. II.

De causis quæ diathesin Febrilem in actum suscitare solent.

Enumerantur causæ diathesin in actum excitantes, p. 13. *Omnia horrifera, cruditates generantia, & sanguinem perturbantia paroxysmos Febriles evocant*, p. 14.

Cap.

CAP. III.

De Paroxyſmorum præludiis, ſigniſq; acceſſionem mox ingruentem præſagientibus.

Præſagia enumerantur, p. 15. *Quædam concluſiones à præſagiorum conſideratione profluentes*, p. 16. *Res præcipuæ notæ, quæ ex eiſdem præſagiis eliciuntur*, p. 17.

CAP. IV.

De ſymptomatis exhorreſcentiæ tempore emicantibus.

Symptomata in horrore Febrili ſe proferentia, p. 19. *Quædam præcognita, quæ ad ſymptomatum, ſignorum præſagientium, & cauſarum excitantium explicationem viam ſternunt, utpote partium ſenſilium contractio, extenſio*, &c. p. 20, 21, 23, 24. & deinceps. *Membrana eſt proprium ſenſationis organon*, p. 23. *Frigoris conſideratio quatenus rigori Febrili analogum eſt*, p. 25. *Ejus effectus in corpore animato à partium ſenſilium contractione oriuntur*, ibid. *Cauſa palloris*, p. 26.

Quare Frigus ſanguinem, aliósque humores repellit, p. 27. *Quare hæmorrhagias ſiſtit*, ibid. *Quare cutem anſerinæ ſimilem reddit*, p. 28. *Quare ſudores è veſtigio cohibet*, ibid. *Quare lachrymas movet*, ibid. *Quare ſputationes, defluxiones, catarrhos, narium ſtillicidium, diarrhœas*, &c. *cauſat*, p. 29. *Quare micturitionem ciet*, ibid. *Cur dormiens in lecto mingit, ſi manus ejus aquâ frigidâ immergatur*, ibid. *Cur frigus horrorem excitat*, p. 30. *Cur ſtuporem inducit*, p. 31. *Frigus, & horror Febrilis præmiſſis ferè omnibus conveniunt*, p. 32. *Eorum diſcrepantia ſtatuitur*, ibid. *Rigoris Febrilis cauſa ad repellentium album neceſſariò referenda eſt*, p. 33. *Repellentia recenſentur*, ibid. *Ex quibus materia Febrilis ſolius aciditatis capax eſt*, p. 34. *In corpore ſtagnans neceſſario aceſcit*, ibid. *Frigoris, & rigoris Febrilis convenientia oritur à materiæ morbificæ, & frigoris ſimili repellendi, & partes contrahendi vi*, ibid. *Quædam alia rigori Febrili analoga proferuntur*, p. 35. *Aciditatem rigoris Febrilis cauſam eſſe confirmatur morbis Febres intermittentes conſequentibus, utpote affectionibus hypochondriacis*, &c. ibid. *Obiter, cur Melan-*

Melancholicis ementita ſpectra, larvæ, & funeſta phantaſmata objici videntur, p. 36. *Aciditas ad omnia rigoris Febrilis phænomena dilucidanda ſufficit*, ibid. *Materiæ morbificæ magna quantitas partium ſenſilium contractionem quandoque excitat*, ibid. *Eandem promovere poteſt ejuſdem materiæ frigiditas*, p. 37. *Aciditatis geneſis perpenditur, quò meliùs ejuſdem in Febricitantibus ſedes inveſtigetur*, p. 37. *Aciditas oritur à ſale in minutias redacto*, p. 38. *Calor, aut fermentatio ad ſales comminuendos requiritur*, ibid. *Particulæ acidæ ſemper ſalibus ineſſe videntur, ſeu potiùs, omnis ſal ex ſe acidus eſt*, p. 39. *Illud probatur ex* Nicholao Limerio, p. 40. *A vinorum novellorum, & muſtorum effectibus*, ibid. *A fructuum vario ſtatu*, ibid. *Quæ acidas particulas ab involucris ſuis expediunt aciditatem promovent*, p. 42. *Sic etiam quæ acidas, & non ſulphureas particulas evehunt aciditatem evocant*, ibid. *Ut calor lenis*, ibid. *Fermentatio languidior*, p. 43. *Quibus ſuppetias fert liquorum diſſoluta mixtio*, ibid. *Acorem etiam promovent, quæ ſulphurearum particularum diſſipationi conferunt*, p. 44. *Ut calor*, ibid. *Immodicæ fermentationes, & nimis frequentes*, ibid. *Vaſorum, aut*

liquorum agitatio, ibid. *Tempus & mora*, ibid. *Liquorum tenuitas*, p. 45. *Sulphuris penuria & salis copia*, ibid. *Quantitas exigua*, p. 46. *Ea recensentur, quæ aciditatem impediunt*, ibid. *Disquisitio instituitur de aciditatis Febrilis propriâ & primariâ sede*, p. 48. *An materia Febrilis in sanguine acescat?* ibid. *Liquores spiritu & sulphure turgidi aciditati minus obnoxii sunt, & alia ab aciditate vindicant*, ibid. *Liquores nullo aut exiguo sale fixo præditi seriùs aut nunquam acescunt*, ibid. *Liquores crassiores seriùs & difficiliùs acescunt*, ibid. *Liquor oleosus & sulphureus dum ejus sulphur evehitur non acescit*, p. 49. *Omnia præmissa in sanguinis tutamen conspirant*, ibid. *Proinde aciditatis prorsus incapax esse videtur*, ibid. & p. 50. *Illud variis rationibus probatur*, p. 51, 52, 53, 54, 55, 56. *Veteres materiam morbificam extra venas corrumpi statuerunt*, p. 56. *Chyli motus indagatur, quò meliùs ejusdem aciditatis focus perquiratur*, p. 57. *Chylus sanguinem in venis axillaribus subit*, ibid. *Circulationis legibus quaquaversum propellitur*, ibid. *Materia morbifica crassior est, & tenacior chyli portio*, ibid. *Res crassa & tenax angustos meatus ægrè pervadit*,

vadit, p. 58. *Quare materia morbifica in capillaribus, & tenuiſſimis meatibus & vaſculis neceſſariò hæret*, ibid. *Ubi etiam neceſſariò aceſcit, quare anguſtiæ ad vaſorum ſanguineorum fines ſunt aciditatis Febrilis vera, & primaria ſedes*, ibid. *Nullum datur ejuſdem materiæ peculiare receptaculum, aut capſula*, p. 59. *Illud variis modis probatur*, ibid. & p. 60. *Materia morbifica conſideratur quatenus in* anguſtiis *hærens*, p. 62. *Ipſarum* anguſtiarum *ſtatus, & diſpoſitiones perpenduntur*, p. 63. *Omnia rigoris Febrilis ſymptomata, & phænomena ſigillatim explicantur*, ibid. & p. 64, 65, 66, 67. *Cauſæ excitantes, & paroxyſmi ingruentis ſigna illuſtrantur*, p. 68, 69.

CAP. V.

De ſymptomatis in Æſtu Febrili ſe proferentibus.

Æſtûs Febrilis ſymptomata, p. 70. *Caloris & ignis ratio inveſtigatur*, p. 71. *Sulphureis particulis originem debent*, ibid. *Ex minutiſſimis particulis conſtant*, p. 72. *Eædem particulæ à ſe invicem diſcretæ ſunt, & diſſeminatæ*, ibid. *Sulphureæ par-*

particulæ quæ maximè discretæ sunt, quàm proximè ad ignis statum accedunt, ibid. *Hæc sententia stabilitur rationibus sumptis à rerum destillationibus*, p. 73, 74. *A spiritibus sulphureis fauces urentibus*, ibid. *A fermentatione, quæ fit a pulveribus in liquores injectis*, p. 75. *Ea considerantur quæ affusâ aquâ calescunt*, ibid. *Cur seminsta facilè ignem concipiunt*, ibid. *Cur elychnium sevo inebriatum cineribus oblinitum citiùs accendatur*, p. 76. *Cùm calor, & ignis, particularum sulphurearum disgregatione, vel sulphuris divisione fiant; Divisio, ejúsque requisita expendenda sunt*, p. 77. *Ejus Definitio*, ibid. *Requisita generalia*, ibid. *Requisita specialis divisionis, quæ ad ignem, aut fermentationem excitandam exigitur*, p. 78. *Acidum hujusmodi requisitis maximè instruitur*, ibid. *Eorum autem opinio reprobatur, qui ignem ipsum acidum esse statuunt*, p. 79, 80, 81, 82. *Acidæ & sulphureæ particulæ ad ignitionem conspirant*, p. 82. *Acida ignitionis sunt instrumenta, sulphur materia ignem constituens*, p. 83. *Instrumentum nihil efficit sine motu*, ibid. *Acidæ particulæ in sanguinem introductæ motu carere nequeunt*, p. 84. *Sanguinem ejúsque sulphur dividendo*

dendo Æſtum cient, ibid. *Quâ ratione Æſtus Febrilis plenum ſtatum acquirit*, p. 85. *Omnia ejuſdem Æſtûs ſymptomata ſigillatim explicantur*, p. 86, 87, 88. *Paroxyſmi declinatio*, p. 88. *Phænomena in Declinatione notabilia*, p. 89. *Quædam præmittuntur, quæ ad Declinationis explicationem conducunt*, ibid. & p. 90, 92. *Declinationis ratio proditur*, p. 91. *Sudor ad ſolidiorem intermiſſionem nonnihil conducit*, p. 92. *Ratio ſudoris in paroxyſmorum declinationibus emanantis*, p. 93, 94. *Cur ſudor in Æſtu non effluit*, p. 95. *Cur, ſudore emanante, ſitis ſtatim ſedatur*, p. 96. *Autoris ſententia circa hujus ſudoris cauſam confirmatur*, ibid. & p. 97, 98. *Fermentationis deſpumatio non eſt illius cauſa*, p. 99, 100, 101, 102, 103. *Nec materiæ morbificæ coctio*, p. 104. *Nec ſeri attenuatio*, p. 105. *Nec Archæus*, p. 106. *Sudor criticus & ſymptomaticus*, p. 107. *Urina critica & ſymptomatica*, ibid. *Ratio eluceſcit, cur opiata ſudorem evocant*, ibid. *Cur plurima aſtringentia alexipharma ſunt, ſudorifica, & diuretica*, p. 108. *Cur potus frigidi in Febribus ardentioribus ſudorem movent*, ibid. *Cur in iiſdem Febribus frigida externè admota idem nonnunquam præſtant*, ibid. *Ratio ſomni*

Somni blandioris in declinatione, ibid. *Cur somnus in declinationibus quandoq; varius sit, & insomniis gravis*, p. 109.

CAP. VI.

De intermissione.

Varia Problemata ad intermissionem spectantia, p. 110, 111. *Problematum explicationes*, p. 112, 113, 114, 115, 116. *Anacephalæosis*, p. 116, 117, 118.

PARS

PARS SECUNDA.

De Febribus intermittentibus in ſpecie.

CAP. I.

De methodi in hâc parte inſtitutione.

Methodus in hâc parte obſervanda proponitur, &c. 119, 120.

CAP. II.

De Tertianis intermittentibus Autumnalibus.

Bilis non eſt harum Febrium cauſa, ſed cruda materia, &c. p. 122. *Ratio prima*, ibid. *Ratio* 2, p. 123. *Ratio* 3, p. 124. *Ratio* 4, ibid. *Ratio* 5, p. 125. *Tertianæ Autumnalis ratio*, ibid. *Cur curatu difficilis eſt*, p. 126. *Cauſæ procatarcticæ*, p. 127. *Signa diagnoſtica*, ibid. *Eorundem*

dem rationes ſigillatim proferuntur, p. 128, 129, 130, 131, 132, 133. *Febris continua, & Quartana intermittens maximè à ſe invicem diſtant*, p. 133. *Veræ & eſſentiales omnium Febrium putridarum differentiæ*, ibid. & p. 134. *Ratio, quâ præſcimus Tertianam Autumnalem in Quartanam delapſuram*, ibid. *Cacochymiæ præſagium certiſſimum*, ibid. *Signa Tertianæ continuæ in intermittentem tendentis*, ibid. *Accuratior intermiſſionis tempus computandi ratio*, p. 135.

CAP. III.

De Febribus intermittentibus Quartanis.

Tertiana Autumnalis Quartanæ typum ſæpiùs aſſumit, p. 136. *Quædam Quartanæ ex ſe ſine prævià Tertianâ invadunt*, ibid. *Cauſæ procatarcticæ*, p. 137. *Signa diagnoſtica*, p. 138. *Eorum rationes*, p. 139, 140, 141, 142.

CAP.

CAP. IV.

De Febribus intermittentibus Quotidianis.

Quotidianæ circa ſolſtitium Hyemale graſſantur, p. 143. *Cruditates nonnunquam in ſanguine diù hoſpitantur, priuſquam Febrem excitent*, ibid. *Quo pacto illud fit & Quare*, ibid. & p. 144, 145, 146, 147, 148, 149. *Cauſæ procatarcticæ*, p. 149. *Signa diagnoſtica*, ibid. & p. 150. *Quotidianæ horror non oritur ab aviditate*, p. 151. *Ratio* 1, ibid. *Ratio* 2, ibid. *Ratio* 3, p. 152. *Ratio* 4, ibid. *Ratio* 5, ibid. *Quicquid ſit, partibus ſenſilibus contractionem infert*, ib. *Omnia quæ ejuſmodi contractionem eis partibus inducunt, recenſentur*, ibid. *Ex illis acria rejiciuntur*, p. 153. *Et Aſtringentia propriè ſic dicta*, ibid. *Frigus quoquè ad omnia rigoris Febrilis phænomena explicanda non ſufficit*, ibid. *Frigus horrori Febrili ſubvenire poteſt*, p. 154. *Quantitas ergò eſt horroris Febrilis Quotidianæ cauſa*, ibid. *Externum frigus ei quandoque ſuppetias fert*, ibid. *Senſilium partium contractio inchoata facilè provehitur*, p. 155. *Ingluvies, paſtúſque*

ſtúſque pleniores cruditatum quantitatem augendo paroxyſmos evocant, ibid. *Confirmatur, quòd Quotidianarum paroxyſmi à materiæ morbificæ ingenti quantitate excitantur*, p. 156. *Signa diagnoſtica ſigillatim explicantur*, p. 157, 158, 159, 160, 161.

CAP. V.

De Febre Tertianâ Vernali.

Tertiana Vernalis à cruditatibus, non à bile provenit, p. 164. 1 *Ratio*, ibid. 2 *Ratio*, ibid. 3 *Ratio*, ibid. 4 *Ratio*, ibid. 5 *Ratio*, ibid. 6 *Ratio*, p. 165. 7 *Ratio*, ibid. 8 *Ratio*, ibid. 9 *Ratio*, ibid. *Cauſæ vulgò dictæ* bilioſæ *recenſentur*, p. 166. *Non diatheſin pariunt, ſed eam ſolùm in actum deducunt*, ibid. *Quare cauſæ* excitantes *dicuntur*, ibid. *Variis rationibus probatur, quòd jure merito ſic dicuntur*, p. 167, 168. *Cauſæ diſponentes*, p. 168. *Signa diagnoſtica*, ibid. & p. 169 *Signorum diagnoſticorum rationes ſigillatim redduntur*, p. 170, 171, 172, 173, 174. *Diſcrimen inter Tertianas Autumnales, & Vernales variis modis eluceſcit*, p. 174, 175, 176.

CAP.

CAP. VI.

De Febrium intermittentium ingeminationibus.

Materiæ Febrilis varietates conſiderantur, p. 177. *Materia tenuis citiùs aceſcit, & faciliùs ex anguſtiis repellitur*, ibid. *Craſſior ſeriùs & difficiliùs repellitur*, 178. *Materia copioſa paroxyſmos accelerat*, ibid. *Exigua retardat*, ibid. *Quantitas debiliorem, aciditas validiorem contractionem parit*, p. 179. *Febres intermittentes duplices & triplices quæ ſunt*, ibid. *Acceſſiones emergentes primariæ Febris nomen adſciſcunt*, ibid.

Quotidiana duplex, & triplex *deſcribuntur*, 180. *Earum Paroxyſmi ſunt tantùm Quotidianæ ſimplicis longior Acceſſio horrore uno, vel altero interrupta*, ibid. *Ratio* 1, 2, 3, 4, ibid. & p. 181. *Tot, & tam frequentes horrores ab aciditate excitari nequeunt*, p. 181. *Ab ingenti materiæ quantitate proveniunt*, ibid. & p. 182.

Tertianæ ingeminantes *deſcribuntur*, ibid. *Una Tertiana duplex quotidiè paroxyſmum habet; altera duos eodem*

die, ibid. *Illa potiùs ἡμιτριταίαν, sive* semitertiana *dicenda est*, ibid. *Ejus paroxysmus emergens Quotidianæ accessionem refert; mitior est, & citiùs curatur*, ibid. *Ejusdem Tertianæ duplicis ratio*, p. 183. *Ex hujus Tertianæ ratione omnia ejus phænomena eluceſcunt*, p. 184. *Altera Tertiana duplex constat ex duabus reverà Tertianis*, p. 185. *Illius ratio redditur*, ibid. & 186. *Datur (ut quidam volunt) Tertiana triplex*, p. 186. *Tres paroxysmi* 48 *horis fieri possunt*, ibid. *Ratio*, ibid.

Quartanarum *ingeminationes*, p. 187. *Quartanæ duplicis descriptio, & ratio*, ibid. *Quartanæ triplicis descriptio, & ratio*, ibid.

Cap. VII.

De Febribus anomalis, quæ à communi aliarum ratione deflectunt.

Febres algidæ describuntur, p. 189. *Earum ratio*, p. 190. *Ardentes describuntur*, ibid. *Earum ratio*, p. 191. *Earundem Phænomena explicantur*, ibid. *Epialæ describuntur*, p. 192. *Earum Ratio*, ib. & 193, 194. *Lipyriæ describuntur*, p. 194. *Earum ratio*, ib. *Febrium siccarum Descriptio, & Ratio*, p. 195. *Sudotariarum Descriptio, & Ratio*, ib. *Tussiculosarum Descriptio, & Ratio*, p. 196.

Catar-

Catarrhalium Ratio, ib. *Sputatoriarum Ratio*, p. 197. *Micturientium, ſive ureticarum Deſcriptio, & Ratio*, ib. *Dejectoriarum Deſcriptio, & Ratio*, ib. *Bilis excrementitia in Febribus incrementum patitur*, p. 198. *Emeticarum Deſcriptio, & Ratio*, ib. *Syncopalium Deſcriptio, & Ratio*, p. 199. *Cardiacarum Deſcriptio & ratio*, p. 200. *Terminalium Deſcriptio, & Ratio*, ib. *Præfocantium Deſcriptio & Ratio*, ib. *Anheloſarum Ratio*, p. 201. *Aſthmaticarum Ratio*, ib. *Arthriticarum Deſcriptio, & Ratio*, p. 202. *Inſanarum, ſive Delirarum Deſcriptio & Ratio*, ib. *Maniacarum Deſcriptio, & Ratio*, p. 203. *Siticuloſarum Deſcript. & Rat.* p. 204.

CAP. VIII.

De Prognoſticis in Febribus intermittentibus notabilibus.

Prognoſtica generalia boni ominis, p. 205. *Prognoſtica generalia infauſta, ſive mali omnis*, p. 209, 210, 211, 212, 213. *Febrium Autumnalium prognoſtica ſpecialia*, p. 214, 215. *Tertianæ Autumnalis prognoſticon ſingulare*, p. 215. *Quartanæ prognoſtica ſpecialia*, ib. & p. 216. *Quotidianarum prognoſtica*, p. 216, 217, 218. *Tertianarum Vernalium prognoſtica*, p. 218.

TERTIA PARS.

Curationis Synopsis,

Sive

Dogmatica Constructio.

INtroductio, p. 221, 222, 223. *Intentiones curativæ generales*, p. 223.

Cap. I.

De Præservatione.

Præservationis methodus, p. 224. *Quâ ratione sanguis à cruditatibus immunis servatur*, ibid. & seq. *Regimen*, & *diæta* Primæ *causarum procatarcticarum* Classi *opponenda*, p. 225, 226, 227. *Medicamenta aliqua eidem usui inservientia*, p. 228. *Regimen*, & *diæta* Secundæ Classi *oppo-*

opponenda, ibid. *Regimen, & diæta* Tertiæ Claſſi *opponenda*, p. 229. *Quâ ratione paroxyſmi prævertuntur, quamvis cruditates in ſanguine ſubſint*, p. 230, 231, 232, 233, 234, 235.

CAP. II.

Curatio perfunctoria, ſeu palliativa quâ paroxyſmi, materiâ morbificâ non ſubductâ, ſiſtuntur.

Paroxyſmi ſiſtuntur cruditates comminuendo, & ſanguinem ad firmiorem compagem reducendo, p. 237. *Ea reçenſentur, quæ optimè alias res comminuunt*, ibid. *Calor, & ignis quamvis optimè corpora comminuant, rejiciuntur*, p. 238. *Aſpera, & dura paroxyſmos palliandi ſcopo reſpondent*, p. 239. *Salium eximiæ in cruditatibus comminuendis vires*, ibid. & p. 240. *Terreæ particulæ ſanguini firmiorem compagem largiuntur*, p. 242. *Terreo-ſalina ſunt præſtantiſſima palliativa*, p. 243. *Narcotica, & Paregorica iis quandoque ſubſerviunt*, p. 244. *Autoris ſententia de Terreo-ſalinis confirmatur*, p. 245. *Quâ ratione operantur cataplaſmata terreo-ſalina*, p. 246. *Cortex Peruvianus eſt terreo-*

terreo-salinus, p. 147. *Quare inter terreo-salina excellit*, p. 248, 249, 250. *Phænomena à corticis usu provenientia explicantur*, p. 251, 252, 253, 254, 255, 256. *Cautiones & canones circa corticis Peruviani usum observandi*, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265.

CAP. III.

Curatio consummata, quâ Febres intermittentes radicitùs evelluntur.

Prima methodus Febres intermittentes penitùs tollendi, p. 267. *Arcanum Talborianum*, p. 270. *Secunda methodus*, p. 272. *Cautiones & canones circa hanc curandi methodum observandi*, p. 273.

CAP. IV.

De Diatheseos Febrilis emendatione.

Quâ ratione diathesis Febrilis emendatur, p. 278.

CAP.

RERUM.

CAP. V.

De damnis à Febre intermittente illatis resarciendis.

Quâ ratione hujusmodi damna resarciuntur, p. 278, 279.

Errata

Errata ſic corrigantur.

PAg. 10. *lin.* 17. *lege* Rhachitidem. 11. 11. nequa. 13. 3. diatheſeωs. 15. 5. anxia. 28. 20. partes. 29. 6. poſthac. 36. 3. necnon. 48. 19. debitâ. 52. 8. ſenſus,. 60. 9. ſeculorum. 89. 18. ſubjecto fomite,. 123. 1. perinde eſt. 132. 9. *dele* quaſi. 158. 17. Parvus. 172. 18. incipit. 191. 23. (torrentis inſtar). 195. 1. externis. 199. 21. ſpirituoſo. 204. 9. ſale. 206. 23. bilem & calorem. 211. 10. augurii. 211. 27. Epialas. 217. 16. nimiâ. 217. 18. expeditum. 221. 10. cœlum. 226. 28. mora. *ibid.* pyra ſicciora. 233. 23. mixta. 239. 16. hæc. 239. 18. curatio. 242. 19. *dele* ac. 243. 12. curationem. 246. 5. potèntèr elicit. 251. 27. aliquot. 260. 23. unum. 269. 14. præcipuum.

PARS

PARS PRIMA.

De Febribus intermittentibus in genere.

Cap. I.

De Febrium intermittentium cauſis procatarcticis, quæ diatheſin febrilem pariunt.

Cauſæ Procatarcticæ.

Cauſæ Procatarcticæ ſunt omnes terrarum plagæ, quæ nimiâ humiditate macerantur, aut uberiori aquarum illuvie ſuperari ſolent, utpote paludes diſſolutæ, & infidæ, loca uliginoſa, humilia, & maritima; *ex. gr. Cantij* partes inferiores, paludes *Lincolnienſes*, cum non paucis aliis latifundiis in *Angliâ*, *Hiberniâ*, *Hollandiâ*, *Flandriâ*, *&c.* madore ſuo jugiter fordeſcentibus. Quinetiàm Ædes, quas ſtagna, piſcinæ, natatoria, & flumina alluunt, Febribus intermittentibus magis

obnoxiæ ſunt, quàm alia domicilia quæ ab hujuſmodi undis ſejunguntur. His adjicienda ſunt importuna piſcandi conſuetudo, omneq; intempeſtivum cum aquis commercium, navigatione putà, balneis, lavacris, &c. omnis inſignis, & ſubita aeris mutatio a calidâ & ſiccâ temperie, in humidiorem, & frigidiorem; qualem in Autumno humorum, & Febrium fœcundiori parente non rarò experimur. Hæc veridica, & fideliſſima experientia teſtatur, & rata habet; imò *aer humido-frigidus* inter has cauſas jure merito primatum obtinet; ſemper enim in illis locis, quos ſqualore ſuo inquinat, immaniter graſſantur hæ Febres.

Aer humido-frigidus.

Pororum conſtipatio.

Prædicto cauſarum Anteſignano *pororum conſtipationem* ſubmittimus, quæ a quovis ambiente frigido evenire poteſt.

Eſculenta humido-frigida.

Diatheſi etiam febrili (vulgo dictæ Aguiſchneſs) non parum tribuunt *eſculenta frigida, humida, limoſa, mucilaginoſa, &c.* olera putà frigidiora, crudoq; ſucco turgida, qualia ſunt lactuca, portulaca, beta, braſſica, ſpinachia, &c. necnon *Acetaria* ex his confecta; *Lacticinia*, *fructus immaturi, horarij, ſuccidi, craſſi, frigidi*, &c. omneſq; *radices*, & *caules* his *affines*. Inter *animalia* idem malum fovent

fovent *aquatilia*, anguillæ nempe, ranæ, & piſciculi molliores; animalia ſubruma, vituli nempe, porcelli lactantes, &c. Inter *potulenta* haud immeritò infamia ſunt *crudiora, aquoſa, jejuna, languida, emortua, & vapida*; ut ſerum lactis, lac ebutyratum aut aquâ dilutum, aqua ipſa, cereviſiæ tenuiores, &c. & hinc quidem fit quòd miſella plebecula, proletarii, ſtrigoſi, famelici, veſculi, & mendici, morbi horrore frequentiùs, & diutiùs contremiſcant; cum interim Magnates, generoſi, & auſpicatioris fortunæ viri opiparâ, lautâq; victûs ratione, vegetioriq; Baccho calentes, & auxiliarium ſpirituum turmâ freti vilem dedignantur hoſtem, imparemq; debellant. *Potulenta frigidiora, crudiora, &c.*

Nec ſicco pede prætereundæ ſunt *hæmorrhagiæ* utrùm accidant per venæ ſectionem, arteriotomiam, aut vulnera, an per nares, menſes, hæmorrhoides, ſanguinis ſputum, &c. quantùm enim ſanguinis, tantùm caloris amittitur; unde crudi humores, Febres intermittentes, & hydropicæ affectiones ſuboriuntur. His annumerandæ ſunt omnes aliæ *evacuationes inſigniter debilitantes*, ut alvi profluvia, diarrhœæ, dyſenteriæ, &c. ſic quoq; elumbes jejunio, ſolicitudine, metu, *Omnes evacuationes inſigniter debilitantes, ut hæmorrhagiæ, alvi fluxus, &c.* *Omnia alia debilitantia, ut labores, jejunia, mœror, &c.*

metu, mœrore, laboribus, æstivo fervore, aut curis confectos, aut morbis gravioribus, Febribus præsertim Autumnalibus attritos, datâ languoris occasione, quasi subdolè invadit inimica lues.

Dyspepta, & concoctioni officientia.

Postremò diathesin febrilem pariunt *dyspepta*, debitæq; *concoctioni obnitentia*; qualia sunt viscosa, tenacia, dura, ut animalium pedes, cutes, tendines, cartilagines, parteſq; membranosæ, ut intestina, ventriculi, &c. carnes crudæ, & fumo induratæ planipedûm volatilium, ut anserum, cygnorum, & anatum carnes; panis semicoctus, vel ex germinanti grano confectus, omniaq; ex pastâ non probè fermentatâ confícta, uti lagana, fritillæ, & variæ ejusdem farinæ, nescio, an magis adulatoriæ, an pernicioſæ nugæ; Salmones butyrati, fungi, gelatinæ, pulticulæ graviores, & id genus multa, quæ ventriculum laceſſunt, aut crapulam post se trahunt, quæ omnia eò certiùs febrilem dispositionem suggerunt, quo magis ventriculus pituitosis sordibus, aut alio quovis defuncto humore fœdatur.

Ventriculus pituitâ aut defunctis humoribus sordescens.

Hîc uno quasi intuitu conspicere licet infaustum, & hostile agmen ingenti appa

apparatu mortalibus excidium denuncians: Quandoq; ſolitaria ex his cauſa Febri generandæ ex ſe par eſt, plerumq; verò cauſarum fit συνδρομὴ, & diverſæ in unum conſentientes ſibi invicem quaſi auxiliares manus porrigunt, eòq; certiùs, & funeſtiùs mortales peſſundant.

Recenſitis omnibus, aut pleriſque, aut ſaltem præcipuis Febrium intermittentium cauſis evidentibus, nunc, (jactis fundamentis) arduum ſanè aggrediendum eſt opus, & ſalebroſa calcanda eſt provincia; cum mihi incumbat ex cauſis penè innumeris, multúmq; diverſis unum, eundemq; effectum eruere, adeoq; omnium inter ſe efficaciam conciliare, ut nullatenus ſibi invicem adverſari videantur; penitiùs autem perpenſis, & eventilatis ſingularum viribus, & energiis, indigeſtâq; hâc farragine in aliquem ordinem redactâ, nullus dubito, quin tanti momenti, tantæq; difficultatis penſum facili negotio expedire liceat, propiùs enim inſpicienti cauſæ omnes eodèm ſpectare, & coincidere videntur; quod ex ſequentibus conſtabit.

Ad hoc ſuſceptum abſolvendum totam cauſarum procatarcticarum congeriem (haud alio, quàm naturæ ductu) in tres *Claſſes* diſcerno. *Omnes cauſæ procatarcticæ ad tres Claſſes rediguntur.*

Prima Classis. *Primam Classem* constituunt aer, & diæta humido-frigida, pororum constrictio,& (quod mihi priùs excidit) vivendi ratio iners, & deses.

Effectus causarum hujus Classis est cruditates sanguini suggerere. Quod ad *aerem humido-frigidum* spectat, in promptu est concludere, quòd sanguinem (dum nimias humiditates suggerit) luxurianti sero diluat & aliquatenus restinguat, ita ut calor inerti aquarum mole supprimatur, fermentatio torpescat, & consopiatur; quare vitalis latex languore quodam, & deliquio fatiscens muneri suo impar evadit, & succi nutritii assimilatio enormiter labefactatur; non enim fieri potest, ut calore, & fermentatione imminutis, chylus debitè subigatur, & in sincerum sanguinem mutetur, proinde necessariò in *crudam* quandam *materiam* facessit.

Diætæ etiam *humido-frigidæ* usu haud dubiè succrescit serum, quod pariter calorem,& fermentationem obruendo eundem planè effectum producit.

Cui porrò sciolo non innotescit maximam humorum copiam per poros eliminari? totiusq; corporis emortuam serositatem hoc pacto fusissimè amandari? fidem propemodum superaret si illius mensuram ad calculum vocaverimus, cujus

cujus immenſitatem paſſim teſtantur Autores, qui non impenſiùs illam admirantur, quàm lubentiùs concedunt; His igitur innumeris foraminulis, & perennibus ſeri colatoriis conſtrictis,& obſeratis, humores per tranſpirationem amoliendi intra limina coercentur, & quidam quaſi Microcoſmi cataclyſmus neceſſariò contingit, quo principia activa, ſpiritus nempe, ſal, & ſulphur, involuta & præpedita, oneri ſe ſubmittunt, ſanguiſq; ad functiones ſuas exerendas ineptus redditur; quare & ex his etiam (quoad *cruditates* congeſtas) eadem prorſus elicienda eſt ſequela.

Nec diſſimilis eſt illorum conditio, quorum vita iners & deſes, motu & exercitatione poſthabitis, humores ſiſtit, & ex humano corpore ſtagnum efficit, unde calor, & fermentatio obruuntur, idemq; fatum ſubeunt; & chylus non ſatis ſubtiliter comminutus juſtam maturationem non conſequitur, ſed crudioris cujuſdam pulticulæ formam induit. Et ſic omnes hujus *Claſſis* cauſæ Procatarcticæ ad *cruditates* ſanguini ſuggerendas conſpirant.

Secunda cauſarum Procatarcticarum *Claſſis* ex debilitantibus; hæmorrhagiis *Secunda Claſſis.*

nempe, fluxibus immodicis, jejuniis curis, paſſionibus gravioribus, importunis laboribus, &c. conſtituitur.

Idem eſt Effectus cauſarum ſecundæ Claſſis.

Nullâ ſanè indagine ex his alium quàm prædictum effectum inferre licet; uti enim in ſuperioribus caſibus principia activa emergere nequibant; ſic in hâc *Claſſe* evanidus cruor vegetioribus particulis deſtitutus chyli penum affatim illi tranſmiſſum ſubigere nequit, & ſanguificatio Spartæ ſuæ ſuccumbit, chyluſq; immaturus in vaſis ſanguiferis coacervatur. Accedit quòd, calore, & fermentatione langueſcentibus, humores etiàm ſuccreſcunt, qui principia activa magis magiſq; ſubjugant, & peſſundant; propterea & *cruditates* augeſcunt.

Tertia Claſſis.

Tertia Claſſis conſtat ex dyſpeptis, viſcoſis, tenacibus, debitæq; digeſtioni inimicis, ventriculum gravantibus, crapulam accerſentibus, &c.

Idem Effectus cauſarum tertiæ Claſſis.

Uti in prioribus *Claſſibus* ſanguinem quodammodo vitiatum tanquam malorum ſcaturiginem, ſic in hâc *Claſſe* chyli rudiorem indolem, & contumaciam incuſamus; qui, licèt ſanguis ſincerus ſit & illibatus, omnibuſq; (ut aiunt) numeris abſolutus, impedire poteſt, quò minùs debitè aſſimilari queat, quare *cruditates* parit;

parit; multò verò magis, ſi cauſæ ſanguinem diluentes, aut debilitantes, concurrant.

Generalis concluſio. Ex his videre eſt, quòd tota cauſarum ſeries ad unum eundemq; effectum tendunt, quòdq; *cruda quædam materia à ſanguinis, & chyli diſproportione orta, eſt omnium Febrium intermittentium pabulum, & præcipua cauſa.*

Cruditates ſunt omnium Febrium intermittentium cauſa.

Si quis autem incautus tyro, qui primoribus tantùm labris meliores literas delibavit, anilium ſabellarum contagio correptus ſuperſtitioſam *humorum* in corpore humano *quaternionem* adſtruere aggrediatur, illius nugas nulli rationi innixas, nulliſq; cordatis, & ſanioribus Medicis arridentes ſuſq; deq; habeo; hoc tamen concedo (ſi *humorum iſtorum* patronulis ſatisfaceret) quod magna ſit cruditatum moles in Quotidianis; ſanguis ſit, ut plurimum, magis ſulphureus in Tertianis; minùs ſulphureus, & ſpirituoſus in Quartanis: de nihilo tamen eſt, quòd inanes loquaculi præjudicio faſcinati de celebratæ *Ternionis*, (*bilis, pituitæ*, & *melancholiæ*) putreſcentiâ obſtrepunt. Sed de his paulò fuſiùs ſuo loco, cùm nempe ad Febrium intermittentium ſpecies, & differentias deveniemus.

Humorum celebrata Ternio (bilis nempè, pituita & melancholia) improbantur.

Inte-

Confirmatio generalis conclusionis.

Interim tamen ne Lectorem in re tam gravi (si illi adhuc ambigere fas sit) ullatenus suspensum teneamus, liceat hîc, priusquam, ad alia transeamus, paululum subsistere, paucaq; subnectere, quæ conclusioni nostræ non parùm roboris apponunt.

Morbis Febres intermittentes excipientibus.

Primò. Advertendum est omnes Febres intermittentes diuturniores, aut malè judicatas in morbos cruditatibus infames transire, utpote in *Anasarcam*, *Asciten*, *Leucophlegmatiam*, *Cacochymiam*, *Cachexiam*, *Chlorôsin*, *Appetitûs Dejectionem*, *parotidûm*, *lienis*, *crurum*, *abdominis*, & *aliarum partium Tumores pituitosos*, & *serosos*; *Scorbutum frigidiorem*, *Fluorem album*, *Rachitiden*, *manuum* & *pedum stuporem*, *Asthmata*, *spirandi difficultates*, & *quandam sui generis Maniam pituitosam* (a clarissimo *Sydenhamio* observatam) febrifugis, & cardiacis moderatè calidis emendandam, & communem Maniarum curationem aspernantem.

A medicamentorum febrifugorum facultatibus.

Secundò. Quòd medicamenta ad has Febres abigendas efficacissima, & fidelissima sunt *Salia*, præcipuè lixivialia; *Amara*, præsertim asperiora, ut cortex Peruvianus, radix gentianæ, centaurium minus, &c. *Stomachica*, & *Discussiva* cali-

calidiora, quæ omnia cruditatibus quasi ex diametro opponuntur.

Tertiò. Quòd regiones calidæ, & siccæ has Febres rarò aut nunquam experiuntur; nec nos latet quosdam populos perpetuis, & æquabilibus solis radiis æstuantes earum typum prorsus ignorare, illis enim qui in nonnullis regionibus sub Æquatore positis vitam degunt vix quidem nomine tenus innotescunt. *Ab aere febrifugo.*

Postremò, ne qua fides desit, autopsia ipsa rem persuasissimam facit, si enim in febricitantium urinam oculos conjicias, semper à debitâ materiæ morbificæ coctione hypostasis alba, aut saltem subalbida, & crassa deprehenditur, quæ certo certiùs à cruditatibus concoctis originem ducit, cùm neque bili, aut spiritui, sali, aut terræ, nec alii cuivis, tanquam causæ materiali ascribi possit. Adhuc scaturigini propiùs accedamus, ipsumq; sanguinem in chirurgorum patellis exceptum speculemur, & rarò non in his Febribus crudiori quodam recremento fœdatum conspicitur. Qui plura de hâc re avidiùs cupit, adeat *Partis Secundæ Cap.* 2. & 5. *Ab urinæ & sanguinis autopsiâ.*

Nota,

Discrepantia inter meram pituitam, & cruditates febriles.

Nota, quòd longè dispar est ratio crudæ hujus materiæ quam morbificam statuimus; & pituitæ quæ excreando, tussiendo, sternutando, nares emungendo, &c. rejicitur. *Illa* concoctionem præcedit, illiusque (si calor intendatur, uti in Febribus cernitur) capax est; *hæc* verò concoctionem sequitur, & quasi posthabitam renuit, & vix quidem ejus jussa audit; *Illa* chylus est indigestus, *hæc* serum inspissatum; *Illa* Febres excitat, *hæc* potiùs prohibet.

CAP.

Cap. II.

De cauſis quæ diatheſin Febrilem in actum ſuſcitare ſolent.

EXploratâ in ſuperiori capite Febrium intermittentium *materiâ*, proditâq; *diatheſis Febrilis* indole, nunc haud aliis, quàm naturæ veſtigiis inſiſtentes ad illa procedimus, quæ dictam diſpoſitionem in *actum* excitare ſolent. Hæc ſunt humi, aut linteaminibus humidiuſculis decubitus; ſubitus, & incautus ex cubiculis & lectulis calentibus deceſſus in auræ frigidioris afflatum; omnis pororum inſignis conſtrictio, qualis illis contingit, qui è laconicis, ſudatoriis, & hypocauſtis ſubitò egrediuntur, terrores inopinati, cibi, & potus actu frigidi; & quæcunq; demum corpus refrigerant, aut tremorem, & rigorem accerſunt. Dyſpepta etiam, nimia repletio, crapula, *&c.* dùm novas cruditates adjiciunt, naturam (quo nomine partes ſenſu dotatas innuimus) onerando, & laceſſendo (uti inferiùs patebit) paroxyſmum evocant, quamvis aliàs, (ſaltem per aliquod tempus) claudicaret. Hìc notare licet, quòd omnia

Cauſæ excitantes quæ diatheſin Febrilem in actum deducunt.

hor-

horrifera, vel *crudidates ſuppeditantia* paroxyſmum accelerare queunt.

Aliæ etiam cauſæ ſunt, quæ ſanguinem perturbando latentem *diatheſin* exſuſcitant, utpote inſolatio, nimia exercitatio, ira immodica, vomitoria, cathartica, vigiliæ, vinorum, & potuum calidiorum ingurgitationes, *&c.* quorum rationes ex capite, quod de *Tertianis Vernalibus* in *Secundâ Parte* habebitur, deſumendæ ſunt.

CAPI

Cap. III.

De Paroxyſmorum præludiis, ſigniſq; acceſſionem mox ingruentem præſagientibus.

TRagœdiæ prologum agunt, hoſtemque in proximo eſſe, breviq; invaſurum prænunciant pandiculationes, & oſcitationes importunæ; punctiones ſubcutaneæ, annexa totius corporis gravitas, torpor, & inquietudo; animus ſubitò perculſus, & loquendi, movendiq; conatum ægrè ferens; mores plùs ſolitò aſperiores; extremarum partium, digitorum nempe, & unguium tum manuum, tum pedum, orbiculi naſi, menti, loborum aurium, mamillarum, & quandoq; ipſius linguæ frigus, & pallor; cutis aſpera anſerinæ æmula, in femoribus præſertim, & brachiis conſpicua; ſudoris ſubita ſuppreſſio, ſcroti corrugatio, digitorum coarctatio, adeo ut annuli quamvis aliàs probè adaptati facillimè decidant; pulſus debilior & exilior paulò tamen frequentior, & cujuſdam deniq; per totum corpus compreſſionis quaſi dubius ſenſus, ſivè leviuſcula intimatio. Quandoq; (rariùs tamen,

Paroxyſmi ingruentis præſagia.

men, & seriùs quàm ut meritò præsagia haberi possint) sentiuntur cephalalgiæ, vertigines, oculorum coruscationes, somni inquieti, &c. Hæc sanè, si non omnia, præcipua saltem, sunt paroxysmi imminentis signa; & quorsum alia nullius ferè momenti, aut certitudinis auguria commemorem?

Quædam conclusiones a præsagiorum consideratione profluentes.

Ex his fatidicis prodromis (citra divinum furorem) non tantùm quod paroxysmus ingruit hariolari licet, sed & rigoris quasi præ foribus astantis causas aliquatenùs suspicere licet, quoniam prædicta signa non tantùm ad Febrilem horrorem viam sternunt, sed & de illius naturâ, (inchoatè tamen) participant. Quis enim adeò insulsi capitis est, ut pandiculationem, & oscitationem materiam quandam musculos lacessentem, & solicitantem innuere inficias eat? & quis vel subdubitare queat, quòd lassitudo spontanea, corporis gravitas, & torpor, animiq; segnities spiritus quodammodo labefactos non testantur? Quódq; inquietudo molestum sensum non denotat? & frigus, & pallor, (cum omnem à sanguine calorem & rubedinem mutuemur) non illius absentiam arguunt? quod (obitèr) nullâ sanguinis effusione priùs factâ,

factâ, ejus retrocessu fieri necesse est; sic cutis anserinæ æmula, scroti corrugatio, digitorum coarctatio, pororum subita constrictio, & sudoris inde suppressio, cutis contractionem disertè probant; & quid quòd universalis cujusdam compressionis submonemur?

Res præcipuæ notæ quæ ex dictis præsagiis eliciuntur.

Res ergo præcipuæ notæ, quæ ex præmissis eliciendæ sunt, quinque haberi possunt. (1.) Materia aliqua Musculos, aliasq; partes lacessens. (2.) Spirituum pessundatio. (3.) Molestus sensus. (4.) Sanguinis fuga ab extremis. (5.) Partium contractio, & compressio. Quæ omnia, uti & causæ Febrilem diathesin in actum excitantes superiori capite traditæ, ex cruditatibus, earumq; in corporibus humanis maleficiis facili negotio illustrari queunt: Sed cum nobis animus sit, omnem (quoad poterimus) scrupulum eximere, cumq; ipsius horroris symptomata in sequenti capite proferenda ad tenebras discutiendas maximè conducant; non est quòd præcipiti nimis illatione, aut præpropera temeritate tanti ænigmatis extricationem aggrediamur. Sinamus ergo ut sensim, & placidè (cùm fas sit, ut naturæ pedissequi pari cum eâdem

passu incedant) matureſcat concluſio, ne (fructûs inſtar nimis præcocis) juſtam non conſequatur gratiam, aut delicatulorum palatis non arrideat. Procedamus itaq; ad ſymptomata expendenda, quæ in exhorreſcentiæ tempore ſe oſtentant.

CAP.

Cap. IV.

De ſymptomatis exhorreſcentiæ tempore emicantibus.

HÆc paroxyſmi Febrilis portio denſo quidem *ſymptomatum* ſatellitio ſtipatur, quorum exordium ſuperiori capite præluditur, ſigna enim ibidem memorata paulatim adoleſcentia tandem integra evadunt *ſymptomata*; & quaſi ex ephebis excedentia ſui juris fiunt. Sic frigus leviuſculum, idq; in extremis tantùm proditum, tandem longè latèq; graſſatur, & univerſum corpus pervadit, quod perpetim invaleſcit donec *rigorem* accerſiverit, quo quandoq; vel ipſa oſſa confringi videntur. Sic pallor, pari ferè cum frigore incremento, tandem totam cutem dehoneſtat; & inquietudo, moleſtuſq; ſenſus in deterius vergentes non rarò dolores lancinantes, & rodentes, inteſtinorum punctiones, & tormina inducunt. His accedunt reſpirandi difficultas, pectoris conſtrictio, præcordiorum anxietates, ſuſpiria, aut ſaltem ſuſpirandi ſtudium, & inane conamen, digitorum, manuum, pulſus adhuc inſignior coarctatio, adeo

Symptomata in horrore Febrili ſe proferentia recenſentur.

ut, rigore ad ἀκμὴν perveniente, pulsus exilior evadat quàm ut promptè digito admoto sentiri possit; totius corporis manifesta percipitur compressio; & febricitantes miselli tantis quandoq; angustiis versantur, ut anima (arctiori suo ergastulo quasi ad incitas redacta) fugam moliatur; ut plurimùm enim, qui hoc malo occumbunt, urgente rigore ad plures abeunt; ægris aliquando negotium facessunt sputatio immodica, lachrymæ involuntariæ, & sudor frigidus; vesicaq; subinde, & alvus ad excretionem plùs solitò solicitantur, & copiosa profunditur urina; tandem sub rigoris fine sentiuntur quædam veluti frigoris, & caloris velitationes, illudq; ab externis partibus introrsum, hic a centro ad circumferentiam copias suas ducere videtur.

Quædam præmittuntur, quæ ad symptomatum explicationem viam sternunt.

Quamvis ex prædictis sagaciori forsan Medico, aut Philosopho quid rei est subolere licet, lucemq; saltem creperam, & sublustrem prospicere; tamen ut veritas splendidiùs eniteat non inconsultum duco aliqua notatu digna ad rem nostram facientia præmittere, quæ analogiâ suâ, aut similitudine, rigori Febrili facem præferant, cum autem inter illum,

&

& frigus conjunctiſſima intercedat analogia, cùmq; frigus (noſtro quidem judicio) pleroſq; ejus in animalibus effectus, partes ſenſiles contrahendo, pariat; mihi veniam indulgeat Lector, dum pauca de hujuſmodi *contractione* proferuntur, ut poſtea clariùs, faciliùs, & cum uberiori commodo tam *frigoris*, quàm *febrilis rigoris* phænomena explicare poſſim.

De partium ſenſilium contractione & extenſione.

Primò itaq; notandum eſt partes nervoſas, & membranoſas, quales ſunt cutis, ventriculus, inteſtina, veſica, avicularum ingluvies, panniculus carnoſus, *&c.* ad *contractionem*, & *extenſionem* aptas natas eſſe, & quò magis partes Membranis, fibrilliſq; Nerveis intertexuntur, eò magis *contractionis*, & *extenſionis* capaces ſunt, quod ab omnibus, nemine reclamante, conceditur; & (cùm indies oculis noſtris ſubjiciatur) vero verius habendum eſt.

Secundò, Quòd eædem partes ad *contractionem*, quàm *extenſionem*, procliviores ſunt, quod diſſectione Nervi, aut Membranæ, quarum partes inſitâ contractionis vi ex ſe celeriter diſſiliunt; necnon ex mirandis Ventriculi, Veſicæ, Uteri, *&c.* contracturis liquidò conſtat; nam remotis ſolummodò impedimentis,

ex se, nullâ adhibitâ externâ vi, contrahuntur; illorum enim parietes utcunq; priùs dissiti, & expansi, statim à contentorum evacuatione corruunt, & mirificè condensantur, quod illis evenit non tantùm intra corpus existentibus, sed etiam postquàm exempta sunt; præsertim si frigus accedat; quod vel laniis, & omasariis notissimum est.

Tertiò, Quòd partes prædictæ quocunque modo vellicatæ, aut irritatæ (utrùm hoc fiat solâ quantitatis grandiori mole, aut qualitatis perversâ indole, puncturis, aut quovis alio pacto) ad injuriam amoliendam (quasi bellicæ disciplinæ ritu instructæ) copias suas contrahunt, & tanquam densatâ acie se asserunt; ventriculus enim, vesica, uterus, &c. contentis onerata, acrimoniâ tacta, vel aliàs lacessita *contractionis* vi, veluti solenni, & œcumenicâ in animalibus administrationibus machinâ, gravamina sua excutere nituntur; unde fit quòd ventriculus nauseabunda, emetica, gravantia, &c. rejicit; vesica gravata, aut vellicata urinam exprimit, uterus abortit, &c. Obiter, *contractionis* imperium in animalibus longè, latèq; diffunditur; hâc urgente cibus, & potus per œsophagum detru-

detruduntur, chylus per pylorum exprimitur, fæces per inteſtina deturbantur, alvus exoneratur, cordis ventriculi ſanguinem propellunt; hâc obſtetricante, quadrupedes partus enituntur, aviculæ ova excludunt, &c. hâc conſtringente, ſphincteres gulæ, veſicæ, ani, &c. papillæ carnoſæ, (utpote mamillarum, veſicularum ſeminariarum, &c.) vias præcludendo humorum fluxus ſiſtunt. Quid plura? unicæ *contractionis* conſideratio juſtum volumen expoſcit.

Quartò, Advertenda eſt inſignis partium ſenſilium ſympathia, & communicatio; unâ enim affectâ, tota ferè earum ſeries afficitur, tremuluſq; motus (qui & ipſe *contractioni* originem debet, uti mox patebit) in aliquâ parte, uti in ventriculo veneni, medicamenti faſtiditi, aut aquæ frigidæ hauſtu, in veſicâ poſt urinæ emiſſionem, aut in aliâ quâvis membranâ punctione, &c. excitatus, ſtatim eodemque ferè momento totum membranarum, & nervorum ſyſtema pervadit.

Quintò, Quòd membrana eſt proprium ſenſus *organon*; nervus enim à membranis, quas à piâ, & durâ matre mutuatur, diſtinctè conſideratus, eſt mera inſenſi- *Membrana eſt proprium ſenſationis organon.*

lium, cerebri nempe, & medullæ ſpinalis, propago; quî igitur fieri poſſit, ut ſenſilis ſit? Membranæ verò ex ſentiente proſapiâ, *viz.* meningibus, oriundæ ab eiſdem, (uti rami a trunco vitam) ſenſum derivant. Huic opinioni ſuffragantur magni nominis Authores, & nervoſiſſimæ rationes, quam & ipſa experientia firmiſſimè ſtatuminat; nervus enim à tunicis ſuis denudatus ſenſu caret; mihi igitur ſpirituum animalium *canalis* tantùm, & quaſi *via regia* videtur; propterea *Wedelii* ſententiæ calculum meum lubentius adjicio, cum aſſerit *non dari motum ſine nervo, & muſculo*; nec *ſenſum ſine nervo, & membrana*, ad quam opinionem corroborandam meâ non parùm intereſt *Spigelii*, *Sennerti*, *Rolfinci*, & aliorum ſuffragium evocare; qui non ſemel obſervavêre motum, ſenſu ſuperſtite, abolitum; quos brevitatis cauſâ miſſos facio.

Nervorum Membranæ ultra Nervos excurrunt.

Sextò, Quòd omnes nervuli, quamvis tenuiſſimi, & ſubtiliſſimi, membranis à piâ, & durâ matre enatis, quaſi tot vaginulis, & thecis includantur; cumq; ſit *thecæ* ratio ultra rem in illâ reconditam exporrigi, probabile videtur membranas illas nonnihil (quam parciſſimè licèt)

licèt) ultra nervorum extremitates excurrere; unde ex earum innumeris finibus (quasi arboris cujusdam folia in unum coalescerent) complanatis, cutis, periostium, musculorum membranæ, &c. conflantur; quare exquisitissimo sensu dotantur; uti & omnes ferè extremæ partes.

His prælibatis, quæ ad frigoris, rigorisque Febrilis phænomena explicanda plurimùm conferent. Nunc videamus quantam, qualemq; lucem consequi possumus à rebus illis quæ Febrili rigori quodammodò similes sunt, & analogiam prætendunt; inter quas *frigus*, cùm ad rigoris Febrilis ingenium quàm proximè accedat, sibi principem locum vendicat, cujus in corporibus animatis effectus (licèt multiplices sint, primoq; intuitu multùm diversi) à *contractione* in præmissis notulis demonstratâ originem ducunt; quæ *contractio*, utrùm accidat, quia sedato per frigus particularum motu (quæ aliàs, urgente calore, huc illuc quaquaversum motitando ampliorem locum occupârunt) partes insitâ illâ vi superiùs memoratâ coeant? aut quia (ut quidam volunt) particulæ frigorificæ ejusmodi figurâ gaudent, quâ atomi priùs

Frigoris consideratio quatenus rigori Febrili analogum est.

Ejus effectus in corpore animato à partium sensilium contractione oriuntur.

priùs agitati figuntur, & compelluntur? aut quia partes ſenſiles inimicâ frigoris qualitate correptæ ad gravaminis ſenſum ſe contrahunt; aut alio quovis pacto; non magni noſtrâ intereſt, cùm *de facto* conſtet manifeſtam partium contractionem à quovis frigore oriri; cui enim Chirothecario, Calceario, Aurifabro, Sartori, &c. non exploratum ſit, manus, pedes, digitos, totumq; corpus à frigore coarctari, adeò ut chirothecæ, calcei, annuli, tunicæ, aliaq; veſtimenta, aliàs non ſatis ampla, tempeſtate frigidâ facili negotio induantur? omnes etiam venulæ eminentiores quibus carpus, metacarpium, tempora, &c. exornantur, à frigore manifeſtè exiliores evadunt, imo nonnullæ ſatis aliàs conſpicuæ prorſus diſparent; eâdem de cauſâ penis, mammæ, &c. gracileſcunt, ſcrotum, præputium, &c. à frigore corrugantur.

Cauſa palloris à frigore proveniente.

Hoc extra controverſiæ aleam poſito, in proclivi eſt aliorum *frigoris* effectuum rationes divinare; ſi enim de *pallore*, (qui à frigore fit) agitetur quæſtio; ideo evenit, quia cutis, & partes exteriores ab ambiente frigore contractæ ſanguinem repellunt, cutis autem cruore deſtituta, à quo ruborem mutuatur, (ex ſe enim

ſubal

ſubalbicat) neceſſariò palleſcit; quoniam, conſtrictis arteriolis cutaneis, ſanguis ad corporis ſuperficiem promanare nequit; aliorſum igitur, quâ data porta, ruit, & per alios interiores arteriarum ramulos diverticulum petit; unde oritur omnis, qui à frigore fit, pallor, quia nempe cuticulæ non ſubſternitur ſanguis, qui venuſtatem parit.

Ratio quare ſanguinem, alioſq; humores repellit.

Eidem baſi innititur *frigoris vis repellens*, partes enim à frigidis admotis contractæ humores in illis hoſpitantes reprimunt. Abſint itaq; inania de *Archæo*, *inſtinctu*, *occultis qualitatibus* (ignorantiæ Diis Tutelaribus) commenta; quæ phantaſia rei difficultate attonita, & in ſtuporem conjecta (ritu planè magico, & phanatico) in auxilium evocat; cùm liquidiſſimè conſtat, frigus mechanicâ vi ſanguinem alioſq; humores repellere: eoſq; non *inſtinctu* quodam, aut *principio* (uti aiunt) *interno* ab injuriis refugere.

Quare hæmorrhagias ſiſtit.

Sic frigida *hæmorrhagias* ſiſtunt, arteriolas ſanguinem exſpuentes, & partes illis adjacentes cogendo, & conſtringendo donec cruori in foraminulis, & eorum ambitu ſtabulanti grumeſcendi anſa ſuggeritur; quo facto (ſanguine balſami, cæmentique vicem gerente) illorum angi-

angiportuum consolidatio subsequitur.

Quare cutem anserinæ æmulam reddit.

Frigus etiam *cutem anserinæ æmulam* reddit, quoniam, dùm cutis undiquaq; à frigore constringitur, simul & deprimitur, pilorum poruli à glandulis subcutaneis sustentati, & à pilorum radicibus (quasi tot columellis) suffulti, prominulas illas papillas efformant.

Quare sudores è vestigio cohibet

Ob eandem constrictionem *frigus* effusissimos *sudores è vestigio cohibet.*

Quare lachrymas movet.

Nec alia *lachrymarum* quas frigus elicit excogitanda est ratio, quàm quòd partes in oculorum orbitâ, & circumcirca dispositæ, dum contrahuntur, madorem suum exprimunt. Sic non solùm frigus, sed arenulæ, pulviculi, fumus, puncturæ; & acria, ut cæpa, sinapi, &c. lachrymas cient; quia membranæ quocunq; modo læsæ, & cruciatæ primò seipsas contrahunt, dein alias partas, præsertim vicinas, (uti superiùs probatum fuit) pari incommodo, eidemq; sorti subjiciunt; sic vulsis crinibus, naso, aliisq; partibus acriter vellicatis (tanta est *contractionis* propagatio) lachrymæ emanant; sic tristis apprehensio convulsis, & distortis faciei musculis, & membranis (uti in fletu videre est) à lachrymis temperare nequimus, quia partium *contractio*, adeoq;

Quare in fletu lachrymæ prorumpunt.

deoq; compreſſio, ſerum per glandulas lachrymales profundunt. Si denique riſus, tuſſis, ſternutatio, vomitus, ventus lachrymas excutiant, partes contrahendo id efficiunt; nec eſt, quòd in his rebus poſt alias futiles, & exoticas (neſcio quas) cauſas venatum eamus.

Quare riſus, tuſſis, ſternutatio, vomitus & ventus lachrymas excutiunt.

Ex eodem ferè fonte profluunt ſputationes, defluxiones, catarrhi, narium ſtillicidium, diarrhœæ, &c. quæ a frigore ſuſcepto ortum ducunt; ſerum enim à cutis, & externarum partium conſtrictione, & compreſſione refluum, diaphoreſi jam præpeditâ, aliò exitum molitur. Ob has rationes indefinens micturitio homines in gelidâ natantes interturbat; lecto, veſtimentis, &c. priùs calentes frigido aeri per tantillum temporis expoſiti ad urinam reddendam ſolicitantur. Ut totum verbo expediamus; omne frigus ambiens dum corpus contrahit, & *contractio* veſicæ communicatur, urinam movet. At ſi fas ſit in his rebus vel ſubdubitare, ſequens experimentum omnem (uti opinor) ſcrupulum eximet; cui enim de laudatâ *contractione* ejuſq; mirâ propagatione, humoribuſq; per illam expreſſis ambigere licet, ſi dormiens, manu tantùm aquâ frigidâ immerſâ,

Quare frigus ſputationes, defluxiones, catarrhos, narium ſtillicidium, diarrhœas, &c. cauſat.

Quare micturitionem ciet.

Dormiens in lecto mingit, ſi manus ejus in aquâ frigidâ immergatur.

mersâ, confestim urinæ profluvio lectum contaminabit? quod ipse à lepido quodam capite bis expertum novi, effectusq; tum lectum, tum astantium expectationem explevit.

Ex his liquet quâ ratione *frigus repellit, pallorem cuti prætendit, cutis anserinæ typum effingit, sudores & hæmorrhagias sistit, defluxiones, catarrhos, tusses, lachrymas, nasi stillicidium, urinæ excretionem, diarrhœas, &c.* procurat.

Supereſt adhuc, ut de *horrore*, & *ſtupore* tanquàm frigoris progenie verba faciamus; at cùm *horror* ſit ſui generis (licèt perturbatus) motus; & *ſtupor* ſenſus diminutionem, aut abſentiam denotet; ſpiritus animales aliquatenùs affectos agnoſcunt. Evenit quidem *horror* à prædictâ partium *contractione* eatenus adauctâ, ut non tantùm ſanguis in vaſis ſuis (uti præmittitur) ſed & ipſi ſpiritus animales in nervulis, extremis ſaltem, & exilioribus, pari ferè ritu retrocedere coguntur; eorum verò vegeta, ætherea, & elaſtica vis compreſſioni, quæ à frigore fit, fortiter renititur, nec ſibi temperare queunt, quin injuriam quaſi repoſituri impigro motu veſtigia ſua, priſtinaſq; ſedes repetant, & ſi non in eoſdem ner-

Quare frigus horrorem excitat.

nervulos, in alios tamen, facto impetu, reſiliunt; dein frigore etiamnum urgente; ex his, vel aliis nervulis perpetim magis, magiſq; extruſi iterum atq; iterum, totiès quotiès pari impatientia, & indignatione remeant, & ex his motuum viciſſitudinibus, minutulis vibrationibus, & velitationibus, vel innumeris ſpirituum fluxibus, & refluxibus, neceſſariò oritur tremula partium agitatio, *i. e. Horror.* Frigore autem, & *contractione* adhuc magis magiſq; ingraveſcentibus ſpiritibus ex nervulis ob arctiorem eorundem conſtrictionem excluſis revertendi anſa denegatur, nec ampliùs velitandi copia conceditur; adeo ut compreſſionis tyrannidi quaſi victas manus præbentes extra illius pomœria conſiſtant, quare pars ſpiritibus ſic orbata, (quæ ſemper ferè aliqua extrema eſt) quaſi è cœlo tacta ſenſu deſtituitur; unde *ſtupor* fit: Verùm prout *ſtupor* ſurrepit, *horror* ſenſim ſedatur, quia ſpiritibus litigandi facultas, ex quâ horror provenit, non permittitur. Laxatâ demùm nervorum conſtrictione, ſpiritibuſq; ab illius captivitate manumiſſis, *dolor* quaſi innumeris punctionibus excrucians ſentitur, qui fit à ſpiritibus in fibrillas nervoſas, & membranulas

Quare ſtuporem inducit.

Quare prout ſtupor invadit, horror deſinit.

Quare dolor à ſenſu partibus reſtituto percipitur.

branulas se præcipitantibus, dum illas violenter penetrant, & adhuc minùs justò patentes nimis subitò diducunt, & referant; nec aliunde petenda est doloris in spirituum restitutione experti ratio.

Frigus, & horror febrilis in omnibus ferè premissis conveniunt.

Quamvis in his, & quibusdam aliis leviusculi momenti symptomatis (hîc brevitatis studio omissis) febrilis *horror* & *frigus* sibi invicem ad amussim quadrare videantur, (&, si non alia apparerent discrimina, febrilis horror materiæ frigiditati forsan tribuendus esset) immane tamen quantum discrepant! cum frigus nullam præsagiorum pompam, & apparatum agnoscit, nullum febrilem æstum post se trahit, nulla periodica intermissione sublevatur, nullis denique, aut saltem levioribus doloribus, & torminibus mortales excruciat.

Eorum discrepantia statuitur.

Hinc constat quantùm inter se discrepant *febrilis horror*, & *merum frigus*, quibusq; conveniunt; sed cùm febrilis horror sine frigoris adminiculo *contractionem* toties celebratam, adeòq; omnes frigoris effectus hinc oriundos, *pallorem* putà, *frigoris sensum*, *cutem anserinam*, *sanguinis retrocessum*, *horrorem*, &c. proferat; manifestò liquet illius causam, (qualis

(qualis qualis ſit) ad *repellentium* album referendam eſſe; quamobrem in eorundem *Claſſe* inveſtiganda eſt: Illa autem ſunt vel *actu frigida*, vel *acida*, vel *aſtringentia acore expertia*. Cui non innoteſcit horrorem febrilem ſine actualis frigoris interventu ſæpiſſimè invadere, hominibuſq; igne, hypocauſtis, ardente Sirio, &c. calentibus non peperciſſe? ſatis igitur perſpecta eſt *horroris febrilis*, & meri *frigoris* diverſitas. Aſtringentia etiam aciditatis expertia in totum rejicienda ſunt. (1.) Quia non eâ gaudent acrimoniâ, quæ ad inteſtinorum tormina, dolores lancinantes, & graviſſimè excruciantes excitandos requiritur. (2.) Si tale aſtringens ſit horroris febrilis cauſa, multò magis ſolitò alvum conſtiparet, nec ullæ in his Febribus Diarrhœæ, quæ quidem non rarò obſervantur, dari poſſint. (3.) Si materia morbifica ſit aſtringens, tum ſanguinis fermentationem ſiſteret potiùs, quàm cieret; eademq; res morbi eſſet cauſa, & medicamentum; quod abſurdiſſimum eſt. (4.) Nullo modo concipi poteſt quâ ratione mucoſa, adeò, & labida materia, quæ à terreo aſtringente toto genere diſſidet, illius ingenium aſſumat. Quid multa? cruda

Rigoris febrilis cauſa ad repellentium album referenda eſt.

Repellentium ſpecies recenſentur.

Inter quas species materia febrilis solius aciditatis capax est.

illa materia quæ diathesin febrilem parit, (quantum ad repellendi vim spectat) solius aciditatis capax est ; quod inde patet, quia lac, serum, & chylus, quæ ex similibus cum cruda illa materia principiis constant, aliquandiu asservata, vel in corpore extravasata, aut stagnantia semper suâpte sponte, & necessariò acescunt; Chylus igitur indigestus, qualis nostra materia morbifica est, eâdem necessitate (si stagnet, *&c.*) idem fatum subiturus est, utì & omnes liquores ad illius indolem accedentes, emulsiones putà, juscula, decoctiones, *&c.* Ab his quidem ad suspicandum ducor, quòd materia febrilis ad acorem usq; alicubi in corpore stagnat, quo conciliato, paroxysmum inducit.

Eadem materia in corpore stagnans necessariò acescit.

Proditâ materiæ morbificæ aciditate, quæ acrimoniâ suâ, (frigiditate forsan nonnihil adjuvante) nervulos, & membranas laceſſit ; res ipsa loquitur, partes illas (uti superiùs habetur) *contractionem* pati, & consequenter omnes *contractionis* effectus non ita pridem recensiti ad rigorem febrilem spectare, unde oritur illius, & meri frigoris insignis convenientia.

Frigoris & rigoris febrilis convenientia oritur à materiæ morbificæ & frigoris consimili repellendi & partes contrahendi vi.

Summo

Summo mihi uſui fore arbitrabar, alias res enarrare quæ *horrori febrili analogiam* aliquam, aut *ſimilitudinem* præ ſe ferunt; qualis *terror ſubitaneus* eſt, qui tremorem, pallorem, urinæ profluvium, ſanguinis retroceſſum, frigoris ſenſum, &c. ſimili *contractione*, ſed modo parùm diverſo, efficit; *tremor quoquè & pallor* à venenis vomitoriis, catharticis, nauſeabundis, ſpiritibus nimis calidis, gelidis liquoribus epotis, ab urinâ emiſſâ, &c. Unici verò *frigoris* conſideratio eò rem deduxit, ut ad ſymptomatum in *horrore febrili* notabilium illuſtrationem parùm aut nihil conducant, deprehenſâ enim aciditate, non multùm ſupereſt negotii; liceat tamen paucula in probationis ſubſidium adjicere. Paſſim obſervatur, (quod etiam Authores uno ore clamitant) Febres intermittentes facili deſcenſu in affectiones *hypochondriacas*, & *ſcorbuticas* delabi, undè maxima illarum affinitas apparet, has autèm *affectiones* aciditate infeſtas eſſe nemo unquam inficias ivit; unde fit, quòd *Pannicus terror*, nulli evidenti cauſæ innixus, hos morbos non rarò comitatur; dum enim acidi humores membranas, & nervos irritant, & illorum *contractionem* accerſunt, horror

Quædam alia rigori febrili analoga profe-runtur.

Aciditatem rigoris cauſam eſſe confirmatur.

A quibuſdam morbis Febres intermittentes conſequuntur.

(modo priùs enarrato) nihil tale opinantes corripit, quæ phantaſiæ incautæ, (nec non forſan labefactæ) tremuloq; ſpirituum motu perculſæ *terroris* ſpeciem obtrudit, & (utì à lingua, auribus, ac oculis malè ſe habentibus objecta merè imaginaria effinguntur) phantaſiæ horrido ſpiritu tactæ varia ementita, & infauſta ſpectra, larvæ, & funeſta phantaſmata objici videntur, quæ ſaniores cogitationes interturbant. Sic acidi humores melancholicorum, hypochondriacorum, & ſcorbuticorum anxietates, ſpirandi difficultates, dolores lancinantes, rodentes, &c. excitant: Ab eodem fonte promanant eorum laſſitudo ſpontanea, corporis gravitas, oſcitationes, pandiculationes, aliaque ſymptomata. Quare aciditas univerſa *horroris febrilis* phænomena ſuo ambitu complectitur.

Ratio quare melancholicis ementita ſpectra objici videntur.

Aciditas ad omnia rigoris phænomena illuſtranda ſufficit.

Licèt aciditas inſignioris ſit *horroris* cauſa, qui in Tertianis, & Quartanis conſpicitur; abſit tamen, ut *materiæ morbificæ quantitati* nihil tribuamus: ſatis enim compertum eſt illam pondere ſuo, aut mole membranoſas partes, ventriculum putà, veſicam, inteſtina, &c. ita gravare poſſe, ut *contractionem* indè natam

Materiæ morbificæ quantitas partium ſenſilium contractionem quandoq; excitat.

tam patiantur, quâ ſe à contentorum moleſtiâ expediant; hujus itaq; *materiæ* quantitas partes tenellas, & exquiſitè ſenſiles, vel onerando, vel extendendo aliqualem earundem *contractionem*, (leviuſculam ſaltèm) dubiumque horrorem excitare valet. Quinimo materiæ frigidior indoles dictam *contractionem* promovere poteſt. Sed de his fuſiùs, ubi ad *Quotidianæ* diſcuſſionem devenimus.

Quam etiam materiæ morbificæ frigiditas promovere poteſt.

Deprehenſâ *crudâ materiâ*, illiuſq; degeneri *aciditate*, non adhuc me voti compotem reor, quoad ſcrupulos aliquos eximam, qui ad hujus aciditatis ſedem, agendiq; periodos ſpectant. Quod ut expeditiùs abſolvam operæ erit pretium, (1.) Aciditatis geneſin, (2.) Acorem evehentia, & promoventia, (3.) Eundem impedientia, & avertentia perpendere.

Quod ad *aciditatis geneſin* attinet, apud omnes in confeſſo eſt, illam ſalinâ proſapiâ oriundam eſſe, ſaleſq; (utcunq; videntur ab acido ſapore alieni) acorem in gremiis ſuis fovere, quem poſtea produnt; ſiquando ignis, caloris, aut fermentationis vi ſolicitati in minutias redigantur, vel (ſi magis arrideat Clariſ-

Aciditatis geneſis perpenditur, quo meliùs ejuſdem in Febribus ſedes inveniatur.

simi *Willisii*, & quorundam Chymicorum loquendi formula) in fluorem evecti spicula sua distrinxerint; hoc tantùm interest, quòd, salibus nudo igne adactis, acidæ particulæ expeditiùs proliciuntur; uti in distillationibus vitrioli, salis marini, nitri, &c. videre est; & remissiori calore, aut fermentationis leniori motu seriùs libertate donantur.

Acidit as oritur à sale in minutias redacto.

Calor, aut fermentatio ad sales comminuendos requiritur, quod variè probatur.

Hîc submonemur calorem, aut fermentationem ad sales reserandos requiri, priusquàm acorem suum apertè fateantur; quod non tantùm in ipsis salibus seorsim sumptis, sed & in mixtis spectabile est; si enim teneriora fructuum rudimenta, aut primordia quæ mox à florum defluxu se ostentant degustaveris, saporem perversè fatuum ab aciditate multùm diversum exhibent, donec calore solis per unum, aut alterum mensem fota aciditatem satis pungentem adsciscant, quam tamen, calore etiamnum urgente, deponunt, & à sulphure tandem evecto saporis gratiam conciliant; unde fit quòd nulla ferè radix est acida, quia crudus plantæ succus non justam in radicibus moram facit, quæ acescendi copiam suggerat, & quia radices in cryptis suis subterraneis, ubi calor deficit, (vini instar

in

in cellis frigidis asservati) ægriùs acescunt: Notare tamen licet, sales ut plurimùm, citiùs; sulphura verò seriùs evehi; quia aciditas maturitatem, quæ à sulphure provenit, præcedit; quoniam (uti nobis videtur) particularum acidarum, quæ priùs tantùm delituere, sola denudatio, & extricatio; sulphuris verò alteratio, & evectio ab oleoso, & fixo statu, in magis spirituosum, & volatilem, qui sensim tantùm, & placidè fit, requisita est. Hoc in fructibus immaturis, lacte, emulsionibus, & id genus multis adverti potest, quæ priùs acescunt, quàm sulphur evehitur.

Particulæ acidæ semper salibus inesse videntur, seu potiùs omne sal ex se acidum est.

Particulæ igitur acidæ salibus semper inesse videntur, quamvis sæpiùs terræ, sulphuri, &c. mancipatæ sui juris esse nequeant; imò nonnulli egregii viri, nominisq; inter Medicos amplissimi nullum alium salem præter acidum agnoscunt, quorum sententiam vehementèr laudo, & probo; cùm omnes sales minerales acidum spiritum per destillationem reddant, omnesq; sales vegetabilium essentiales ferè merum nitrum sint, cujus spiritus acidissimi sunt; cùmq; omnes animalium sales (si illorum nutrimentum spectes) his, vel illis salibus originem

Quod probatur.

Ex Nicholao Limerio.

debeant. Sed de his rebus consule *Nicholaum Limerium* in *Appendice* ad Chymiam suam, ubi salis acidi universalitatem palàm facit; nulla enim me incessit actum agendi cupido.

A Vinis novellis, & Mustis.

Non possum tamen non advertere quòd omnia vina, cerevisiæ, pomacea, *&c.* musta licèt, & novella, utcunq; etiam dulcescentia, lac coagulant, rubiginem promptissimè evocant, & plures alios effectus exhibent, qui non aliundè quàm à sale acido profluunt, quòdq; (uti priùs innuimus) fructus, uvæ nempe, poma, grossulæ, pruna, *&c.* ex quibus vina conficiuntur, adhuc ex arboribus pendentia acescunt; dein, sulphure radiis solaribus agitato,& exaltato, dulcescunt; & sulphure demum avolante, (uti in vinis, & cerevisiis diù asservatis, calori expositis, *&c.* contingit) sal acidum de novo se prodit, dictosq; liquores in aceta pervertit; quod planè arguit acidas particulas nunquam ab illis exulare, licèt aliquandiu sulphure circumfuso mitescant, & particulis oleosis oblinitæ pinguiculæ evadant, & molleſcant; unde fiunt mustorum, vinorumq; novellorum, suavitas, dulcedo, & blanditiæ. Quinetiam sales plantarum essentiales vel

A fructuum vario statu, &c.

gustui

guſtui ipſi acidiuſculi ſunt, & revera nihil ſunt præter nitrum alienis particulis diverſimode imbutum, utì ſuperiùs proditum eſt; eſt enim nitrum omnium plantarum pabulum, penè dixeram anima, illo enim deficiente, marceſcunt; illo abundante, ſummopere expanduntur & vigent.

In ſummâ: *Vel* acidæ particulæ priùs expediuntur, quàm ſulphur evehitur (quod plerumq; fit ob rationem priùs allatam;) tum aciditas ſuavitatem præcedit, uti in fructibus immaturis, *&c.* *Vel* unâ eâdemq; operâ parùm evehuntur, uti in lacte, chylo, *&c.* & tum ſuavitas oleoſa, lenis, & mollis deprehenditur; *Vel* ambo plurimùm evehuntur, ut in liquoribus generoſis penitiùs fermentatis, & tum illa ſpirituoſa ſaporis gratia, quæ in vinis, cereviſiis, *&c.* ineſt, conciliatur. Sulphureis autem quocunque modo ab acidis ſeparatis, (ut in lacte ſub formâ cremoris, in vinis ſub formâ ſpiritûs, *&c.*) acidæ particulæ denuò ſe efferentes cuivis obvio ſpicula ſua intentant; &, licèt ſemper in liquoribus innatent, tamen non linguam feriunt, nec corpora penetrant, & rodunt, ſaltem non adeò ſeverè; donec earum

acu-

Ex Nicholao Limerio.

debeant. Sed de his rebus conſule *Nicholaum Limerium* in *Appendice* ad Chymiam ſuam, ubi ſalis acidi univerſalitatem palàm facit; nulla enim me inceſſit actum agendi cupido.

A Vinis novellis, & Muſtis.

Non poſſum tamen non advertere quòd omnia vina, cereviſiæ, pomacea, *&c.* muſta licèt, & novella, utcunq; etiam dulceſcentia, lac coagulant, rubiginem promptiſſimè evocant, & plures alios effectus exhibent, qui non aliundè quàm à ſale acido profluunt, quòdq; (utì priùs innuimus) fructus, uvæ nempe, poma, groſſulæ, pruna, *&c.* ex quibus vina conficiuntur, adhuc ex arboribus pendentia aceſcunt; dein, ſulphure radiis ſolaribus agitato,& exaltato, dulceſcunt; & ſulphure demum avolante, (uti in vinis, & cereviſiis diù aſſervatis, calori expoſitis, *&c.* contingit) ſal acidum de novo ſe prodit, dictoſq; liquores in aceta pervertit; quod planè arguit acidas particulas nunquam ab illis exulare, licèt aliquandiu ſulphure circumfuſo miteſcant, & particulis oleoſis oblinitæ pinguiculæ evadant, & molleſcant; unde fiunt muſtorum, vinorumq; novellorum, ſuavitas, dulcedo, & blanditiæ. Quinetiam ſales plantarum eſſentiales vel

A fructuum vario ſtatu, &c.

guſtui

guſtui ipſi acidiuſculi ſunt, & revera nihil ſunt præter nitrum alienis particulis diverſimode imbutum, utì ſuperiùs proditum eſt; eſt enim nitrum omnium plantarum pabulum, penè dixeram anima, illo enim deficiente, marceſcunt; illo abundante, ſummopere expanduntur & vigent.

In ſummâ: *Vel* acidæ particulæ priùs expediuntur, quàm ſulphur evehitur (quod plerumq; fit ob rationem priùs allatam;) tum aciditas ſuavitatem præcedit, uti in fructibus immaturis, *&c.* *Vel* unâ eâdemq; operâ parùm evehuntur, uti in lacte, chylo, *&c.* & tum ſuavitas oleoſa, lenis, & mollis deprehenditur; *Vel* ambo plurimùm evehuntur, ut in liquoribus generoſis penitiùs fermentatis, & tum illa ſpirituoſa ſaporis gratia, quæ in vinis, cereviſiis, *&c.* ineſt, conciliatur. Sulphureis autem quocunque modo ab acidis ſeparatis, (ut in lacte ſub formâ cremoris, in vinis ſub formâ ſpiritûs, *&c.*) acidæ particulæ denuò ſe efferentes cuivis obvio ſpicula ſua intentant; &, licèt ſemper in liquoribus innatent, tamen non linguam feriunt, nec corpora penetrant, & rodunt, ſaltem non adeò ſeverè; donec earum

acu-

acutiores anguli, qui oleosis particulis circundati crassescunt, ab involucris suis, quibus muniti sunt, spoliati fuerint.

Quæ acidas particulas ab involucris suis expediunt aciditatem accersunt.

Propterea quæ acidas particulas ab illis involucris expediunt aciditatem accersunt.

Illarum autem denudatio fieri potest, *Vel* in corporibus nullo, aut perpauco sulphure, aut oleo instructis, utì in spiritu nitri, vitrioli, salis, &c. berberibus, limonibus, aurantiis, citreis, &c. tum nulla prorsus spes, vel maturatioris, vel suavioris gratiæ subest, acor enim permanet ob sulphuris defectum: *Vel* in corporibus justâ sulphuris quantitate gaudentibus; de quibus modò verba fecimus cum de fructuum maturatione egimus.

Quæ acidas & non sulphureas particulas evehunt, aciditatem promovent. Ea sunt,

Ex præmissis liquet, (1.) *Quòd quæ, non evecto sulphure, acidas particulas expediunt.* (2.) *Quòd quæ, utrisq; evectis, sulphur absumunt, separant, aut exhauriunt, aciditatem promovent.*

1. *Calor Lenis.*

Primi generis est calor lenis, & moderatus, qui particularum acidarum, non verò sulphuris evectioni, par est; quod in lacte, sero lactis, emulsionibus tepido loco asservatis, in chylo alicubi in corpore

pore ſtagnante, fructibus immaturis, &c. ſpectatur.

Secundò, *Fermentatio quæ ad idem tantùm valet, & languidior eſt, quàm ut ſulphur evehat*, utì in fructibus priuſquàm maturuerint, & in prædictis liquoribus aceſcentibus conſpicitur. 2. *Fermentatio languidior.*

Tertiò, *Particularum, & liquorum diſſoluta, & perfunctoria mixtio* ideo aceſcendi copiam facit, aut quia partes oleoſæ facilè ſecedunt, ut cremor à lacte, &c. aut quia ſpatiolis, & interſtitiis à ſe invicem ſejunctæ liquori ſalinis particulis imbuto, & interfluenti non obſtant, quin, poſitis requiſitis, calore nempe, &c. liberè aceſcat, quod in innumeris ferè liquoribus, emulſionibus, farinarum infuſionibus, lacte, lacticiniis, chylo ſtagnato, &c. contingit. Hujuſmodi ergo liquores, cæteris paribus, multò citiùs illis, qui juſtam fermentationem, quâ intimior fit mixtio, ſubiêre, acorem contrahunt: quod in vinis, & cereviſiis pleniùs fermentatis experimur, quæ lacte, emulſionibus, &c. multò ſeriùs aceſcunt. Illa autem intimior particularum ſulphurearum miſtio fit, quia fermentatio vegeta oleoſas partes in ſubtiliſſimos atomos redigit. 3. *Eidem ſuppetias fert liquorum, &c. diſſoluta mixtio.*

Secundi

Quæ etiam sulphureas particulas dissipant, acorem promovent.

Secundi autem generis sunt omnia illa, quæ sulphure perinde atque sale evecto, particulas sulphureas dissipant, & absumunt. Qualia sunt:

Ad particularum sulphurearum (quæ aciditati obsunt) dissipationem conferunt,

1. *Calor.*

Primò, *Quilibet calor*; Quia particulæ sulphureæ, & spirituosæ è liquoribus calore reseratis, & exagitatis, promptiùs evolant; quare Acetarii radiis solaribus, igni, &c. vasa sua exponunt; &, si contingat acorem claudicare, aut subsistere, ferri, laterum, lapidum, &c. massas ignitas in liquoribus alterandis subindè extinguunt, quo maturiùs, magisq; ex voto succedat aciditas.

2. *Immodicæ fermentationes, & nimis frequentes.*

Secundò, *Enormes, & immodicæ fermentationes, aut debitò frequentiores*; Quia sulphuris particulæ priùs intimiùs mixtæ, sibiq; consistentes hoc pacto expediuntur, & excutiuntur; necnon fæces denuò evocatæ, & confusæ majorem salium vim suppeditant.

3. *Vasorum agitatio.*

Tertiò, *Vasorum agitatio*; Propter rationes quas in paragrapho proximè præcedenti attulimus.

4. *Tempus & mora.*

Quartò, *Tempus & mora*; Quia particulæ sulphureæ, & spirituosæ sensim se proripientes tandem liquoribus acescendi facultatem concedunt.

Quintò,

Quintò, *Liquorum tenuitas*; Quia particulæ ſulphureæ, & ſpirituoſæ debiliori carcere concluſæ liberiùs motitant, & exiliunt: Quinetiam iſtiuſmodi liquores, ut plurimùm, ſpiritibus perparcè dotantur; unde vina dilutiora, & cereviſiæ tenuiores ad aceſcendum procliviores ſunt. Ex his omnibus innoteſcit ſulphuris ad avolandum aptitudo, ſaliſq; ſtabilis, & immota indoles; quod arguit ſalinas particulas cum liquoribus intimiùs commiſceri, cujus rei ratio, (utì mihi videtur) hæc eſt; Quia ſalinæ particulæ ſponte ſuâ, & naturaliter in aquoſis diſſolvuntur, & ab illis detinentur; ſulphureæ verò, & oleoſæ vi tantùm (utpote fermentatione, &c.) ad connubium cum aqueis ineundum adiguntur; unde fit quòd illorum conſortium ægrè ferentes perenni niſu diſceſſum meditantur, &, omni occaſione arreptâ, ſe ſubducunt. Accedit quòd particulæ ſalinæ graviores ſunt, ſulphureæ verò leviores, quare cùm ad motum faciliores ſint, ſemper fugam moliuntur.

5. *Liquorum tenuitas.*

Sextò, *Sulphuris penuria, ſaliſq; copia*; Unde liquores aſperiores, & tartarei citiùs aceſcunt.

6. *Sulphuris penuria, & ſaliſ copia.*

Septimò,

7. *Quantitas exigua.*

Septimò, *Quantitas exigua*; Quia particulæ ſulphureæ compendioſiori viâ exitum inveniunt, & minori liquoris mole obſeſſæ faciliùs erumpunt, & acidis particulis dominium concedunt. Sic ferri, æris, &c. lamellæ candentes magnis cuneis citiùs refrigerantur, quia particulæ igneæ faciliorem, & expeditiorem exitum inveniunt.

Ea recenſentur quæ aciditatem impediunt.

Eventilatâ aciditatis geneſi, congeſtiſq; cauſis quæ eidem præſtò ſunt, & opem ferunt; in proclivi erit illa enumerare, quæ aciditatem impediunt, aut avertunt. Vel enim ſunt, quæ ſalis evectioni adverſantur, ut frigus, fermentationis defectus, &c. vel quæ ſulphur evehunt, ut fermentationes vegetiores, vini putà, cereviſiæ, &c. vel quæ ſulphur evectum ſartum tectum ſervant, ut frigus, vaſa probè obturata, liquorum ſpiſſior, ſive tenacior conſiſtentia, &c. vel quæ novum ſulphuris penum liquoribus ſubminiſtrant, ut res oleoſæ, muſta, novella, aromatica, &c. quæ vinis ad acorem vergentibus adjecta, eorundem deliquio occurrunt; hâc ratione non tantùm vina acidiuſcula, ſed & ipſa aceta gratiam ſuam, & lenitatem recuperant; imò omnibus vinorum remediis deficientibus,

(cùm

(cùm de illis penè conclamatum ſit) unicum hoc ſtratagema deplorata reſtituere valet; & ſi, prout res exegerit, repetatur, non video, cur non vina in perpetuum conſervaret; non enim fieri poteſt, ut continuo ſulphure aucta aceſcant. Hinc fit quod olea Cinnamomi, Juniperi, *&c.* quòd opiata, antimoniata, ova, carnes, lac, ſemina oleoſa, *&c.* aciditatem avertunt, & tollunt. Adverte tamen quòd aromata calidiora, & volatiliora, ut piper, *&c.* quamvis ad tempus ſuum ſulphur ſubdendo, dejectumque liquoris ſulphur reſuſcitando vina reficiunt, dum tamen nimiâ ſuâ vehementiâ quaquaverſum diſploſâ maximas turbas cient, non tantùm ſe ſurripiunt; ſed & liquoris reſiduum ſulphur abigunt: Ut plurimùm igitur oleoſa parùm evecta medio ſe modo inter oleum & ſpiritum habentia, ad hoc munus explendum aptiſſima ſunt, quæ à liquore fermentato diviſa, & evecta totum opus abſolvunt. Hoc pacto (utì mihi videtur) ſanguis à chyli oleoſis particulis (annuente Numine) per ſeculum ab aciditate præſervatur.

Deprehenſis aciditatis geneſi, & parentelâ, perſpectiſq; rebus eandem evehentibus,

hentibus, & retardantibus; nunc videamus quæ hinc cognitionis ſcintillulæ eliciendæ ſunt; quantùmq; lucis ad aciditatis febrilis latibulum explorandum ſuppetunt; animadverſo enim illius foco nullus dubito quin hujus tenebrionis effectus, utut obſcuros, detegere liceat.

Diſquiſitio de aciditatis febrilis propriâ & primariâ ſede.

An materia febrilis in ſanguine aceſcat?

Sed cùm *cruda materia*, toties tanquam *febrifica* celebrata, in ipſo ſanguine generatur, ipſa methodi ratio ſuadet, ut primò inquiramus, an ibidem etiam aceſcat? Ad quam quidem queſtionem diſcutiendam, notandum eſt,

Liquores ſpiritu & ſulphure turgidi aciditati minùs obnoxii ſunt.

Primò, Quòd liquores ſpiritu, & ſulphure turgidi, aciditati minùs obnoxii ſunt; vina enim, cereviſiæ fortiores, *&c.* à perverſâ illâ qualitate diutiſſimè immunes perſtant; præſertim ſi illorum ſulphur deditâ curâ conſervetur, aut ſæpiùs novo ſulphure reſarciatur.

Liquores nullo, aut exiguo ſale fixo præditi ſeriùs aut nunquàm aceſcunt.

Secundò, Quòd liquores nullo, aut exiguo ſale fixo (unico aciditatis parente) conditi, ſeriùs, aut nunquam aceſcunt; ut aqua pluvialis, olea, ſpiritus vinoſi, *&c.* prorſus enim impoſſibile eſt, ut cauſatum ſine cauſâ ejus producatur.

Liquores craſſiores ſeriùs & difficiliùs aceſcunt.

Tertiò, Quòd quò ſpiſſiores ſunt liquores, eò integriores permanent; ſpiritui enim & ſulphuri in hujuſmodi liquoribus

ribus firmiùs concluſis, & detentis avolandi anſa præripitur, & ſal acidus eiſdem morem gerens ſuccumbit; quia non ampliùs ſpicula ſua vibrare poteſt, donec ab illorum dominio emancipatus fuerit, quemadmodùm ſæpiùs demonſtravimus.

Nullus liquor oleoſus & ſulphureus, dum ejus ſulphur evehitur aceſcit.

Quartò, Quòd nullus liquor particulis oleoſis, & ſulphureis ſcatens tunc temporis aceſcit, quo fermentationis ope ejus ſulphur evehitur, quia quò magis ſulphur evehitur, eò magis aciditas ſubjugatur.

Oleoſa liquòres ab aciditate præſervant.

Quintò, (Quod ex ſuperiùs etiam poſitis liquet) vina, *&c.* oleoſorum adjectione (uti flamma fomite appoſito) perennantur, & ab aciditate æternùm ferè liberantur.

Omnia præmiſſa in ſanguinis tutamen conſpirant.

Jàm, ſi in rerum naturâ liquorem offendere poſſimus omnibus his præſidiis munitum, vix, ac nè vix quidem aceſcet; cum autem in ſanguinem oculos noſtros conjiciamus, facilè deprehendimus hæc omnia in illius tutamen conſpirare; vitalis enim latex (liquorum facilè princeps) toto hoc ſatellitio, quò magis ſecurùs ſit, ſtipatur; propterea, quantùm ad acorem ſpectat, extra omnem periculi aleam conſtitui

Sanguis aciditatis prorſus incapax eſſe videtur.

videtur ; hoc enim *animatum balſamum* eximiè eſt ſpirituoſum, & ſulphureum ; perexiguo ſale fixo conditum ; conſiſtentiâ ſatis craſſum, ſemperq; in tali fermentationis actu conſtitutum, qualis non tantùm ad ſuiipſius, ſed & ad chyli oleoſas partes evehendas ſufficit ; &, nè quicquam ad aciditatem à ſanguine avertendam deſit, (tanta eſt providæ naturæ pietas, quæ in rebus magni momenti non parùm ſolicita eſt) bis, térve de die recenti, leni, oleoſo, nec non uberiori chyli penu ſaturatur ; adeò ut prodigii inſtar ſit, ſi liquor tot tantiſq; adminiculis, tantaq; naturæ induſtriâ munitus, ex ſe acorem contrahat, aut chylum, à quo ipſe etiam dulcedinem ſuam mutuatur, aceſcere ſinat ; præſertim cum videamus vina copioſo tartaro prædita, auſteriuſcula, imò jamjam aceſcentia, ipſaq; aceta vini meracioris, muſti, novelli, aut alterius ſulphurei adjectione non tantùm reviviſcere, aciditatem deponere, priſtinamq; gratiam recuperare ; ſed, eodem opere ſæpiuſculè repetito, in perpetuum conſervari poſſe ; multò magis ſanguinem probatiſſimè contra acorem inſtructum ſoſpitem, & inviolatum præſtabit ſuaviſſimum, & oleoſum chyli tributum.

Chylus in ſanguine non aceſcit.

tributum. Obiter nota, quòd, ubi ſanguinis edulcoratio expetitur, nihil æquè ad intenſionem explendam confert, ac integer, & ſolidus appetitus; quia chylum copioſum, & ſincerum ſanguini tranſmittit. Quare appetitus ante omnia curandus eſt.

Sextò, Quod nemo unquam acorem in juniorum, & ſanguineorum ſero, lacte, chylo, aut ſanguine (præſertim poſt unum tantùm, vel alterum paroxyſmum) deprehendit; mihi quidem videtur contradictionem ſapere, ut chylus tantopere cum ſanguine confuſus, & quoad aciem noſtram ab eodem prorſus abſorptus in ſulphureo & oleoſo ſanguine, qualis juvenum optimè ſe habentium eſt, & verno tempore aceſcat; ſanguis, & chylus unum (ad ſenſum ſaltem) liquorem conſtituunt, & mutuò ſe ab aciditate præſervant; & chylus ſuaviſſimus non poteſt non integriorem ſanguinem ſummè ex ſe balſamicum a degeneri illa qualitate tueri. Attamen, his non obſtantibus, inſignis acor ad primum Tertianæ Vernalis paroxyſmum in ipſis juvenibus ciendum, (uti ex ſymptomatis luce clariùs enitet) requiritur; qui ideò aliunde quàm à chylo in ſanguine aceſcente *Variationes.*

petendus est. Ponatur tamen quòd ibidem acescere incipiat (quod nequaquam concedi potest) dubio procul omni sanguis ille balsamicus & oleosus tantillam chyli aciditatem adeò leniret, ut sensum non feriret, & consequenter nullus indè excitaretur rigor, nulla tormina, nulli dolores, molestúsve sensus inducerentur.

Septimò, Quòd, si aciditas febrilis à cruditatibus, dum in sanguine fluitant, oriatur, æquum est postulare, cur non in Quotidianis, æquè ac in Quartanis, & Tertianis evenire solet, cùm ex omnium consensu materiæ morbificæ quantitas in illis potiùs, quàm in his excedat? cùmq; major sit illius ad sanguinem proportio? & sanguis non adeò sulphureus sit in Quotidianis, ac in quibusdam Tertianis? cùmq; satis diu in sanguine commoretur *dicta materia*, per unum nempe, vel alterum mensem; imò quandoque per plures? revera, ipsissima est ratio, cur non acescat adeò in Quotidianis, quia ob breviores intermissiones non satis diu ad acorem conciliandum extra sanguinem cunctatur; nec despero, quin hoc persuasissimum faciam cùm ad Quotidianarum specialem discussionem calamus delabetur. *Octavò*,

Octavò, Si aciditas in ipſo ſanguine rigorem excitet, cur non melancholici, hypochondriaci, cachectici, ſcorbutici, &c. rigores periodicos, aut continuos ſentiunt? & cur non acida affatim hauſta inter Febrium intermittentium cauſas in genere recenſentur? Quis autem *acida* inter Quotidianarum, aut Tertianarum cauſas memoravit? imò è contrà nunquam non in Febrifugorum claſſibus locum tenent; & à *Riverio*, ac aliis quamplurimis tanquam remedia ſatis efficacia celebrantur.

Nonò, Sanguis, quâ ſulphureus eſt, oleoſus, & ſpirituoſus (utì caro, ova, &c. quæ ſanguine nutriuntur) vina, alioſq; liquores leniori ſtatu præſervant, & ab aciditate mirificè vindicant, ac jamjam acidiuſcula ex integro reſtituunt, multò magis amicum chylum (à quo & ipſe ſanguis nutritur, quémque ex ipſo naturæ inſtituto jugiter evehit) ſecurum præſtat vitalis latex, dum intra ſuos limites coercetur; nec parùm quidem intereſt inter ſanguinem emortuum è venis effuſum, qui vinis inditur, & animatum illum, calidum, & fermentantem, quem chylus in corporibus noſtris ſubit. Ex his conſtat, quòd quo diutiùs

chylus in ſanguine moratur eò magis evehitur, & ad ſanguinis ſpirituoſam indolem accedit, eòq; longiùs ab aceſcendi periculo abeſt: Ut ſanguinem igitur deſerat, & alibi diverticulum petat, neceſſe eſt, priuſquam acorem contrahat, & tum quidem nihil impedit quo minùs extra ſanguinis ſphæram deliteſcens promptiſſimè aceſcat, quia corporis calor (uti æſtivus in lacte, emulſionibus, &c.) ad ſalium cuſpides expediendos ſat, ſuperque ſufficit; interim tamen, nulla extra ſanguinem debita eſt fermentatio, quâ ſulphur evehi poteſt; quare chylus rejectus, & alicubi ſtabulans eâdem neceſſitate, ac lac æſtate, acorem contrahit.

Si quis autem regerat; quòd, licèt in ſtatu ſano hæc vero veriora ſunt; ſanguiſq; nullâ ratione acorem admittit, in ſtatu tamen valetudinario aliquid dubii ſubeſſe poteſt: nodum in ſcirpo quærit; quoniam juvenes vegeti, balſamico temperamento gaudentes, pancraticè valentes, optimèq; habiti, quos ſolida digeſtio, integerq; appetitus, nequaquam deſtituêre, in quibus nulla unquam aciditatis veſtigia apparuêre, admiſſo errore aliquo, non multò poſt *febrili horrore* corri-

corripiuntur; quis autem vel ſuſpicari poteſt, ut aciditas tam ſubitanea, & inopinata, adeòq; inſignis, ut extremum rigorem inferre valeat, in tam ſulphureo, & ſpirituoſo ſanguine concilietur? Eſto, quòd errore prædicto, materia aceſcibilis, & morbifica generatur; quàm vellem illum mî Apollinem in conſpectum dare, penes quem eſt explicare, quâ ratione in tam ſulphureo, florido, & ſpirituoſo ſanguine tam citò aceſcere ſinatur, ſanguine etiam in, & à febre, ſuavi & ſulphureo remanente; ut in juvenibus breviſſimis *Tertianis* laborantibus contingit.

Decimò, Si aciditas Febrilis in ſanguine contrahatur, tum nulli, aut ſaltem non periodici ſequerentur paroxyſmi, quo enim acidior eſt ſanguis, eò magis calor particulæque ſulphureæ deprimuntur; eòq; minùs Febribus obnoxii ſumus; utì in *Cachecticis*, *Scorbuticis*, &c. videre eſt, quia ſulphur eſt cujuſvis æſtûs *materialis cauſa.*

Undecimò, Nullus ambigere poteſt, quin eruditates, quibus ad has *Febres* diſponimur, in Autumno & Hyeme per unum, duos, tréſve plùs minùs menſes in ſanguine deliteſcant; &, quia per

totum illud tempus Febrem non accersunt, sequitur, quòd etiam non accescunt; & quæ ratio reddi potest, quòd eædem cruditates, quæ non per tot menses, dum in sanguine erant, acorem contraxêre, *Febre* semel excitatâ, quovis secundo die insignem aciditatem acquirant, quâ horror, & rigor generantur?

Duodecimò, Arteriæ, & Venæ nullo, aut exiguo sensu præditæ sunt, proinde aciditas in illis genita non talem molestiam, qualem in rigore febrili experimur, pareret. Nec video, cur non, si aciditas illa in sanguine contrahatur, nullis adhibitis remediis, nullâq; meliori vivendi ratione institutâ, *Febris* non indies in deteriùs vergat, cùm de aciditatis naturâ sit, ubi spiritus & sulphur prodiguntur, perpetim ingravescere? At hæ *Febres*, *Tertianæ* præsertim *vernales*, sine remediis non rarò brevi evanescunt.

Veteres materiam morbificam extra venas corrumpi statuerunt.

His forsan, aut similibus rationibus (quæ plures sunt, quàm ut nobis vacet illas percurrere) veteres unà omnes eò adducti fuere, ut Febrium intermittentium materiam morbificam *extra venas*, (quo nomine omnia vasa sanguifera indigitârunt) collocaverint.

De

De omni ergò ſpe *aciditatis febrilis* originem in ſanguine inveſtigandi conclamatum eſt; propterea quò me vertam non habeo, niſi materiam morbificam alicubi à ſanguine amandatam, vel derelictam perquiram. Videamus itaq; ecquid ſpei porrò eſt? & chyli rationes à primo ejus in ſanguinem introitu ineamus. *Chyli motus indagatur.*

Primò, Advertendum eſt, quòd *chylus* ſanguinem in venis axillaribus ſubit, deinde ſtatim ad dextrum cordis ventriculum defertur, hinc, emenſo per pulmones ſtadio, ad ſiniſtrum cordis ventriculum propellitur; & hinc demùm cum ſanguine confuſus ex circulationis legibus quaquaverſum ad omnes arteriarum propagines, & ramuſculos protruditur, & pari cum ſanguine paſſu incedens quaſvis ferè corporis rimulas perluit. *Chylus ſanguinem ſubit in venis axillaribus.* *Circulationis legibus quaquaverſum propellitur.*

Secundò, Quòd, ſi ſanguis debilis ſit, & languidus, laxiores tantùm, & fluidiores chyli partes, quia maximè domabiles ſunt, ſubiguntur, & à ſanguine in intimiorem conſuetudinem adſciſcuntur; quare reſiduæ ejus partes craſſiores remanent; quæ ſanguine perenni fermentatione, calore, & motu in minutias redacto, copioſoq; ſero diluto neceſſariò tenaciores, & compactiores exiſtunt; multò *Materia morbifica craſſior eſt, & tenacior chyli portio.*

multò verò magis, si contingat, ut *chylus* ipse rudioris sit, & contumacioris indolis, qualis à dyspeptis, &c. generatur.

Res crassa & tenax angustos meatus ægrè pervadit.

Quare in capillaribus, & tenuissimis vasculis hæret.

Tertiò, Quòd res quò crassior est, tenacior, & compactior, eò ægriùs meatus, (exiliores præsertim) pervadit; propterea impossibile est, ut cruda illa materia, cùm ob rationes priùs allatas crassa sit, & minùs sequax, sanguinem ultro, citroq; per tenuissima vascula commeantem assectetur: imò prodigii instar est, nec satis admirari possumus, quo pacto sanguis ipse per porulos minutissimos, vasculaq; subtilissima, & tenuissima, quæ vel ipsam oculorum aciem effugiunt, perfluat. *Ergò* crudior illa, tenacior, contumacior, & crassior *chyli* portio ad vasculorum fines mechanica planè necessitate hæret, & stagnat; ubi, (quemadmodum sæpiùs demonstravi) acorem certissimè contrahit; unde manifestissimè patet, cur ex omnium consensu *cruda materia non est evacuanda*; quia, omnes evacuationes, per diuresin putà, diaphoresin, &c. per exiliores arteriarum fines, & colatoriorum angiportus fiunt; at *cruda materia* ad illas angustias trajiciendas, prorsus inhabilis statuenda est.

Angustiæ ad vasorum sanguineorum fines sunt acidatis febrilis vera sedes.

Sic,

Sic, candide Lector, pro tenui noſtrâ facultate haud aliis quàm naturæ veſtigiis inſiſtentes quodam quaſi venatico ritu lucifugæ hujus belluæ luſtrum indagavimus, nunc voti compotes pedem figemus, quoniam res eò deducitur ut nobis non ampliùs de aciditatis febrilis *foco* dubitare liceat.

Sed cùm nos illorum miſereat, qui delirè ſomniantes particulare hujus materiæ *receptaçulum*, aut *capſulam* aſtruere moliuntur, & pro affaniis ſuis tanquam pro aris & focis contendunt; liceat in illorum gratiam, quibus veritas cordi eſt, paucula adjicere. *Nullum datur materiæ morbificæ peculiare receptaculum, aut capſula.*

Eſt quod hujuſmodi *receptaculi* aſſertores rogem; quâ nempe electivâ facultate, quâ occultâ magiâ, quáve mechanicâ ratione totus ille *crudus humor* cum toto ſanguine confuſus & quaquaverſum per omnes arteriarum propagines continuò, & fortiter adactus tantillo temporis (ad paroxyſmi finem) unum tantùm loculum petat? *Illud variis modis probatur.*

Eſto tamen, quòd omnes illius materiæ partes utcunq; cum ſanguine confuſæ, diſperſæ, & longè diſſitæ inaudito planè ſtratagemate ad particulare quoddam *receptaculum* officioſè tendant; tum

ſi

si ductus ad commentitium illud *diverticulum* patulus sit, sanguis haud dubiò crassiorem illam materiam præverteret, & destinatum spatium præoccuparet; ac *inflammatio* cum gravissimis, & infensis suis symptomatis; acutis nempe doloribus, synocho, &c. excitaretur; & à dolore facem præferente locus ipse omnibus innotesceret; nec tot sæculorum anxios, & perspicaces scrutatores latuisset. Si autem ductus, & meatus augustiores sint (quod rationi magis quadrat) quàm ut sanguis illos pervadat, quâ ratione quæsumus, tenacior, & crassior illa substantia aditum inveniet, qui sequaciori liquori denegatur? nullâ sanè; nec ex naturæ instituto ullum *crudæ materiæ*, aut cuivis alii noxio humori *receptaculum* designatur, cùm magis in animalis commodum cedat, ut prorsus evacuetur. Fac demùm, quod tale daretur *receptaculum* totius materiæ morbificæ satis capax, tum quidem amplius esset & notabilius, quàm ut sagacissimorum Anatomicorum solertiam, qui toties omnes corporis partes rimati sunt, elusisset; reverà latibulorum ad arteriarum fines exiguitas (vix enim mente capi potest, quòd oculis hauriri nequit) in causâ fuit, quòd Medici consilii

ſilii inopes circa hanc rem in ancipites ſententias diſtrahebantur, nec ubi conſiſterent habuêre: Ob ſimilem exiguitatem *glandulæ miliares*, *vaſa lymphatica*, *venæ lacteæ*, *pulmonum ſtructura veſicularis*, *variæ carunculæ*, & *minutiſſimæ glandulæ* in renibus, jecore, cerebro, urinæ, bilis, ſpirituum ſecretioni dicatæ tam diu delituêre; quódq; res penè innumeræ in animalibus, vegetabilibus, *&c.* prorſus incognitæ fuere, donec *Microſcopii* diviniori beneficio in lucem emanârunt: quare cùm res, quæ diutiſſimè delituêre, & etiamnum deliteſcunt, animo noſtro verſemus, ſi occultationis nulla alia ratio reddi poſſit, ſemper illarum *exiguitatem* ſuſpectam habemus. Inania ergò de ſingulari materiæ morbificæ *capſulâ* deliramenta neglectui habenda ſunt; & proinde vela contrahentes huic diſquiſitioni ſupremas manus adjicimus.

Inveſtigatis *materiæ morbificæ* receſſibus, quæ per tot retrò ſecula penitùs inexplorata, tenebriſq; pluſquàm *Cimmeriis* circumfuſa fuere, lumen de lumine accendentes jàm tandem *ſymptomatum* in rigore *conſpicuorum*, *cauſarum excitantium*, & *ſignorum* eundem *præſagientium* rationes

rationes enucleare ſatagemus; Ardua ſanè, & impedita provincia! in quâ pluſculùm negotii eſſet, quàm ut ſuſtinendo par ſimus, ni rectâ, (naturâ præeunte) incedentes viam prælucentibus obſervationibus ſtraviſſemus, ſic enim de operis mole non parùm detraximus, adeò ut nunc ſatis expeditum, facilèq; factu nobis videatur; quod etiam omnibus aliis enitebit, poſtquam, ordine ſervato, tam *materiæ* jamjam in *anguſtiis* hærentis, & in otio conſidentis; quàm ipſarum *anguſtiarum* conditiones, & ingenium prælibaverimus.

Materia morbifica conſideratur, quatenus in anguſtiis hærens.

Si *materiam ipſam* ſpectemus ex præmiſſis palam eſt, quòd eſt craſſior, & tenacior *chyli* portio, quæ ad illas *anguſtias* pervenit, nondum acore vitiata, quia in ſanguine non aceſcit; factâ autem in *anguſtiis* morâ, uno, aut altero die, plùs minùs pro circumſtantiarum ratione, (more lactis, ſeri, aut chyli extravaſati; emulſionum, juſculorum, aut decoctorum loco tepido aſſervatorum) neceſſariò aceſcit, quia (uti priùs dictum fuit) ejus particulæ ſalinæ corporis calore expediuntur, ſulphure interim non evecto; quoniàm extra ſanguinis energiam, generoſamq; fermentationem, & motum conſiſtit.

Si

Si *anguſtias* ipſas ad vaſorum extremitates collocatas, earumq; viciniam, & ambitum advertamus; hîc loci conferti ſſimas nervorum, & membranarum ſylvas, denſiſſimoſq; plexus ſemper offendimus; ex quibus membranis (utì ſuperiùs memini) complanatis, & coaleſcentibus omnium partium integumenta fiunt; quare partes exteriores, muſculorum membranæ, perioſtium, &c. *ſenſu* magis *exquiſito* donantur; qui (*Statoris* inſtar excubias agentis) totius ſaluti inſervit; dum non tantùm injuriarum nos certiores facit, ſed quocunque modo laceſſitus partium *contractionem* parit, quâ (ſine *Archæi*, *inſtinctûs*, *occultarum qualitatum*, aut *precariæ* (neſcio cujus) *Naturæ* prætextu) non ſolùm hæ, ſed omnes aliæ partes ſenſiles, ut *ventriculus*, *veſica*, &c. gravamina ſua (quantùm fieri poteſt) amoliuntur. *Ipſarum anguſtiarum ſtatus & diſpoſitiones perpenduntur.*

His conceſſis, quibus nemini (utì nobis videtur) inficias ire licet, nihil obſtat quo minùs ad *phænomena* explicanda nos accingamus.

Inter ea choream ducunt *oſcitationes* & *pandiculationes*; quæ ab *aciditate* muſculorum membranas & fibrillas nervoſas paſſim urgente neceſſariò proveniunt. *Omnia rigoris febrilis ſymptomata & phænomena ſigillatim explicantur.*

Ab

Ab eâdem etiam *aciditate* membranas afficiente oriuntur moleſtus *ſenſus*, *inquietudo*, & quandoq; (cerebro, medullâ ſpinali, aut inſigniori quodam nervo eâdem aciditate tacto) *motus convulſivi*.

Aciditate nervos, & membranas irritante, cutis, omneſq; partes ad vaſorum extremitates collocatæ neceſſariò, (uti in præmiſſis notavimus) contrahuntur; *hinc digiti*, *manus*, *brachia*, *crura*, &c. *coarctantur*, & primò, *dubia quædam*, & *leviuſcula totius corporis compreſſio*, dein, contractione ingraveſcente, *manifeſta* ſentitur.

Ab eâdem *contractione*, (quæ quicquid fluidum eſt, & ſequax neceſſariò repellit) *ſanguis retrocedere cogitur*, & non ſolùm ſanguis, ſed *omnes alii humores*, *ſerum putà*, *materia febrilis*, *lympha*, compreſſis eorundem ſedibus interiora petunt.

A ſanguinis receſſu (prædicto modo conciliato) *totius cutis pallor*, *frigoriſq; ſenſus* oriuntur; & prout ſanguis magis magiſq; repellitur, partium externarum *contractio* ab aciditate inchoata propter frigus hâc ratione partum enorme incrementum patitur; adeò ut tandem extremus *horror*, & quandoque *ſtupor* (modo

(modo ſuperiùs ubi de frigoris effectibus verba fecimus expoſito) ægros corripiunt.

Ab eâdem *contractione* poros conſtringente provenit *ſudoris ſubita ſuppreſſio*; à partium compreſſione *ſcroti corrugatio*, & *cutis anſerinæ æmula* (modo ſuperiùs enarrato) *formantur*, *penis gracileſcit*, &c.

A diaphoreſi itidem præcluſâ humores per tranſpirationem amandandi intùs coercentur; & ob compreſſionem illos à tergo adigentem, quâ data porta, ruunt; unde profluunt modò *ſputationes immodicæ*, modò *lachrymæ involuntariæ*, & quandoq; *copioſa urina*, & *micturitio indeſinens*.

Ab eâdem compreſſione circa pectus, & præcordia urgente, (ſanguiniſq; forſan ab acido coagulati ſtagnatione) *præcordiorum anxietates*, *pectoris conſtrictio*, *ſuſpiria*, *aut ſuſpirandi ſtudium & inane conamen*; ut thoracem dilatando (quod, dum ſuſpiramus, fit) coarctationis gravamen avertatur; & tandem aliquando, (rariùs tamen) his ſymptomatis ingraveſcentibus *ipſa mors accerſitur*.

Quia Clariſſimi *Williſii* ratio de *vomitu*, qui in *febrili rigore* contingit, ad

noſtram hypotheſin accedit, liceat illius verbis uti. *Fateor quidem*, inquit, *in paroxyſmo Febris intermittentis vomitus immanes ſæpe concitari; hoc tamen ſæpiùs contingit, quoniam in rigore febrili membranæ totius corporis convelluntur; quarè & ventriculus, cùm ſit pars valde nervoſa, convulſione afficitur, & proinde ſpaſmo contractus, quicquid in ſinu ſuo fovet, ſurſùm ejicit; Quod ſi præterea vaſa choledocha bile turgent, etiam eodem viſcerum ſpaſmo* (ſive contractione) *bilis è meatu felleo in duodenum exprimitur, & in ventriculum exantlatur, ibidemque ferocià ſuâ tetriorem adhuc vomitum provocat.* Quinimo totius etiam compreſſio, & abdominis coarctatio, quæ in rigore fiunt, necnon & ipſe forſan folliculus bilis contractus ad *bilem exprimendam* conducere poſſunt.

Sudoris frigidi ratio eadem planè eſt, ac quæ in terroribus, & agone mortis ſerum exturbat; glandulæ nimirum, & ſpatiola ſubcutanea immani totius corporis contractione ſubito compreſſa humorem ſuum (non ſecus ac humida linteola contorta) extrudunt; qui, cùm non immediatè à ſanguine derivetur, & exteriores corporis partes, (quibus inſidet) tum

tum ob distantiam à corde, tum ob aerem ambientem, magis algeant; *frigidulus* existit; ut sunt etiam nasi stillicidia, lachrymæ, &c. quæ eâdem planè ratione exprimuntur; adeò ut *lachrymæ* dici possunt *oculorum sudor frigidus*, & *sudor frigidus* totius *lachrymæ*; cùm & amborum calamitosa sit causa.

Ab aciditate periostium rodente, & quodammodo, dum ipsum etiam ad contrahendum urget, torquente; *ossa veluti confringi videntur.*

Ab acidis particulis spicula sua membranis infigentibus *varii dolores*, *intestinorum tormina*, &c.

Dum hæc fiunt, sanguine, humoribus, & materiâ morbificâ *contractionis* violentiâ repulsis, & ad interiora adactis, sanguis cruditates jam perversas resorbens sensim *æstum febrilem* concipit, & in furorem agitur; subrepentibus *siti*, *linguæ scabritie*, &c. ejus symptomatis (de quibus proximo capite;) interim tamen sensus frigoris ob causas prædictas nondum penitùs sublatas, in externis & extremis partibus remanet, donec vehementiori sanguinis motu (quasi rapidiori torrente) *materia* illa *acida* ex *angustiis* in totum summoveatur, & abluatur; &

cum ſanguine fluitans plenum *æſtûs ſtatum* efficiat. Ex his cernere eſt, quarè omnes quotquot inſigni rigore corripiuntur, illo remittente, æſtuq; accedente *externum frigus* ſimul, & *internum calorem* expreſſè ſatis, & diſtinctè ſentiunt.

Ex his liquet, quomodo *frigus externum*, *terrores inopinati*, *cibi*, & *potus actu frigidi*, *aliaq; horrifera*, cap. 2. recenſita, *febrilem horrorem*, (*materiâ febrili* in *anguſtiis* poſitâ) excitare, & accelerare valent, quoniam nempe partium *contractionem* inchoant, quæ ſemel incepta à frigore ſanguinis *repulſionem* conſequente facillimè provehitur, & continuatur.

Quod ad *dyſpepta*, *repletiones*, *crapulas*, &c. quatenùs paroxyſmum excitant, ſpectat; illorum rationes ex capite de Quotidianis, ubi ex profeſſo de materiæ morbificæ quantitate verba faciemus, eruendæ ſunt.

Cæteræ *excitantes cauſæ* dicto capite memoratæ, non *rigorem*, ſed *æſtum* primò evocant: Earum rationes ex *capite* de *Tertianis Vernalibus* deſumendæ ſunt.

Omnia paroxyſmi ingruentis ſigna (quia, utì priùs diximus, inchoata ſunt ſympto-

ſymptomata) ex ſymptomatum explicatione luce meridiana clariùs enitent.

Non *omnia ſymptomata* modò memorata in omnibus febricitantibus ſe oſtentant, ſed alia in *his*, alia in *aliis*, nunc *plura*, nunc *pauciora*; eaq; *graviora*, vel *leviora* pro *materiæ morbificæ* quantitate, vèl qualitate, anni tempeſtate, ægrotantium conſtitutione, aliiſq; circumſtantiis: Non autem hujus loci eſt phænomenõn varietatem, differentias, & cauſas ſigillatim evolvere; Quia *ſecundâ parte* particulariùs trutinanda venient.

Cap. V.

De ſymptomatis in Æſtu febrili ſe proferentibus.

CUm lectiſſima ſit methodi ratio ab evidentibus, ſenſuiq; obviis ad involuta magis, & obſcura progredi, non eſt, quòd ab inſtituto gradu demigrarem, & ſemitam à me hucuſq; calcatam tranſilirem, novamq; methodum excuderem. Haud morâ itaq; aut ambage æſtûs febrilis *phænomena* depromam, quæ poſtea attentiùs excutienda ſunt.

Æſtûs febrilis ſymptomata.

Symptomata in *æſtu* ſævientia ſunt totius corporis calor, jactatio, & inquietudo; capitis dolor, æſtus, & pulſatio; vigiliæ, diliria, facies rubore ſuffuſa, linguæ ariditas, ſcabrities, & ſordes; reſpiratio frequens, & nonnunquam difficilis; appetitus proſtratus; ſitis importuna; vomitiones, pulſus citatior, & ſenſim major; urina, præſertim ſub paroxyſmi exitu, coloratior; animi deliquium, cum paucis aliis minoris notæ, quæ potiùs *ſpecierum* ſunt *diagnoſtica*, quàm *generalia* Febrium *adjuncta*, propterea ad locum ſibi proprium remittenda

da ſunt. Non omnia hæc ſymptomata in quolibet ægro, majori tamen ex parte in ſingulis febricitantibus emicant, modò *mitiora*, modò *vehementiora* pro cauſarum, & circumſtantiarum malitiâ.

Ut *frigus rigori*, ſic *calor æſtui febrili* nomen largitur, nec injuriâ; cum hæc duo ſymptomata non tantùm reſtim ductare videantur; ſed & ab illis alia plura, (ſi non omnia) tanquam à ſcaturigine ſuâ profluant; quamobrem *calor* tanquam reliquorum *Anteſignanus* primò coràm adeſt, & haud immeritò ante omnia in judicium vocandus eſt, cùm totum ferè in eo ſitum eſt, quòd malè ſe habent *ardentes* miſelli.

Caloris, & ignis ratio inveſtigatur.

Inter omnes, qui *Philoſophiam*, aut *Medicinam* fideliùs excoluêre, conſtat; quòd ſolùm *ſulphur* ignis, flammæ, aut caloris (qui ignis gradus ſolummodò remiſſior habendus eſt) *fomes* eſt, & *cauſa materialis*; quare & *febrilis æſtus* ab hoc effrænato, furibundo, & ignivomo principio excitatur; nec cuiquam in diverſum abire licet, cùm à tot viris melioribus literis eximiè ornatis rata ſit ſententia, cúmq; in univerſâ rerum naturâ nec inflammabile, nec combuſtibile aut comperi, aut excogitari poſſit præter res

Calor & ignis ſulphureis particulis originem debent.

ſulphureas, oleoſas putà, reſinoſas, &c. cùmq; *Ars Chymica*, rectáq; ratio hanc nitidam, & luculentam veritatem palàm denuncient.

Ex minutiſſimis particulis conſtant.

Nec ambigere licet ignem, caloremq; ex minutiſſimis particulis conflari, cum nullus porulus anguſtior ſit, quàm ut illis facillimum præbeat aditum; nullumq; corpus ſolidum adèo,& compactum, quod non ocyſſimè pervadunt.

Dictæ particulæ à ſe invicem diſcretæ ſunt, & diſſeminatæ.

His juxtà poſitis, neceſſariò concludendum eſt, quòd igneæ particulæ (*actu tales*) à ſe invicem diſcretæ ſunt, & diviſæ; quippe, ſi conglomeratæ eſſent, pluresq; in unam maſſulam coaleſcerent, quâ ratione grandiuſculam molem nactæ ſolidiſſima metalla, vitrum, &c. permeare queunt? oleiq; tantillum in flammam diffuſiſſimam ſe expandit? Quare impoſſibile eſt, ut ignis, flamma, aut calor daretur ſine particularum ignearum ſeparatione, & diſſeminatione; unde etiam patet, quod quæ propiùs ad illum ſtatum accedunt, ad ignem concipiendum aptiſſima ſunt; utrùm hoc accidat calore, fermentatione, aut quovis alio pacto.

Sulphureæ particulæ quæ maximè diſcretæ ſunt, quàm proximè ad ignis ſtatum accedunt.

Dicta ſententia ſtabilitur rationibus ſumptis.

In promptu ſunt denſiſſima experimentorum agmina ad eandem rem facientia;

cientia; cùm ne igniculus, ſcintilla, flammula, aut calor ſine particularum ſulphurearum expeditione deprehendi poſſit; propterea, cùm infinita ſit eorum meſſis, quæ hujuſmodi *diviſionem* confirmant, pauca tantùm ſelectiora in medium proferemus; deinde ipſius *diviſionis*, & ejus *requiſitorum* diſcuſſionem aggrediemur.

A rerum deſtillationibus.

Prædictæ *diviſionis* ope unum, & idem oleum igneis particulis inter deſtillandum reſeratum inflammabilius redditur, hinc etiam ſpiritus vinoſus (qui planè nihil aliud eſt, quàm vegetabilium oleum fermentatione ſubtiliſſimè confrictum, & in phlegmate, quaſi excuſſis compedibus, geſtiens) adeò generoſus, volatilis, inflammabilis, & penetrans ſit; quódq; exigua quantitate deguſtatus fauces exurere videtur; quia nimirum particulæ ſulphureæ disjunctione à ſe invicem prædiſpoſitæ ab inſito oris calore, non ſecus, (licèt remiſſiùs) quàm inflammabile à flammâ actuatur; *caloris* enim *naturalis* particulæ jamjam in motu conſtitutæ, quaſi tot choragi, aut præſultores *ſpirituum ardentium* promptiores atomos ex ſe ſat ſuperq; ſaltabundos in tripudium ſolicitant, & impellunt; quoniam

A ſpiritibus ſulphureis fauces urentibus.

niam libera corpuſcula, cujuſmodi ſunt dictorum ſpirituum particulæ, à quovis movente facillimè agitantur.

Ab oleorum pulveribus admixtorum deſtillatione.

Pari ratione laterum pulveres, ſal, tartarum, *&c.* cum oleis deſtillandis mixta, (ut à chymicis fieri aſſolet) deſtillationem maturant, quia partes oleoſas *diſgregant.*

Ab oleis violento igne deſtillatis.

Idem præſtant lateres, lapideſq; igniti in oleis extincti, quoniam particulæ igneæ ex illis quaquaverſum disjectæ oleorum partes diducunt, initamq; illarum pacem & familiarem conſuetudinem perturbant, ac continuitatem diripiunt; quare olea hoc pacto impenſè rectificantur; & in ſublimiorem, hoc eſt, magis diviſum ſtatum evehuntur, & inflammabiliora evadunt; utì in præparatione *olei philoſophorum*, &c. videre eſt. Eâdem de cauſâ intenſior ignis deſtillationem accelerat.

A fructuum, &c. putrefactorum deſtillatione.

Meliùs etiam ſuccedit *ſpirituum ardentium* è vegetabilibus, fructibus, *&c.* deſtillatio, ſi fructus, herbas, flores, *&c.* ad putreſcendum; aut ſuccos, muſta, *&c.* ad fermenteſcendum aliquandiu reponas; quoniam hoc pacto motu particularum inteſtino rei textura laxatur, & oleoſæ particulæ à ſe invicem disjunctæ ſui juris evadunt,

evadunt, & ſpirituoſam, igniq; vicinam indolem acquirunt.

A fermentatione quæ fit à pulveribus in liquores injectis.

Non alia inveſtiganda eſt cauſa, quare pulveres (præſertim ſubtiliores) liquoribus fermentationem ineuntibus, aut ad illam proclivibus adjecti, eoſdem adeò manifeſtò proritant ut ſtatim fermentationem gliſcentem cernas; quæ pro pulveris affuſi quantitate, pondere, qualitate, *&c.* plùs minùs furit, & durat; ſic enim continuitate interturbatâ particulis ſulphureis, & ſpirituoſis laſciviendi anſa conceditur.

Ea conſideranter quæ affuſâ aquâ, &c. calescunt.

Sunt inſuper, quæ affuſo quovis ferè liquore inſigniter caleſcunt, ut *calces*, *ſpiritus Vitrioli*, *ſulphuris*, &c. hæc omnia ejuſmodi ſunt, quæ igne diu multùmq; flagellata, veris, & illibatis ejuſdem ignis particulis referta ſunt; quapropter diſſolutis eorundem compagibus, (quod fit in *calce* ob illius ſalem humiditatē *dirviſum*, ſeu *liquefactum*; in *acidis* illis *ſpiritibus* ob extranei liquoris confuſionem, cujus particulæ paſsim interſertæ totum dividunt) intenſus *calor*; & quandoq; etiam *ignis* emergit.

Ratio cur ſemiuſta adeo facilè ignem concipiunt.

Sic *titiones*, *carbones lignei*, aliaque ignis *ſuſcitabula ſemiuſta* ex linteolis, carbaſis, *&c.* liquores itidem generoſi priùs

priùs fervefacti, ut & omnes ignis fomites caleſcentes faciliùs accenduntur; quia in illis particulæ igneæ priùs excitatæ, & à phlegmate, aliiſq; remoris expeditæ ad leviuſculum ignis tactum ſuſcitantur.

Quem lychnopœum, lixam, aut ſervulum fugit, pinguedines, adipes, ſeva, butyrum, & olea, pulveribus, cineribus, aut calcibus (utcunq; incombuſtibilibus) faciliùs accendi? Ex ſe enim, licèt intenſiori flammâ, aut luculentiori igne collocarentur, non ultra liquefactionem urgentur; ſed à carbonibus, aut alio ignis fomite abſorpta, adeóq; magis ſparſa, & diviſa è veſtigio flammam alliciunt; unde notiſſimum eſt commentum elychnium ſevo, cerâve inebriatum, & obrutum cineribus oblinire, ut eò citiùs accendatur; interjectis enim tot cinerum diſcerniculis particulæ oleoſæ à conjunctiori ſuâ conſuetudine quadantenus deſciſcunt; quæ ideò faciliùs ab igne admoto abſolutiorem illam ſeparationem, quæ ad flammam producendam requiritur, aſſequuntur. Nec flammam tantùm promptè concipit quivis pulvis probè ſiccatus oleo imbutus, ſed, licèt incombuſtibilis ſit, ſi ſubinde, pro conſumptionis ratâ, oleo irri-

Cur elychnium ſevo inebriatum, ut eò citiùs accendatur cineribus oblinitur.

irrigetur, eandem diutiſſimè fovebit, unâq; frueris elychnio *Aſbeſti*, igneq; *Veſtalis* æmulo.

Ex præmiſſis manifeſtum eſt ad particularum ſulphurearum extricationem, & libertatem, quò meliùs ignem aut flammam conſtituant, earundem *disjunctionem*, quæ *diviſione* fit, requiri; *Diviſio* itaq; ejúſq; requiſita ſibi proximum locum vendicant.

Cùm calor & ignis particularum diviſione & diſgregatione fiant; Diviſio ejuſq; requiſita expenduntur.

Neminem ferè latet *Diviſionem eſſe totius in partes diſtributionem.*

Diviſionis definitio.

Ad diviſionem abſolvendam in genere requiruntur *ſubjectum aptum, inſtrumenta commoda*, & eorum *debitus competénſque motus*; quod ad *ſubjectum* attinet, eò faciliùs dividitur, quò mollius eſt; *inſtrumenta* eò efficaciora ſunt, quò acutiora ſunt, & ſubtiliora; *motúſque* eò conſummatior, quò vegetior, & velocior. Hæc ſanè Philoſophis, necnon ipſis mechanicis adeò explorata ſunt, ut operam planè luderem ſi eorum explicationi vacarem. His igitùr conceſſis ad particularem illam *diviſionis* ſpeciem quæ liquorum compagem eatenus reſolvit, ut minutiores olei particulæ à ſe invicem, & ab aliis liberentur, tranſeamus; ab hujuſmodi enim *diviſione* (utì priùs annotavimus)

Diviſionis requiſita in genere.

notavimus) liquores caleſcunt, & fermenteſcunt.

Requiſita ſpecialis diviſionis quæ ad ignem, & fermentationem excitandam neceſſaria ſunt.

Ad penitiorem hujuſmodi diviſionem requiritur inſuper, (1.) *Ut numeroſiſſima ſint inſtrumenta*; quò meliùs tota liquoris compages, ejuſque oleum brevi tempore, utì in fermentationibus deprehenditur, in minutias redigantur. (2.) *Ut particulæ oleoſæ poſt diviſionem maneant à ſe invicem diſtinctæ*; ſi enim ſtatim priorem ſtatum repetant, & unionem reſarciant, ipſam diviſionem eludunt, irritámq; reddunt. (3.) *Ut inſtrumenta dividentia talia ſint, quæ particulis diviſis minimè adhæreſcant*; quia ſi inſtrumenta adeò numeroſa paucas tantùm oleoſas particulas ad ſingulas ſuas ſuperficies detinerent, majori ex parte impedirentur quò minùs juſtam, ſolidámque libertatem aſſequantur, quæ ad *calorem*, aut *fermentationem* excitandam neceſſaria videtur.

Nihil magis hujuſmodi requiſitis inſtruitur, quàm acidum.

Quamvìs omnes particulæ heterogeneæ liquoribus adjectæ eorundem compagem dividunt, & reſerant, adeóque ad *æſtum* ſivè *fermentationem* conducunt; nihil tamen æquè, ac acidum *requiſitis* ad hujuſmodi *diviſionem* abſolvendam inſtruitur. (1.) Quia ejus particulæ acutæ

acutæ ſunt, & penetrantes. (2.) Quia ſalibus in minutias redactis, inque fluorem evectis eorum particulæ valdè exiguæ ſunt, & numeroſæ. (3.) Quia oleoſæ particulæ illis minimè adhæreſcunt: quòd hinc conſtat, quoniam aceta, acidíque liquores vix ullâ ratione cum oleis incorporantur; ideò penè in proverbium abiit, cùm de inimicis ſermo ſit; quòd nempe *inter ſe congruunt, ut oleum, & acetum.* Hinc fit quòd nullus ferè ignis, flamma, calor intenſus, aut fermentatio inſignis ſuſcitatur ſine acidarum particularum interventu; Quamvìs illorum Opinionem prorſus reprobandam cenſeo, qui acidas particulas *materialem* ignis *cauſam*, ignémq; ipſum omnino acidum eſſe ſtatuunt; dum enim hanc ſententiam efferre nituntur innumeris abſurditatum plexibus ſe illaqueant; quarum paucula, cùm immenſi operis eſſet centeſimam illarum partem percurrere, quaſi carptìm perſtringemus.

Eorum tamen Opinio reprobatur qui ignem ipſum acidum eſſe ſtatuunt.

(1.) Si *ignis*, quatenus talis, *acidus ſit*, tùm verua, veruverſoria, forcipes, furcæ ignariæ, & id genus alia ferrea ſupellectilia promptiſſimè juxta ignem rubiginem contraherent, quia acida omnium

nium maximè eam evocant; quem autem fugit planè contrarium ferramentis illis contingere, quæ juxta ignem nitorem ſuum magis integrum ſervant? (2.) Acida, & nitroſa non ampliùs frigefacerent, ſed fauces ſpiritibus vinoſis vehementiùs urerent, & aceta, ſpiritus Vitrioli, Salis, Nitri, &c. quâvis aquâ ardenti expeditiùs deflagrarent; quia quò magis res ad alterius naturam accedit, eò faciliùs in eandem convertatur. (3.) Apud omnes, (etiam ipſos adverſarios) in confeſſo eſt ſalinas, acidaſque particulas rigidas eſſe, unde illis (quaſi tot cuneis) infixis liquores in glaciem rigeſcunt, terráque conſtringitur; carnes, fructus, fungi, &c. muriis, aut acetis condita indureſcunt; at igni admota, dum torrentur, aut coquuntur, molleſcunt; ac glacies, terræque gelu concretæ igne reſolvuntur; quod impoſſibile eſſet ſi particulæ acidæ ignem conſtituerent; ni ſimul concedatur, quòd una, & eadem res glaciem *producit*, & *deſtruit*; maximè *friget*, maximèque *calet*; & eadem corpora *ſummopere*, *miniméque* indurat: Quo pacto, amabò, omnia metalla igne molleſcant, ſi ex rigidis particulis conſiſteret? (4.) Si nihil nervis, & membrani-

branis magis *inimicum* sit, quàm *aciditas*, nihil magis *benignum*, quàm *calor* (lenis saltem, & moderatus;) tum ignis, qui à calore haud essentiâ discrepat, non potest esse acidus. Oleosa verò, & balsamica nervos & membranas demulcent, rubiginem avertunt, &c. (5.) Si *ignis* sit *acidus*, tum sanguis acidus ex omni occasione febriles perturbationes concitaret, & nulli Febribus magis tentarentur quàm *melancholici*, *cachectici*, *scorbuto frigidiori laborantes*, &c. quod tantopere à vero abludit, ut contrarium nemo non agnoscit. (6.) *Acida* quandoque coagulando *humores figunt*, partésque compellendo *repellunt*; at *ignis* & *calor* optimè *discutiunt*, partésque dilatando humores *attrahunt*. (7.) *Acida* ignem extinguunt, *oleosa* fovent; *illa* gravia sunt, *hæc* levia; *illa* fermentatione evecta in liquidis nihilominus consistunt, hæc verò illis super-natant; & si evehantur, avolant; utì in acetorum confectione toto die cernitur. (8.) In distillatione *sulphuris* communis pars acida intra vasa coercetur, pars verò sulphurea vasorum porulos permeat, & evanescit, nec dubitandum est, quin igneæ sunt particulæ quæ se fugâ subtrahunt. Quid multis

opus est? Odorifera, quæ ob sulphureas particulas effusissimum, & subtilem odorem spirant, ea ipsâ ratione expeditiùs ignem concipiunt; at liquores, elapsis particulis sulphureis, (residuis autem acidis saturati) ægriùs accenduntur, &c.

Acidæ & sulphureæ particulæ ad ignitionem conspirant.

Verumenimverò omninò concedendum est (quod omnium assensu, & testimonio comprobatur) quòd *acidæ*, & *sulphureæ particulæ* ad ignitionem conspirant; sed, cùm ex præmissis constet, quòd acidæ magìs fixæ sunt, graviores, majorisque molis, quàm ut vasa inter distillandum penetrent, inquirendum restat, an non eousque comminui possint, ut particularum ignearum ritu omnia penetrent, & pervadant; In ipsâ distillatione igne vehementi impetuntur, & urgentur; nihilosciùs non utì particulæ sulphureæ vasa quæcunque permeant. Revera, nulla excogitanda est ratio, quâ *duræ*, & *rigidæ particulæ*, quales acidæ sunt, à *molliori-bus oleosis* dividi, aut comminui queunt; ni *marmor* cerâ, aut *adamantem* butyro diffindere possis. In proclivi autem est concipere, quòd duriora acuminibus instructa, qualia sunt corpuscula acida; molliora, cujusmodi sunt oleosa, & sulphurea,

phurea, dividere, & in infinitum penè dirimere, & diſtribuere poſſint. Quòd igitur acidæ particulæ ſunt *inſtrumenta dividentia*, oleúmque, vel ſulphur *materia* in omni æſtu, & deflagratione *diviſa, in minutias redacta, & ignem ſive calorem conſtituens*; mihi firmiſſima videtur, & inconcuſſa ſententia.

Acida ignitionis ſunt inſtrumenta ſulphur dividentia; ſulphur verò ignis materia, ſive corpus diviſum, &c.

Noſtrâ autem parùm refert *ſubjectum aptum*, omniaque *in acidis particulis inſtrumentorum* ad illud dividendum *aptorum rationes* inveſtigare, ni inſtrumenta illa aliquâ ratione motum ineant; in eo enim rei cardo volvitur, *motu* enim *deficiente* non tantùm *diviſio* ipſa, ſed omnes aliæ actiones, utpote *ignitio, calefactio, penetratio*, &c. deficiunt.

Inſtrumentum nihil efficit ſine motu.

Sed ne nimis longè in dicendo provehamur, & diutiùs, quàm par eſt, eâdem re immorando lectoribus tædium faceſſamus, (quoniam cum ſanguine rem habemus) noſtras meditationes ad liquorum æſtum, & fermentationem reſtringemus.

Ex animo agnoſco inſitam movendi facultatem (ſi fas eſſet illam acidis particulis aſcribere) ad præmemoratam *diviſionem* abſolvendam ſufficere; nullus tamen, (ne vel acerrimus ementiti hujus

motûs propugnator) abnuere poteſt, quin merè imaginarius ſit, & precarius; nobis ſanè omninò ſuperfluus videtur, quoniam particularum acidarum motus aliunde deduci poteſt; ab agentium nempe externorum motu, agitatione, calore, &c. *vel* à diverſâ in liquoribus particularum gravitate, & levitate; *vel* (quod frequentiùs, ſi non ſemper, accidit) ab utriſque: Utcunque ſe res habet in aliis liquoribus, non multùm intereſt; cùm acidæ particulæ in ſanguinis ſinum exceptæ motu carere nequeant, propterea quòd ſanguis variis, iiſque vegetis, & perennibus motibus, inſtruitur; nimirum *circulatorio* à cordis vehementi propulſu derivato; *inteſtino* à calore, & fermentatione enato; & (ut quidam volunt) *peculiari quodam motu qui ipſam liquiditatem parit.* Quare materia *noſtra morbifica* (ob aciditatem ſuam) partium *contractione* ex *anguſtis* ſuis latebris in ſanguinem repulſa, irrequietis illius motibus ultrò, citróque jactatur, & proinde ſulphureas ejuſdem partes impenſiùs dividit, quæ (utì ſuperiùs annotatur) comminutæ, diſgregatæ, & ab earundem compedibus expeditæ debacchantur, & *Æſtum* cient; quia particulæ ſulphureæ comminutæ

Acidæ particulæ in ſanguinem introductæ motu carere nequeunt.

Sanguinem ejuſq; ſulphur impenſiùs dividendo Æſtum cient.

minutæ dum ſpatium multò amplius requirunt quaquaversùm neceſſariò diffunduntur, & ab exiguitate & levitate movendi & penetrandi aptitudinem conſequuntur.

Ex præmiſſis liquet, Cur potifices liquores ſuos cum adjectis fermentis agitant, & confundunt; Acida ad ignem, & calorem ſuſcitandum conferunt; Corpora reſerata igneas particulas uberiùs emittunt; Diſtillata, calida, ſemiuſta, *&c.* citiùs accenduntur; & cur denique *Æſtus febrilis* excitatur.

Quâ ratione Æſtus plenum ſuum ſtatum acquirit.

Æſtu autem inchoato, ſanguis à *calore*, *fermentatione*, *particularumq*; *diſſeminatione* turgeſcens omnes meatus, & canaliculos ſanguineos diſtendit; propterea per *vaſcula exiliora*, & *anguſtias* (toties memoratas) impetuoſiùs, & liberiùs profluens, materiæ morbificæ reliquias nondum *repulſas* (torrentis inſtar) abluit, & quaſi ſcopis purgat, quas in profluentem devehit; adeò ut nunc uberiori fermenti penu ſaturatus penitiùs reſeratur, æſtuſque febrilis plenum *ſtatum* aſſequitur; quo *ſymptomata* in hujus capitis aditu recenſita, (quæ nunc explicanda ſunt) adoleſcunt, ſummâq; vi pollent.

Omnium Æstûs febrilis symptomatum et phænomenôν rationes sigillatim explicantur.

Tunc temporis enim à cordis fibris mòtricibus sanguinis acriori æstu, fermentatione, & expansione lacessitis, & à spiritibus animalibus nimis agitatis cor ad frequentiores contractiones solicitatur; unde *pulsus frequens* fit, quæ etiam, prout sanguis rarefit, & turgescit, *sensim major* evadit.

Ab iisdem causis deducendæ sunt *temporum*, & *capitis pulsationes*.

Capitis dolor fit à mordaci calore, motu sanguinis violento, & summâ ejusdem dilatatione; quæ meninges exquisitissimo sensu dotatas lacessendo, & diducendo, eis dolorem inferunt. Idem à vaporibus elevatis contingere potest.

Sic *capitis æstus* ab eisdem membranis calefactis sentitur.

Vigiliæ ab irrequieto sanguinis, & spirituum motu, & variis doloribus, & molestiis indè enatis, proveniunt.

A spiritibus in cerebro confusis, & perturbatis oriuntur *deliria*.

Facies rubore suffunditur, quia sanguis extrorsum vehementiùs propellitur.

Ab intenso calore linguæ *ariditas*, & *scabrities*; ab eodem ventriculum, œsophagum, & fauces calefaciente, & exsiccante *sitis importuna*: Verumenimvero dictæ

dictæ partes adhuc graviùs arescunt, quia (utì inferiùs docebitur) serum à sanguine dilatato, tanquam ab expansâ spongiâ, suspenditur, & detinetur; quo minùs secerni, dictaſquè partes debitè irrigare possit.

A salivâ (utut paucâ) linguæ asperitatibus hærente, ibidemque à calore inspissatâ, & torrefactâ, necnon à vaporibus perpetim expiratis, *linguæ sordes, & discoloratio.* Media autem linguæ pars maximè sordescit, quia asperior est, & vaporibus directiùs opponitur, linguæque latera, & apex motitatione aliquatenus emundantur.

A calore, & nimio sanguinis motu, à particulis heterogeneis, necnon quandoque à saburrâ, vel bilis uberiori (qui ab æstu fit) proventu duodeni motu inverso in ventriculum exantlato *vomitiones* eventunt; quas etiam spirituum perturbationes (non secus ac navigantibus assolet) excitare valent.

A calore, & siccitate ventriculi, exhausto illius menstruo, *ciborum solidorum & siccorum aversio, & appetitûs prostratio.*

A calore ſerum coquente, ſulphúrque, & ſalem exaltante *urina ad paroxyſmi finem coloratior evadit.*

A ſanguinis expanſi illuvie pulmones adeò gravante, implente, & diſtendente, ut pro qualibet reſpirationis vice exigua tantùm aeris proportio ob ſpatium eidem denegatum illos ſubit, ad defectum ſupplendum *reſpiratio frequentior* inſtituitur; quam etiam intenſior calor exigit eâdem planè ratione, ac ingens, ſive vehementior ignis, aut flamma, decumanum aeris affluxum poſtulat.

Ab eâdem ſanguinis illuvie, & dilatatione, dum pulmones nimiâ farturâ impediuntur, & proinde eorum micationes opprimuntur, *reſpiratio* quandoque valde *difficilis* fit.

A moleſtiis, & gravaminibus partibus ſenſibilibus propter ſanguinis expanſionem calorem acriorem, motum vehementem, *&c.* illatis, *corporis jactatio, & inquietudo.*

A corde quandoque oneri ſuccumbente, vel à ſpiritibus fatiſcentibus *animi deliquium.*

Paroxyſmi Declinatio. Poſt aliquot horas inter has furias anxiè, & lugubriter tranſactas, tandem (quaſi advolante bono Genio) gratiſſima ſuper-

ſupervenit *declinatio*, quæ ſenſim ſurrepit, donec ægro quaſi in *remiſſionis diluculo* aliquantiſper verſanti optati tandem levaminis *plenum mane* affulget.

Phænomena in declinatione notabilia.

Paroxyſmo declinante *ſudor plerumque emanat*; aut, illo deficiente, *copioſa profluit urina*, *ſomnúſque blandus*, & *tranquillus* ſenſus demulcet, ægerque expergiſcitur morbo ſimul, & ſomno ſolutus; quandoque tamen *ſomnus varius* eſt, & *inſomniis gravis*.

Quædam præmittuntur quæ ad Declinationis explicationem conducunt.

Primò notare licet, Quòd *ignis*, & *calor* (qui gradu tantùm diſcrepant) ſine particularum ſulphurearum proportionali diſpendio continuari nequeunt; cùm dictæ particulæ proruentes, & avolantes ſunt ipſe *ignis*, & *calor*; qui, novo non ſubjecto, fomite neceſſariò deficiunt.

Secundò, Quòd, quamvis corpuſcula diverſimodè figurata à primâ eorundem confuſione texturam valdè incompoſitam, & perturbatam producunt; quia illorum anguli, planæ ſuperficies, convexitates, concavitates, &c. ad ſe invicem indiſcriminatim convertuntur; mixtiq; compages ob interjectas vacuitates multo poroſior, & rarior, adeóque amplior exiſtit, & particulis igneis (ſi quæ ſint) fuſior

fusior exinde libertas conceditur ; tamen necesse est, ut, particulis illis quadantenus confectis, & absumptis, quæ alias ferociâ suâ omnes corporis particulas disjiciunt, universæ in meliorem syntaxin, & conjunctiorem ordinem redigantur ; tunc enim quævis particula paulò minùs jactata (granorum instar in vasis concussis) quantùm fieri potest, vacuitates,& interstitia petit, & occupat, cùm procliviùs sit in locum vacuum delabi, quàm vicinam particulam extrudere ; Quare particulæ ferè omnes superficies suas aptiùs apponentes, sedes magis sibi approportionatas adinveniunt, quibus ab omni parte conclusæ quiescere coguntur.

Tertiò, Quòd si aqua, aer, vel aliud quodvis fluidius corpus *dictas* inter particulas *vacuitates*, priusquam partes concidebant, occupabat ; necesse est, ut, illis concidentibus, & strictiùs commissis, illud fluidum cedat, & ex porulis nunc coarctatis effluat. Utque è contra, quo magis poruli dilatantur, eò magis idem liquidum absorbeant, & detineant ; quod in spongiâ nunc *compressâ*, nunc *dilatatâ* videre est.

Quartò,

Quartò, Quòd ad motum pacandum, & consequenter ad particulas dicto modo compellendas conducit; quòd particulæ sulphureæ in liquoribus illis, quibus hospitantur, acidas particulas (quæ fermentationes febriles, modo superiùs exposito, excitant) oblinunt, & muniunt, quò magis ad liquoris compagem dividendam ineptæ evadant.

His præsuppositis, non arduum erit *declinationis* causam proferre; sanguinis enim *sulphur* ob æstûs febrilis vehementiam minuitur, sulphureis autem particulis sic confectis, calor mitescere, & *declinare* incipit, sanguisque paulò placidiùs, & tranquilliùs fluit; quid inde? particulæ heterogeneæ clementiùs jactatæ, minúsque disjectæ, residui motus ope (pari ferè ritu, ac grana, & varia corpuscula in vasis concussis) concidunt, loculáque, & matrices figuris suis quadrantes disquirunt; ubi, illarum superficiebus aptiùs sibi invicem accommodatis, minorem locum occupant, & magìs sibi consistentes, necnon à vasis sanguineis, quæ violenter distensa ex quâvis leviſſimâ occasione se promptè & validè contrahunt, quasi fasciis vinctæ conquiescunt; quò enim magìs sanguinis dilatatio inhibetur,

Quibus præsuppositis tota proditur declinationis ratio

betur, eò magis ejuſdem fermentatio ſedatur. Accedit ad æſtum ſedandum, quòd *particulæ acidæ* quo diutiùs in ſanguine commorantur, eò magis ab oleoſis ejuſdem particulis oblinuntur, quo minùs ſanguinem dividentes calorem foveant; calore autem, & fermentatione hâc ratione fatiſcentibus, ſanguinis expanſione imminutâ, motu ſubſidente, (qui dum rapidior exiſtebat *materiam morbificam* cum ſanguine confuſam per meatus tunc etiam patulos, pervexit) vaſculiſque omnibus denuo coarctatis, *materia morbifica* oleoſis ſanguinis particulis plurimùm lenita, & hoc pacto, utì & a ſero acidas particulas abluente ſibique adſciſcente, acore liberata in *anguſtiis* hærere incipit; & ſanguis ab ejus conſortio aliquatenus expeditus adhuc magis deſævit, nimiam ſuam expanſionem amittit, & pacatiùs movet; quamobrem dicta *materia morbifica* magis magiſque in *anguſtiis* congeritur, donec ſanguis omnino, aut majori ſaltem ex parte, ab eâdem liberatur; unde *remiſſio*, aut *interміſſio* contingit.

Sudor in declinatione effluens acidas aliquas particulas abluendo ad ſolidiorem interміſſionem conducit.

Quinetiam *ſudor* qui plerumque in declinationibus effluit, acidas particulas abluendo, aliaſque jam ſubactas avehendo,

hendo, ad *declinationem* promovendam conducit.

Dictus *ſudor* non aliâ ex cauſâ contingit, quàm quia (utì priùs innuimus) ſanguinis particulæ ſibi invicem propiùs accedentes ſpatiola in ejus expanſione ſero occupata neceſſariò comprimunt; ſerúmque è maſſâ ſanguineâ coarctatâ (tanquam ex conſtrictis ſpongiæ poris) exprimitur; quæ ſententia ex ſequentibus apertiùs elucebit. *Ratio ſudoris in paroxyſmorum declinationibus.*

Primò notamus, quòd ſanguinis partes ita ſunt inter ſe diſpoſitæ, & tenacibus quibuſdam ac viſcoſis filamentis (quæ à nonnullis cruoris *cæmentum*, ab aliis *gluten*, & à non paucis *fibrillæ*, ſive *fibrarum rudimenta* vocitantur) contextæ, ut promptiſſimè ſe invicèm implicent; imò (quod mirum forſan incautis videbitur) quaſi tot funiculis attrahunt; quod indè conſtat, quia ſanguis vi (*fermentationis* putà, *caloris*, &c.) expanſus (non ſecus ac partes ex eodem conflatæ & nutritæ, cujuſmodi ſunt carnoſæ, &c.) adeò ad contrahendum proclivis eſt, ut ex ſe (vi eundem expandente ſublatâ) coarctatur; quâ de cauſâ ſanguis in vaſculis à venæſectione, &c. exceptus, inſignitèr ſe contrahit, donec vaſis circum-

circumferentiam prorsùs deferens tandem medio fero summè coarctatus conspicitur; quod nullatenùs eveniret, si è sanguine adhuc calente (utì omasariorum mos est) dicta filamenta, sivè tenacia, & viscida corpuscula, manu in illo sedulò circumvolutâ, colligantur, & eximantur. Quæ (obiter) leviùs cocta, instar perplexi strigmentorum fasciculi apparent. Si quis ab assensu se adhuc sustineat, non dubito quin sequens demonstratio, (planè mechanica) illi fidem faciet. Nemo non notissimæ huic veritati acclamat, *viz. Quòd aquea, & liquida ex se, nullâ vi impellente, ascendere nequeunt:* at si cruor in vasis exceptus aliquantisper reponatur, donec concrescat, & deinde in summâ ejus parte aciculæ apice pungatur, serum ex illo foraminulo exudabit, & supra cruoris superficiem altiusculè attolletur; quod fieri nequit, nisi vi aliquâ protrudatur, quæ à sanguine se contrahente necessariò exoritur; (1.) Quia in cruore quiescente nulla alia vis excogitanda est. (2.) Quia prout sanguinis massa sensim compressior, & contractior evadit, serum è dicto foraminulo uberiùs emanat. Hoc quandoq; ex se sine quâvis punctură contingit.

Secundò.

Secundò. Non conjecturâ tantùm, ſed & oculis, ac manibus, tenetur; quòd ſanguis (ut priùs oſtenſum fuit) à calore & fermentatione febrilibus expanditur, quoniam venæ tument, pulſus ampliatur; & non rarò vaſa ob nimiam eorundem diſtenſionem diſrumpuntur, adeóque horrendas, & funeſtas hæmorrhagias ſubſequi cernimus. Nec minùs conſtat ſanguinem à caloris, & fermentationis *declinatione*, à frigore, &c. coarctari; quia venæ, & arteriæ priùs turgidæ ſe recolligunt, & detumeſcunt.

Ratio cur ſudor nunquam in æſtu febrili emanat.

Nemini dubium eſſe cenſeo, quòd partes liquidiores & fluidiores à corpore dilatato magis abſorbentur, & ſecuriùs ſuſpenduntur, imo quodvis corpus dilatatum liquidiora neceſſariò imbibit, & attrahit, hâc enim baſi innititur omnis ſuctio: Hæ quidèm ipſiſſimæ ſunt rationes cur, æſtu febrili adhuc ſæviente, *ſudor* nunquam emanat, cur ſaliva; œſophagi, & ventriculi debita humiditas, imò & urina ipſa in *æſtu* plurimùm deficiunt, quamvis ægri pleniores liquorum hauſtus ingurgitant. Calore autem remittente, ſanguineque *contractionem* auſpicante, ſerum è veſtigio per *cutis*, *oris*, *œſophagi*, *ventriculi*, & *renum poros* emanans,

emanans, dictas partes irrigat, *ſudorem*, & *urinam* producit; *importunam ſitim*, &c. tollit; quia ſanguis, ejuſque vaſa inſito *contractionis*, & *reſtitutionis* niſu denuò concidentia *compreſſionem* inſtituunt, quâ ſerum neceſſariò exprimitur: Sic magna humoris copia in braſii excocti reliquiis, herbis contuſis, fructibus aliiſque rebus pulpoſis ſine ullâ exſtillatione in illorum poris, & partium interſtitiis ſuſpenditur, donec compreſſione extruditur.

Quare, ſudore emanante, ſitis ſtatim ferè ſedatur.

Nota, quòd *ſudore* in *declinationibus* oborto, *ſitis* (quod non paucos, quia ſudor ſerum prodigit, in altam admirationem rapuit) ſedatur; quoniam (utì priùs perlibetur) *fauces*, *æſophagus*, & *ventriculus* à ſero tunc temporis expreſſo, & per eorum poros exudante, (eâdem planè ratione, ac cutis *ſudore* humectatur) madeſcunt, & (ſi ita loqui liceat) *ſudore interno* diffluunt.

Autoris ſententia circa hunc ſudorem confirmatur.

Eadem hypotheſis ex enumeratis, & eventilatis ad ſudorem eliciendum *requiſitis* adhuc luculentiùs emicabit, & firmiſſimè ſtabilietur.

A Requiſitis ad ſudorem eliciendum.

Ad *ſudorem eliciendum* requiruntur *ſufficiens ſeri quantitas*; *juſta tenuitas*; *debita illius à ſanguine ſeparatio*; *competens* ad ſerum propellendum *motus*; *pori*, *vaſculorumq*; *fines ſatis patuli*. No-

Notandum eſt, priuſquàm in eorum conſideratione progrediamur, quod aliud eſt *ſerum albugineum*, quo nomine (ut nobis videtur) jure merito inſigniendum eſt, quoniam inter coquendum inſtar ovi albuminis craſſeſcit; aliud *aqueum*, & *excrementitium*, qui per cutis, renum, glandularum lachrymalium, &c. poros excernitur; cùm *albugineum* ex naturæ inſtituto per dicta colatoria non amandatur.

Serum eſt vel albugineum, vel aqueum & excrementitium, quod eſt ſudoris materia.

Quòd non rarò in æſtu ipſo *ſufficiens ſit ſeri aquoſi* (quod hujus loci eſt) *quantitas*, indè patet, quòd (licèt perpaucus, aut nullus liquor in paroxyſmo hauriatur) æſtu tamen declinante, effuſiſſimus fit ſudor. Quòd ſatis *tenuis ſit*, adhùc luculentiùs patet, quia hoc *ſeri* genus aqueum eſt, & ad poros trajiciendos promptiſſimum; uti etiam in Febrium *declinationibus*, & in quovis corpore exercitatione calente, perpetuò experimur. Quòd in æſtu ſatis *validus* ſit ſanguinis *motus*, nemini ambigere licet, cùm motus multò languidior in declinationibus ſudorem propellendi munus explet. Vaſcula quoquè, & pori in æſtu haud dubiè ſatis ſunt patuli, cùm nihil meatus omnes adeò dilatet, ac calor. Supereſt igitur, ut

Omnia ſudoris requiſita in ipſo æſtu ponuntur, præter debitam ſeri ſeparationem.

in *æstu febrili* non debita sit seri separatio, quódq; ob particularum perturbatarum motum, sanguinísque expansionem serum confunditur adeò, & suspenditur, ut *sudoris* materiam suppeditare nequeat, donec sanguine, & vasis concidentibus, *contractionis* vi è sanguinis porulis exturbatur; quo unico *requisito* præmemoratis superaddito, *sudor*, (utì in paroxysmorum *declinationibus* conspicitur) non potest non emanare; *Positis enim omnibus requisitis, necessariò sequitur effectus.*

Seri separatio in declinationibus superadditur, proinde sudor necessariò emanat.

Sunt qui fermentationis *despumationem*; *seri* à calore & fermentatione *attenuationem*; *materiæ morbificæ subactionem*; *Archæi ovantis dominium*, &c. tanquam hujus *sudoris* causam celebrare non erubescunt: nobis autem nihil ab illis probatum, aut demonstratum videre licuit, quamvis etiam atque etiam solicitè satis, & anxiè hujusmodi opiniones animo agitavimus, & (pro ingenii nostri modulo) ad leges mechanicas, physicásque normas perpendimus. Non est itaque quòd in hac re pedem referamus; sed potiùs intrepidè, & disertè asseramus; *Quòd serum à sanguine in æstu expanso, tanquam à spongiâ dilatatâ, absorptum detinetur; quódque in Paroxysmi declina-*

declinatione ob compreſſiorem ſanguinis conditionem amandatur.

Non tamen inficias ituri ſumus, quin, ſudore ſic conciliato, multæ acidæ particulæ, (quia, cùm ſalinæ ſint, aqueis ſe immiſcent; & in fluorem evectæ ſummopere penetrant) ſero admixtæ poros ſatis jam patulos pervadant; pluréſque aliæ particulæ laxiores, molliores, coctúque faciliores à *materiâ morbificâ* caloris, fermentationis, & motûs violentiâ abraſæ, & ſubactæ per ſudorem eliminentur; quibus (tanquam tot rebellibus) à ſanguinis finibus ſubmotis, genuinæ illius indigenæ (quaſi inteſtino bello fatigatæ) pacem lubentiùs ineunt; & niſi hæc *Authoribus* mens ſit, cùm ſudorem æſtûs mitigatorem eſſe denunciant, & *deſpumationem* tanquam illius cauſam efferunt, quorſum eunt, ignoro; nec equidem curo; quamvis inter illos elatè nimis, & inconſultò ſancitum ferè videtur, quòd fermentationis *deſpumatio* (neſcio quæ) unica ſit *ſudoris* in declinationibus prodeuntis cauſa; quod mihi ob rationes modò allatas, & ſtatim afferendas nequaquam arridet.

Fermentationis deſpumatio non eſt dicti ſudoris cauſa.

E fermentationis *deſpumantis* (non enim in omni fermentatione fit deſpumatio) *Ratio 1.*

tio) ratione est, ut *despumatio* cum fermentatione pari incedat passu, cùm ejusdem necessarius sit, & conjunctissimus effectus, coméque indivisus; quare *sudor*, si à tali *despumatione* dependeret, cum æstu inciperet, pergeret, & cessaret, contrarium autem invenitur; propterea quòd æstu, & fermentatione urgentibus, *sudor* ne prorsus quidem effluit, illis autèm cessantibus, semper ferè conspicitur.

Quidam angustiis pressi ad hanc hypothesin (planè *spumosam*) sustentandam temerè satis præter æquum, & bonum affirmant, quòd sanguinis *despumatio* fermentationem sequitur, licèt in omnibus aliis fermentationibus eandem comitatur. Scitè quidem, & perbellè! annon saniorem virum planè attonitum redderet has nugas in Medicorum scriptis offendere? primò enim supponunt *sudorem* in Febrium, sive paroxysmorum *declinatione* à fermentationis *despumatione* provenire; dein ad suppositionem suam stabiliendam iterum supponunt, quod in totâ rerum naturâ nec observari, nec probari potest; *viz.* quod finitâ tantùm fermentatione, *despumatio* inchoatur; Ad quemvis æquum judicem causam rejicio; annon indigna est

est *principii petitio*? Et contradictionem sapere videtur, ut, fermentatione deficiente, illius immediatus effectus, & perpetuus comes se primò ostendat. Si quis autem regerat, quòd licèt *despumatio* in ipso æstu fiat, materia nihilominùs despumata in *declinatione* tantùm à sanguine secernitur; ipse se inopinatum opprimit, & ad nostram sententiam accedit, quoniam sic innuit, quod serum (unicum nempe hujusmodi materiæ vehiculum) fermentatione durante, in sanguine suspensum tenetur; quò minùs diffluat, & *materiam despumatam* avehat. Necesse est itaque ut *aquosius serum*, cùm sit tam sanguinis, quàm illius recrementorum commune vehiculum, priùs effluat, cùm quâvis aliâ materiâ fluidior sit, & tenuior; quare *despumatio* (siqua sit) non *sudorem* causat; sed *serum* sanguinis *contractione* secretum, & quaquaversum diffluens, non tantùm *externam corporis superficiem*, sed *os*, *ventriculum*, &c. madefacit.

Si *despumatio* sit hujus *sudoris* causa, tum instar miraculi esset, si fermentatio violentissima per quinque, sex, septem, aut plures dies *in Febribus continuis* sine ullâ sudoris guttulâ perduret; cùm, *Ratio 2.*

hujuſmodi *deſpumatione* ſuppoſitâ, neceſſariò, pro fermentationis ratione, in his multò fuſior eſſe debeat, quàm in breviori *Febrium intermittentium* paroxyſmo; & *deſpumatio*, quæ per omnes illos dies à fermentatione perpetim urgetur, uno tantùm eodemque tempore, & certo die (*Febre nempe declinante*) ſe prodat; niſi per totum illud tempus quodammodò detinebatur, quò minùs cum ſero confuſa corporis *habitum* pervadat. Ad ſeri itaque *ſuſpenſionem* à nobis expoſitam recurrere neceſſe eſt; ſero enim cohibito, quo minùs emanare poſſit; nec materia (ſi ſit) deſpumata, nec *materia morbifica*, quamvis jam *cocta*; nec quodvis aliud cum ſanguine confuſum evacuari poteſt, quia ſerum unicum eſt omnium à ſanguine eliminandorum *vehiculum*.

Ratio 3. Notandum etiam, quòd in Febribus intermittentibus ingeminantibus, utpotè *duplici Quotidianâ*, *triplici Quotidianâ*, &c. à novo *æſtu* ſuperveniente ſudor, quo priùs verſabantur ægri, extemplò ſiſtitur; quod fieri non potuit, ſi *deſpumatio*, quæ à *fermentatione* & *æſtu* promovetur, ſit *ſudoris* cauſa.

Ratio 4. Prætereà, ſi in *Quartanis* diuturnis conſtans ille ſudor, quo in paroxyſmorum

declina-

declinationibus ægri diffluunt, vera *deſpumatio* eſſet, ob materiam morbificam brevi ſic exhauſtam citiùs convaleſcerent; Febris autem eò pertinacior evadit, & diuturnior.

Si *deſpumatio* eſſet hujus *ſudoris* cauſa, tum *ſudor* hinc profluens ſemper magìs vel minùs criticus foret; quo nihil, experientiâ teſtante, à vero magìs abhorret. *Ratio 5.*

Nota demum, quòd *Febris intermittens* in quâvis paroxyſmi *declinatione* ſudorem quàm certiſſimè effundens, errore quodam admiſſo, utì *calidorum uſu*, &c. in *continuam* mutata, non poſtea per plures dies, donec *æſtus* deferbuerit, ullum *ſudorem* emittit; & quò magìs Febris ardet, eò magìs à ſudore abludit; nullúſque in *æſtûs ſtatu* ſudare viſus eſt: Quæ omnia deſertè evincunt calorem ſerum quodammodo ſuſpendere, & detinere; & caloris remiſſionem, adeóque ſanguinis *contractionem* ad ſudorem in Febribus emittendum poſtulari; imò nullus non febricitans obſervare poteſt, *æſtum febrilem* aliquantulum *declinare* priuſquam *ſudor emanat*. *Ratio 6.*

Ex dictis rationibus certissima sudoris evocandi methodus elicitur.

Ex his meditatiunculis nacti sumus certissimam sudoris in Febribus evocandi *methodum*, quæ non rarò in eisdem curandis summo mihi usui fuit; nec despero, quin, (Numine auspicante) in multorum commodum cessura sit.

Necnon urinæ provocandæ ratio.

Eædem cogitationes (Veritati litare aveo) non tantùm *sudoris*, sed & *urinæ* provocandæ efficacissimam rationem mihi suggessêre; quod non tantùm ipse centiès, sed & quidam mihi conjunctissimus amicus plusquàm vicies (utì nobis retulit) cum summâ delectatione, certissimóque effectu expertus est.

Sudor in paroxysmorum declinationibus non fit à materiâ morbificâ aliquatenus coctâ.

Alii *materiam morbificam* à paroxysmi æstu, & fermentatione ex parte saltem subactam hujus *sudoris* causam esse pronunciant; at quæ, quæsumus, materia morbifica in *Febre ephemerâ* agnoscenda est, quæ à merâ irâ, externo solùm calore, aut exercitatione excitatur? & in *aliis Febribus* quæ à doloribus, vel à spiritibus lacessitis originem trahunt? quæ tamen declinantes *sudore* terminantur. Quæ etiam *materiæ coctio* in Quartanis contumacioribus, & diuturnis, sudoribus symptomaticis, &c. instituitur? nihilosciùs hujusmodi Quartanarum paroxysmi effusissimo sudore *declinant*.

Huc

Huc referri poſſunt ferè omnia, quæ contra *deſpumationem*, tanquam *ſudoris* hujus cauſam, protulimus.

Alii (neſcio quo phantaſmate illuſi) ſomniârunt ſeri *attenuationem* quandam ab æſtu, & fermentatione contingere; non equidem video, quo pacto humor ex ſe aqueus calore attenuatur, cùm hâc ratione tenuiores ejuſdem particulæ abſumantur; hinc fit, quòd urina diu cocta, quæ (utì variis experimentis comprobatur) ferè, ſi non omnino, ejuſdem cum ſudore indolis eſt; magìs, magíſque craſſeſcit. In ſtatu quoquè ſano, quòd ſerum ſine febrili calore ſatìs tenue eſt, liquidò conſtat; quoniam ſudor à quâvis exercitatione ſolicitatus confeſtim efluit. *Nec à ſero calore attenuato.*

Adhæc, Si ſudor in paroxyſmorum *declinationibus* ab *attenuatione ſeri* dependeat, cur non citiùs in *Febribus ardentibus*, ubi à calore, & fermentatione vegetioribus citiùs (ſi illud verum ſit) attenuaretur, quàm in *Quartanâ*, *Ephemerâ*, &c. eveniat? Et cur non, prout æſtus ingraveſcit, provehitur ſudor; ſi calor, quatenùs ſerum attenuat, ſudorem pariat? Et *æſtus febrilis* caſu, aut errore aliquo ſudori ſuperveniens, eundem (utì com-

compertum eſt) protinus tollit, & ſuſpendit, ſi calor ſerum attenuando ſudorem producat? Nihilominus non abnuo, quin ſanguis calore, & fermentatione ſubactus, & reſeratus, & poſtea (modo ſuperiùs præfato) compreſſus, ſerum ſuum ideo fuſiùs dimittit; non ſecus ac fructus aliáque ſucculenta priùs piſtillis contuſa, & ſubacta, admoto torculari, ſuccos ſuos uberiùs profundunt; quia laxatâ, & laceratâ eorum compage, ſucci promptiùs diffluunt, exitúmque inveniunt.

Nec ab Archæi fictitiâ energiâ.

Alii ſunt ſacrificulorum greges, qui myſticum quoddam *principium*, (quod modò *Archæi*, modò *inſtinctûs* nomine inſignitum efferunt) tantùm, non divino honore proſequuntur, & pio illius (quaſi alterius Numinis) ſtudio, benignóque regimini non ſolùm ſudorem prædictum, ſed & omnes auſpicatiores criſes aſcribunt. Verumenimvero, cùm ab iſtiuſmodi *principii* cultoribus nihil minùs audiat, quàm audaculus, & nefarius ſacrilegus, qui illius ſacratiores leges in jus vocabit; & piaculi inſtar ſit, antiquum illum *ſemi-deum* diffiteri; ipſéque rebus adeò ſublimibus prorſus impar ſim; liceat mihi tantum, idque *zelotarum* pace,

pace, demiſſiùs ſubridere; cùm inter illos in confeſſo ſit, quòd iſtius *principii* cognitio captum humanum excedit, nihilominus in hàc re inſudant. Abſit, procul à Philoſopho abſit tam futilis, & evanida ſpeculatio; habeantque ſibi *zelotæ* ſuum honorificum NIHIL.

Sudor (modo à nobis palàm facto) emanans ſecum, quantum materiæ morbificæ coctum eſt & ſubactum, abducit; & prout major, vel minor iſtius materiæ quantitas probè cocta ſit, eò magis *ſudor criticus* eſt, & *ſalutaris*; aliter verò planè *ſymptomaticus*; quia ob *materiæ* cruditatem nihil de morbi cauſâ detrahit: At ſi contingat poros cutaneos ab ambiente frigore, vel quia æger à decubitu in lectulo ſe continet, aut aliàs frigidulo aëri ſe exponit, conſtringi; ſerum jam exolutum per vicarios renes defluit, unde in paroxyſmorum declinationibus quandoque *copioſa redditur urina*; quæ itidem, prout materiæ morbificæ partem aliquam, vel nullam devehit, *critica* eſt, vel *ſymptomatica*.

Sudor criticus & ſymptomaticus.

Urina critica & ſymptomatica.

Jam tandem ratio enitet, cur opiata quæ ſanguinem figunt, & omnes alios fluxus ſiſtunt præ omnibus ſudorem evocant,

Ex Autoris hypotheſi enitet, cur opiata ſudorem evocant.

cant, quia sanguinem incrassando, & cogendo (utì in paroxysmorum *declinationibus*, calore & fermentatione subsidentibus, contingit) serum eliquant, & secernunt. Cur cortex Peruvianus, radices tormentillæ, pentaphylli, bistortæ, aliáque astringentia, utpote terrea, lapides bezoartici, antimonium diaphoreticum, bezoartica mineralia, *&c. sudorifera* sunt, & *alexipharmaca*, imo &, externis poris constipatis, *diuretica*; utì & ipsum etiam opium, siquando diaphoresis præpediatur; licèt hoc forsan medicos fugit, quia soporifera, vel jam decumbentibus, vel mox cubitum ituris exhibentur; qui stragulis, & tegumentis cooperti, & calescentes ob apertos poros liberiori gaudent diaphoresi. Cur potus frigidi in Febribus ardentioribus citiùs sudorem procurant; & diaphoretica calidiora febricitantibus obsunt, sudoríque (sanguinem nempe dilatando) adversantur: Et cur in Febribus ardentibus frigida partibus externis admota, & cubicula oxycrato, gelidâ, *&c.* conspersa ad sudorem disponunt.

Cur astringentia multa alexipharmaca sunt, sudorifica, & diuretica.

Cur potus frigidi in Febribus ardentioribus citiùs sudores movent.

Cur in iisdem Febribus frigida externè admota idem præstant.

Somnus blandus in paroxysmorum declinationibus ideo obrepit, quia spirituum, & sanguinis perturbationes pacatæ sunt, &

Ratio somni blandioris in declinatione.

& ſenſus moleſtiis, gravaminibus, & vigiliis fatigati *Morphei* imperio ſe lubentiſſimè dedunt, & ſuavioribus illius juſſis auſcultant.

Somnus autem *quandoque vàrius* eſt, & *inſomniis gravis* à perturbationum, & materiæ morbificæ inſenſis reliquiis; quare, ſanguine non penitus defæcato, ægri hujuſmodi *ſomno* tentati *remiſſionem* tantùm; non integram, & ſolidiorem *intermiſſionem* experiuntur.

Ratio ſomni varii & inſomniis gravis, qui tunc temporis quandoq; contingit.

CAP.

Cap. VI.

De Intermissione.

CUm in harum Febrium Intermissionibus, quasi tot stativis feriis, ægrotantibus à gravaminibus, & symptomatis vacet, adeò ut breves (perfidæ tamen) convalescentiæ videantur; non expectandum est, ut per illud tempus ulla phænomena notatu digna se exhibeant; nihilominùs ipsa illa ἄνεσις, & intervallum, uberrimam non tantùm contemplandi, sed & demirandi occasionem ministrat. Quis enim unquam sequentia *problemata* ad rationem revocavit?

Varia problemata ad intermissionem spectantia.

Primò, *Cur intermissio unquam contingit?*

Secundò, *Cur statos adeò, & certos circuitus, & præstitutas periodos servat?*

Tertiò, *Cur Intermissio quandoque simplici, & illibatâ serenitate ab omni perturbatione immuni habetur? quandoque relictis symptomatum vestigiis, quæ levamini derogant, obscuratur?* Plerumque enim in *Tertianis*, & *Quotidianis* dubia quædam feriatio declinationem excipit, quâ

quâ non ſibi debitè conſiſtunt appetitus, ſomnus, motus, vires, &c.

Quartò, *Cur intermiſſio nunquam triduî ſpatium excedit?* Quod enim de *Quintanis*, *Sextanis*, &c. quidam Medici ſatis inconſultò effutiunt, nihil prorſus eſt; niſi fortuitas recidivas caſu, aut errore, *quinto*, *ſexto*, &c. *die* invadentes, diſtinctas, & regulares Febrium intermittentium ſpecies cenſeamus.

Quintò, *Cur in quibuſdam harum Febrium ſpeciebus induciæ breviores ſunt, in aliis diuturniores?*

Sextò, *Cur acceſſiones modò anticipant, modò poſtponuntur?*

Septimò, *Cur paroxyſmi quandoq; erratici ſunt, & enormes?*

Quamvis immane auſum meritò videri poteſt à tot ſeculis etiamnum invictum opus aggredi, & præmiſſis problematis (utut abſtruſis, Oedipóque, & Oraculo non indignis) reſponſa meditari; nos firmiori tamen baſi freti ſpe quidem erectâ lactamur, quòd, rebus attentiùs trutinatis, & ad hypotheſin noſtram accommodatis, horum etiam *problematum* rationes eluceſcent.

Sed cùm non pauca ad eorum explicationem facientia è ſpeciali hujus tractatûs parte

parte eruenda sunt, absolutaque omnium cognitio non hîc loci sine præposterâ, & inconditâ anticipatione conquirenda sit, sufficiat impræsentiarùm, ut *generaliores rationes* reddamus, & *specialiora* ad loca magis sibi propria referamus.

Problematum rationes.

Primò, *Intermissio in his Febribus contingit* modo superiùs, ubi paroxysmorum declinationes expendimus, prolato; *coctâ* nempe *materiæ morbificæ parte* diaphoresi, diuresi, &c. exterminatâ, *cruda* denuo in *angustiis* hæret; calore nimirum (utì superiùs innuimus) & fermentatione deficientibus, sanguis (rapidiori motu sensim sedato) vasaque eundem deferentia unà concidunt, & mero restitutionis motu naturalem proportionem, & angustiam repetunt; quo facto, motus jam langueſcens crudam materiam per meatus exiliores nunc iterum coarctatos trajicere nequit, quare (utì priùs) necessariò hæret; &, sanguine à *materia* tam *coctâ*, quàm *crudâ* liberato, suda sunt omnia; quoad, morâ factâ, acescat; & rigorem omnibus suis symptomatis stipatum rursus excitaverit. Aut, utì in Quotidianis fit, immodica istius *materiæ* quantitas, & frigidior indoles partes sensiles laceſſentes earum contractionem, adeóque

materiæ

materiæ repulsionem, &c. procurat. Vid. *Part. Spec. cap. De Febribus Quotidianis*, ubi hæc fusiùs de industriâ tractantur.

Secundò, *Intermissio certos adeò, & statos circuitus servat, & præstituto tempore absolvitur.* Quia quævis materia ad acescendum apta, positis iisdem circumstantiis, non potest non eodem tempore acescere; utrùm sit lac, chylus, serum, emulsio, aut *materia* nostra *morbifica* illis omnino analoga; proinde iisdem in corpore locis hærens, eodem calore fota, aliisque circumstantiis iisdem prorsus gaudens, eodem temporis intervallo necessariò acescit, nisi aut medicamentum, aut error aliquis acorem retardet, aut maturet. Acore autem conciliato, sequitur *rigor*; Undè Intermissionum, & paroxysmorum circuitus suam certitudinem nanciscuntur.

Tertiò, *Intermissio pura est, & illibata*, quando tota *materia morbifica*, (*coctam* nempe evacuando, & *crudam* in *angustiis* deponendo) à sanguine amandatur; si enim quædam illius retrimenta, & reliquiæ supersint, *aliqua symptomatum, & perturbationum vestigia se produnt.* Evenit autem, quòd pars aliqua in sanguine supersit; *Vel* quia magis cocta est, quàm

ut in *angustiis* (præsertim cùm sanguinis motus citatior sit) hærere possit; minúsque comminuta, & subacta, quàm ut cutis, glandularum subcutanearum, renum, &c. excretorios porulos permeare queat. *Vel* ob nimiam materiæ, quamvis jam coctæ, quantitatem, quæ non statim à *declinatione* excerni potest. *Vel* ob illius tenuitatem pars aliqua *angustias* pervadens cum sanguine fluitat, & molestiam creat. *Vel* ob pororum constipationem, graviorémve aliquem errorem materiæ priùs coctæ evacuationem præpedientem. His aut similibus de causis residua perturbatio levamen obscurum reddit; ferè tamen ab *unius paroxysmi declinatione* ad *alterius accessionem* sensim minuitur molestia, prout reliquiæ meliùs coctæ jugi evacuatione sensim decrescunt; &, poris reseratis, erroréve emendato, &c. exeundi ansam arripiunt; aut magis, magísque in *angustiis* deponuntur. Sed de his in *Secundâ Parte* plura invenies.

Obiter tamen nota, quòd si materia morbifica post primum rigorem non ampliùs ob illius tenuitatem, sanguinísque sulphurei fervorem, vehementem motum, & rarefactionem in *angustiis* hæreat, tum æstus erit continuus, quoàd materia mor-

morbifica debitè cocta in totum evacuata fuerit, & in hoc consistit *ipsissima Febris continuæ* (vulgò dictæ *putridæ*) *essentia.* Si autem materia morbifica partim in *angustiis* hæreat, partim cum sanguine fluitet, tum *Febris* erit *continua remittens*; qualis in *Angliâ*, *Hiberniâ*, *Belgio*, aliisq; *Septentrionalibus plagis*, (præsertim humidioribus) sæpissimè grassatur. Sed de his forsan, si per otium liceat, magis alibi ex proposito.

Quartò, *Intermissio tridui spatium non excedit*; Quia prorsùs impossibile est, ut emulsio, lac, aut materia illis congener, qualis chylus est, & *materia* nostra *morbifica*, cùm adeò sint ad acescendum prompta, non in tepidis locis, quales sunt prædictæ in corpore *angustiæ*, intra triduum acescant.

Quintò, *Intermissio in quibusdam Febribus intermittentibus brevior est, in aliis diuturnior*; uti in *Quotidianâ*, *Tertianâ*, & *Quartanâ*, necnon in *Febribus ingeminantibus* videre est; quia *materia morbifica* pro ejus indole, & circumstantiarum ratione citiùs, aut seriùs acescit, contractionem accersit, &c. Sed hæc ad *secundam* hujus libelli *partem* spectant.

Sextò, *Acceſſiones modò anticipant, modò poſtponuntur.* Quia *Materia morbifica*, mutatis illius, & corporis conditionibus, citiùs aut ſeriùs in eodem ægro aceſcit. Cujus etiam ratio ex *parte ſpeciali* luculenter apparebit.

Septimò, *Acceſſiones quandoque erraticæ ſunt, & enormes.* Quia eadem materia ob varios errores in *ſex non naturalibus* (præſertim in *victu*) variè quoad quantitatem, & qualitatem immutari poteſt. Sic frigus externum, aliáque *horrifera*, ingluvies, &c. non tantùm paroxyſmum accelerant, ſed & Febris typum pervertunt: Utì in *capite de Febribus anomalis* aliiſque locis inferiùs patebit.

Summa omnium ſive Anacephalæoſis.

Summa omnium, quæ hucuſque congeſſimus, hæc eſt: Ab unâ, vel pluribus ex *cauſis procatarcticis*, in hujus opuſculi introitu recenſitis, *quædam ſanguinis & chyli diſproportio* oritur, unde *cruditates* à chylo non probè ſubacto oriundæ ſuccreſcunt; quæ, cùm ſanguine multò minùs ſequaces ſint, *arctiora* ejuſdem *colatoria*, *exilioréſque* ad arteriarum fines *meatus* pervadere nequeunt, neceſſariò igitur ibidèm *hærent*, donec aceſcant; *aceſcentes* verò partes circum-

circà

circà ſenſiles vellicant, quæ *vellicatæ* proculdubio contrahuntur; ab illis *contractis* omnia *rigoris phænomena* (utì ſuperiùs demonſtravimus) deducuntur, & *materia morbifica*, aut ejuſdem ſaltem aliqua pars compreſſionis vi in ſanguinem *repellitur*; quæ à ſanguine reſorpta, & cum eodem confuſa, & jactata, ejus compagem, quatenus acida eſt, & heterogenea, dividit, & reſerat; *laxatâ*, & *diviſâ ſanguinis compage*, particulæ ſulphureæ, tam à ſe invicem, quàm ab aliorum amplexu expediuntur; libertate donatæ (ignearum particularum more) furioſè exiliunt, & diſcurrunt, unde *calor*, *fermentatio*, & *rarefactio* intenduntur, quare ſanguis ejuſque vaſa dilatantur, & motus multò citatior evadit; quamobrem *materia* in *anguſtiis* reſidua à calore, & fermentatione agitata, rapidiori ſanguinis motu per vaſcula jam dilatata trajicitur, & expurgatur, quæ ideo à ſanguinis profluente abrepta ejus compagem impenſiùs dividit, *æſtúſque* cum ſuis *ſymptomatis* ingraveſcit; qui poſt aliquot tandem horas, *partim* ob particularum ignearum diſpendium, & heterogenearum magìs ſibi invicem ac-

commodatarum pacatiorem ſtatum; *partim* quia aciditas balſamici ſulphuris commercio plurimùm lenitur, deſævire incipit, ſanguiníſque particulæ ob inchoatam æſtûs *declinationem* minùs jactatæ concidunt, & compinguntur, unde ſanguis compreſſior evadit, & rarefactioni obeſt; à ſanguinis *compreſsione* aquoſius ſerum amandatur; unde, poſitis omnibus ad ſudorem requiſitis, *ſudor* effluit; aut, poris caſu aliquo conſtrictis, *copioſa* redditur *urina*. A *ſudore* & *urinâ* acidæ particulæ, & materiæ morbificæ (ſiqua ſit) pars cocta, eluuntur; ſin minùs, ſedato jam vehementiori motu, qui materiam morbificam ex *anguſtiis* excuſſit, & abduxit, vaſculíſque, & meatibus *coarctatis*, & in naturalem *anguſtiam* reſtitutis, *materia morbifica* (crudior ſaltem) pari ratione denuò in *anguſtiis* hæret, quoàd *acorem contraxerit*, & *rigorem*, &c. *excitaverit*. Idem de cæteris paroxyſmis dicendum eſt.

Quotidianarum ratio ab aliis Febribus nonnihil diverſa eſt.

Nota, Quòd hæc omnia propono, ſalvâ *Quotidianarum* ratione, quæ nonnihil ab his diverſa eſt, utì inferiùs conſtabit.

PARS

PARS SECUNDA.

De Febribus intermittentibus in Specie.

CAP. I.

De Methodi in hâc parte Inſtitutione.

Methodus in hâc parte obſervanda proponitur.

POſtquam diù multúmque de methodi ratione in hâc parte ſervandâ meditati ſumus, nobis in mentem venit, nos non poſſe conſultiùs agere, quàm, ut in diſcutiendis harum Febrium ſpeciebus temporis ordinem, quatenus earum ortum reſpicit, ſequeremur; cùm ab anni tempeſtate maximè dependeant, & intra certos temporis terminos, Æſtatis nempe præcedentis finem, & ſubſequentis initium, ferè coercentur. Ab exeunte, & ſeneſcente Æſtate *primò* invadit ſui generis *Tertiana*.

Secundò, *Quartana* à dictâ *Tertiana* ferè oriunda, quam poſt aliquot paroxyſmos, ſeptem putà, novem, aut decem (plùs minùs) excipit. *Tertiò*, *Quotidiana* quæ circa Solſtitium hyemale pullulare ſolet. *Quartò*, *Tertiana Vernalis* quæ, appetente *Æquinoctio*, plerumquè graſſatur, & ab *Autumnali* toto, (ut ita dicam) cœlo diverſa eſt. Hâc methodo, (prout res exigit) cooptatâ, quatuor diſtinctæ ſpecies tractandæ venient; quod maximè nobis arridet ob immanem inter *Tertianam Autumnalem*, & *Vernalem* diſcrepantiam, quæ *partim* in *ſecundo*, *partim* in *quinto capite* enitebit.

Hic ſolummodo *Febres intermittentes* notiores, communiores, & maximè regulares, diſcutiendas proponimus; his enim probè perſpectis, cæteræ omnes quaſi ad earum ſtateram accuratiùs trutinandæ erunt, omníſque *aliarum* analogia, vel anomalia, clariùs deprehendetur: confuſam igitur diverſarum Febrium turbam aliquandiu de induſtriâ ſummoventes, delectu habito, ad notiores (viam utique ducentes) nos recipiemus, ut rectâ incedentes ad abſtruſiores aditum præſtemus.

Tempora

Tempora Febrium intermittentium ortui aſſignata non nimis ſtrictè ſumenda ſunt, modò enim, pro tempeſtatis aliarúmque circumſtantiarum apparatu, citiùs, modò ſeriùs inſenſa ſua capita proferunt.

CAP.

Cap. II.

De Tertianis intermittentibus Autumnalibus.

SUnt quidam deploratiſſimi profectûs medicaſtri (abjectiſſimi reptiles, & terræ-filii!) qui nihil novum (utcunq; ratione conditum) ſapiunt, multò minùs excogitare valent; illis, dum partium ſtudio tenentur, & nihil præter veterum placita, (utut mucida) æqui boni conſulunt, religio erit me impunem dimittere; qui in *cauſis procatarcticis* numerandis *bilem* (tanquam rejectaneam) præterii; quandoquidem illis inconcuſſum dogma videtur *omnes Tertianas à bile putreſcente provenire.* At de homuncionibus inter *Artes liberales* ad ſervitutem natis non magnopere laboro; luci oblatrent gregarii canes, nihil moror; Medicis & Philoſophis ex meliori luto fictis me, meáque libenter ſubjicio.

Bilis non eſt harum Febrium cauſa, ſed materia cruda, &c. Ratio 1.

Quis neſcius eſt *Tertianas Autumno* confertiſſimas eſſe? *Autumnúmq;* temperie humido-frigidâ ſordeſcere? Quæ ergò ejuſmodi tempeſtate *bilis* generandæ cauſa? an aer humido-frigidus ſulphur calido-

calido-ſiccum, aut, (quod perindeeſt) aqua ignem foveat?

Videor autem mihi nonnullos ſubaudire, qui regerunt, quòd *Autumnus* Æſtatem excipiens, bile priùs congeſtâ infeſtatur; capiat qui poteſt; annon ſanguinis ſulphur pro æſtivi, aut cujuſvis alterius caloris gradu neceſſariò prodigitur, cùm calor ſine fomitis diſpendio fieri nequeat? Nihilominus non diffiteor ſanguinis ſulphur (ſi hoc ſibi vellent) à calore æſtivo irritari poſſe; ſed quid inde? annon quò magis annus declinat, eò magis compeſcitur, & domatur parcum ejuſdem reſiduum? imò tantùm non obruitur: Utì ex omnibus crudioribus, & pituitoſis affectibus, qui dictâ tempeſtate aut naſcuntur, aut enorme patiuntur incrementum, manifeſtò liquet: Unde fit quòd *Hydropici*, *Cacochymici*, & *frigidæ conſtitutiones* Autumni injurias ægrè ferunt; & peſſimè circa id tempus ſe habent.

Si à bile proveniat hæc *Febris*, cur non Æſtate, quæ (à veteribus ſaltem) tempeſtas maximè *bilioſa* habetur, & regionibus *calido-ſiccis* magis epidemica eſt? contrarium autem nemo non experitur; Autumno enim, plagíſque humi- *Ratio 2.*

Cap. II.

De Tertianis intermittentibus Autumnalibus.

SUnt quidam deploratiſſimi profectûs medicaſtri (abjectiſſimi reptiles, & terræ-filii!) qui nihil novum (utcunq; ratione conditum) ſapiunt, multò minùs excogitare valent; illis, dum partium ſtudio tenentur, & nihil præter veterum placita, (utut mucida) æqui boni conſulunt, religio erit me impunem dimittere; qui in *cauſis procatarcticis* numerandis *bilem* (tanquam rejectaneam) præterii; quandoquidem illis inconcuſſum dogma videtur *omnes Tertianas à bile putreſcente provenire.* At de homuncionibus inter *Artes liberales* ad ſervitutem natis non magnopere laboro; luci oblatrent gregarii canes, nihil moror; Medicis & Philoſophis ex meliori luto fictis me, meáque libenter ſubjicio.

Bilis non eſt harum Febrium cauſa, ſed materia cruda, &c. Ratio 1.

Quis neſcius eſt *Tertianas Autumno* confertiſſimas eſſe? *Autumnúmq;* tempe-rie humido-frigidâ ſordeſcere? Quæ ergò ejuſmodi tempeſtate *bilis* generandæ cauſa? an aer humido-frigidus ſulphur calido-

calido-ſiccum, aut, (quod perindeeſt) aqua ignem foveat?

Videor autem mihi nonnullos ſubaudire, qui regerunt, quòd *Autumnus* Æſtatem excipiens, bile priùs congeſtâ infeſtatur; capiat qui poteſt; annon ſanguinis ſulphur pro æſtivi, aut cujuſvis alterius caloris gradu neceſſariò prodigitur, cùm calor ſine fomitis diſpendio fieri nequeat? Nihilominus non diffiteor ſanguinis ſulphur (ſi hoc ſibi vellent) à calore æſtivo irritari poſſe; ſed quid inde? annon quò magis annus declinat, eò magis compeſcitur, & domatur parcum ejuſdem reſiduum? imò tantùm non obruitur: Utì ex omnibus crudioribus, & pituitoſis affectibus, qui dictâ tempeſtate aut naſcuntur, aut enorme patiuntur incrementum, manifeſtò liquet: Unde fit quòd *Hydropici*, *Cacochymici*, & *frigidæ conſtitutiones* Autumni injurias ægrè ferunt; & peſſimè circa id tempus ſe habent.

Si à bile proveniat hæc *Febris*, cur non Æſtate, quæ (à veteribus ſaltem) tempeſtas maximè *bilioſa* habetur, & regionibus *calido-ſiccis* magis epidemica eſt? contrarium autem nemo non experitur; Autumno enim, plagiſque humi- *Ratio 2.*

humidioribus, magis ſporadicè graſſatur.

Quinetiam advertendum, quàm in proclivi eſt, ut hæ *Tertianæ* in *Quartanas* delabantur, & vix generoſioribus medicamentis inhibeantur, quin earundem typum ſibi arripiant: Veteres autem *Quartanas* ab aciditate, & humore (utì aiunt) *melancholico* oriri, *bilémque* aciditati quaſi ex diametro adverſari ſtatuunt: Quibus igitur præſtigiis, quóve exorciſmo, *bilis* in *humorem acidum* tantillo temporis tranſmutatur, non penes *Apollinem*, veterumque *Manes* eſt enodare; Nihil à ſenſu magis abhorret, quàm ut ſanguis ſulphureus citiſſimè aceſcat; quod neceſſarium foret, ſi in Tertianis *bilioſus* ſit, & in Quartanis *acidus*.

Ratio 3. Quid! quòd *Tertianarum* rigor à ſolo acido deducendus eſt? nemo (ut opinor) adeò excors erit, ut rigorem bili, & frigus calefacienti tribuat.

Ratio 4. Ipſæ quoque *Quotidianæ*, quas omnes uno ore cruditatibus ſcatere pronunciant, non rarò in *Tertianas*, & *Tertianæ* in *Quotidianas* tranſeunt; quare earum materia morbifica conjunctiſſimâ affinitate gaudet: Reverà, omnis *Febrium intermittentium*

termittentium ſpecies cæterarum typos frequenter adſciſcit.

Quod ſupereſt: In *Tertianis* cruditatis ſigna in urinâ ſemper ſpectantur, nec bilis eſt, *hypoſtaſis* inſtar, aut ſubſidere, aut albeſcere; & Tertianæ à *cruditatum coctione*, quæ in matulis proditur, certiſſimè evaneſcunt. Ratum ergò ſit *crudam materiam* à ſanguificatione labefactâ ortam *Tertianæ Autumnalis cauſam eſſe.* *Ratio 5.*

Propterea, integra hujus Febris ratio in eo conſiſtit, quòd Æſtas plures ſulphuris, & ſpiritûs manipulos propellit, & ſanguis ideò effœtus redditur; ſanguini ſic debilitato ſupervenit *Autumnus* anni declinantis *impura palus*, quæ cruditates (plùs minùs) parit, nec penes ſanguinem eſt (priùs langueſcentem & jam humoribus obrutum) chyli graviorem molem penitiùs ſubigere, & pro laudabili more in ejus ſinum adſcire; craſſior ergò chyli portio (tanquam naturæ *Apoſtata*) rejicitur, &, prout ab arteriali motu ad arteriarum exiliores ramuſculos devehitur, ibidem (ob rationes ſemel & deinceps in *Primâ Parte* traditas) decumbit; ubi aciditatem præſtolatur; quâ conſecutâ, partes ſenſiles ejus acrimoniâ tactæ *Tertianæ Autumnalis ratio.*

contra-

contrahuntur, &c. Utì ſuperiùs habetur, ubi *rigoris*, & *æſtûs* febrilis ſymptomata ad calculos vocavimus.

Febre ſic inductâ, particulæ ſulphureæ & ſpirituoſæ à paroxyſmorum æſtu magìs adhuc erogantur, & decoquuntur; quare, anni tempeſtate indies in deteriorem ruente, cruditates perpetim apponuntur: interea calor febrilis *materiæ morbificæ* coctionem molitur, & quoties ejus ope aliqua pars coquitur, & excernitur, toties ferè, novis cruditatibus ſuccreſcentibus, cum fœnore rependitur; ni medicamenta impedimento ſint, aut diætâ optimè inſtitutâ veſcantur ægri, aut regimen debitè, ſummóque ſtudio, & judicio obſervatum, illis emolumento ſit. Unde patet, cur ſit adeò curatu difficilis, & ſæpiſſimè malè judicatur; cur illam excipiunt *Cacochymiæ*, *Leucophlegmatiæ*, *Hydropes*, *Quartanæ pertinaciſſimæ*, *Cachexiæ*, & *Malorum* id genus *Ilias*.

Cùr curatu difficilis eſt, illámq; excipiunt crudiores morbi.

Ex prædictis conſtat, cur *Autumnus* plùs ſolito humidus, *Æſtati* plùs juſto calidæ ſubſequens, his *Febribus* maximè obnoxius eſt; & *mercenarii*, *falcarii*, *meſſores*, &c. qui in frugibus demetendis, & colligendis immodicos labores fervidis

Æſta-

Æſtatibus exantlare ſolent, his morbis ſæpiſſimè corripiuntur, & perditâ valetudine laborant; eóque magìs, ſi ineunte jam *Autumno* ingluvies, diæta humido-frigida, dyſpepta, &c. diatheſin adaugeant.

Cauſæ procatarcticæ, tam ex præmiſſis in *hoc capite*, quàm ex illis, quæ in *Primâ Parte* traduntur (ubi earum enumerationem ſuſcepimus) manifeſtè patent. *Cauſæ procatarcticæ.*

Signa diagnoſtica: *Tertiana Autumnalis non rarò à Tertianâ continuâ incipit cum rigore ſatis intenſo invadit, breviori verò, quàm in Quartanâ; ſuccedente calore acri, & mordaci, qui ſenſum ferit, remiſſiori tamen, quàm qui in Tertianis Vernalibus urget; omnéſque caloris effectus, utpote vigiliæ, capitis dolor, deliria, ſitis,* &c. *in Autumnalibus leviores ſunt, & mitiores: In his Febribus non maturè adeò conſpiciuntur coctionis ſigna, ac in Vernalibus; urina ſeriùs coloratur; ſudor in declinationibus, prout remiſſiones clareſcunt, fuſiùs emanat, & appetitus priùs proſtratus paulatìm erigitur; remiſſionéſque Tertianarum in Quartanas tendentium magìs magiſque exporriguntur; paroxyſmorum declinationes productiores ſunt,* *Signa diagnoſtica.*

ſunt; quàm quæ Quartanæ familiares; acceſſiones decem, duodecim, ſedecim, aut octodecim horis, plùs minùs, terminantur, plerùmque verò quàm in Vernalibus, extenſiores; &, utì inter *harum* & *illarum Febrium* ortum maximum ſit temporis intervallum, ſic quoad earum indolem (*utì in cap. 5. mox conſtabit*) à ſe invicem plurimùm abludunt.

Signorum diagnoſticorum rationes ſigillatim proferuntur.

Tertio die invadit, nec ad Quartanæ terminum protrahitur. Primò, Quia *materia morbifica* tenuior eſt; quò enim tenuior eſt, eò citiùs aceſcit; utì in *Part. Prim.* probatur. Eſt utique tenuior, quoniam laxiores, liquidiores, & domabiliores ejus partes fermentatione, & calore, multùm abſumuntur, & per *diaphoreſin*, *diureſin*, &c. excernuntur, priuſquam in *Quartanam* migraverit; reliqua ergò *materia* eſt cruditatum craſſior pars; quæ (utì mox oſtendetur) ſuccedenti *Quartanæ* propria eſt; nam ſi tota *materia morbifica* à *Tertianæ* æſtu coquatur, & attenuetur, tum *Quartanæ* typum nequaquam ſubibit; quippe materia tenuitatem ſuam per totum morbi decurſum retinens, tertio quoque die ſemper aceſcet, quoàd *Febris* evaneſcat. Unde fit quòd *Tertianæ* in ſalutem tendentis paroxyſmi

paroxyſmi ad finem uſque alternis diebus recurrunt.

Secundò, Materia morbifica quò tenuior eſt, eò penitiùs in exiliores meatus ſe inſinuat, priuſquam hæſerit; ſenſus autem ad extremos vaſculorum fines, (quia eò loci denſiſſimi ſunt membranarum plexus) magis eſt exquiſitus; quare fieri poteſt, ut levior aciditas (quæ citiùs evenit) partium *contractionem*, &c. ſolicitare queat.

Tertiò, Corporis calor in *Tertianis* intenſior eſt, quàm in *Quartanis*; propterea quòd particulæ ſulphureæ, & ſpirituoſæ in *his* parciores ſunt, quàm in *illis*; & perturbationes, quæ calorem augent, in *Quartanarum* intermiſſionibus deficiunt; in *Tertianis* verò (quibus minùs ſolida eſt intermiſſio) aliter ſe res habet: Quò autem intenſior eſt corporis ambientis calor, eò citiùs quævis materia acoris capax acéſcit; quare *materia noſtra morbifica in Tertianis citiùs pervertitur.*

Quartò, Aciditas in tenuiori materiâ magis penetrat, adeóque expeditiùs operatur, & membranulas lancinat.

Tertiana Autumnalis non rarò à Tertianâ continuâ incipit. Ab initio *Tertianæ*

tianæ continuæ typum exhibet, quoniam tunc temporis plures ſunt *materiæ morbificæ* laxiores, & tenuiores partes, quæ in *anguſtiis* non hærentes continuam perturbationem excitant, quibus calore & fermentatione paulatim abſumptis, remiſſiones integriores evadunt; Febríſque in *Tertianam intermittentem*, ſeu potiùs magìs liquidò *remittentem*, faceſſit: Proinde quò uberiores ſunt laxiores, & tenuiores *materiæ morbificæ* partes, (quæ per *anguſtias* liberiùs commeant) Febres eò propiùs ad *continuarum* genium accedunt; & ſi tota *materia febrilis* adeò ſequax ſit & tenuis, ut non ampliùs poſt primum rigorem ob ſanguinis motum exacerbatum, intenſum calorem, & fermentationem nunc etiam adauctam hæſerint; *Febris* erit omnino *continua*, donec tota *materia* coquatur, & amandetur.

Rigor, quàm in Quartanis, brevior eſt: Quia *materia* tenuior *contractioni* repellenti promptiùs cedit, & ſanguinem (ubi æſtum ciet) citiùs ſubit; & aciditas in *Tertianis* ſubduplò citiùs progrediens tantum ferè incrementi unâ horâ, quantum in *Quartanâ* duabus, aſſequitur; adeò ut à primâ rigoris invaſione *contractionem*

magìs

magìs urgeat, & breviori tempore abſolvat.

Calor acris eſt, & mordax, ſenſúmque ferit: Quia heterogeneæ particulæ, ſanguinem impenſiùs reſerantes, particulis calorificis diffuſiorem libertatem impertiunt, quæ, licentiâ datâ, acerrimè ſæviunt, exiliunt, & (quaſi excuſſis ſarcinis) perniciori motu feruntur; unde fit, quòd ſenſum magìs afficiunt; quæ quidem ipſiſſima eſt ratio, cur *ignis luculentus* magìs nocet, quàm *fumoſus*, *aqua fervida*, &c.

Mitior tamen, quàm in Tertianis Vernalibus: Sulphur enim Æſtate præcedenti aliquatenus decoquebatur; & *materia morbifica* limoſior eſt, ac torpidior; tempeſtáſque humidior. Quamobrem omnes quoquè caloris effectus, ut *vigiliæ*, *cephalalgiæ*, &c. mitiores ſunt.

Coctionis ſigna non maturè adeò in his, ac in Tertianis vernalibus conſpiciuntur: Quia calor, (quo coctio abſolvitur) remiſſior eſt, & *materia Vernalis morbifica* domabilior, coctuque facilior. Utì mox luce clariùs apparebit.

Sudor in declinationibus, prout remiſſio clareſcit, fuſiùs emanat: Quia, perturbatione imminutâ, ſanguis, ejuſque

vasa pressiùs concidunt, & serum aquosum eorum compressione excluſum profunditur: Vid. *Part. Prim.* ubi de *sudore* egimus.

Remissionibus clarescentibus, prostratus appetitus paulatim erigitur: Quia, quò integriores sunt remissiones, eò minùs naturæ Oeconomia pervertitur, ventriculúsque quasi aliud agere minùs tenetur; & febricula, sive perturbatio in remissionibus residua, sanguinem dilatando, debitum *menstrui* supplementum præpedit; in sanguine enim dilatato (uti ostensum fuit) suspenditur; & quoniam, dum adhuc sanguis tenuioribus *materiæ morbificæ* partibus scatet, quæ dictam perturbationem pariunt, earum plures in ventriculi ampliorem sinum per majusculos, quibus instruitur, pororum hiatus excipiuntur: Unde ventriculus *sordescit*, *appetitus dejicitur*, & quandoque *nauseæ* & *vomitus* ægrum excruciant. Illis autem particulis calore, & fermentatione exhaustis, *remissiones solidiores* evadunt, & *appetitus sensim restituitur.*

Harum Febrium, si in Quartanas tendant, remissiones magis magisque protrahuntur: Quia contumacior & crassior *materiæ morbificæ* pars, quæ minùs subacta

ſubacta *Quartanam* inducit, tardiùs aceſcit, & corporis calor (ob ſulphureas particulas repetitis *æſtibus* diſſipatas) imminutus acorem minùs promovet.

Paroxyſmorum Declinationes, quàm in Quartanis propterea *productiores ſunt*, quòd *tenuior materia*, cùm ſanguinis motus in his *Febribus* vehementior ſit, vaſculáque ob ejus rarefactionem magis diſtenta, vix in *anguſtiis* ſiſtitur; Ab ineunte *declinatione* pauculæ tantùm, eæque craſſiores partes hærent, cæteris per meatus etiamnum patulos tranſmiſſis, quæ cum ſanguine confuſæ æſtum fovent, & protrahunt; & *declinatio productior evadit.* Craſſa autem, & compacta *Quartanarum* materia ad primam ſanguinis, & vaſorum *contractionem* ſimul ferè & ſemel in *anguſtiis* impeditur.

Febris Continua, & *Quartana* maximè à ſe invicem diſtant, quò enim tenuior eſt *materia morbifica*, & ſulphuris in ſanguine uberior copia, eò propiùs *Febris* ad *Continuam* accedit; quò autem craſſior, & compactior, ſanguiniſque ſulphur parcius, eò *Quartanæ* vicinior eſt. Breviter, cùm adeò *tenuis* ſit, ut non amplius poſt primum *rigorem* ob ſanguinis citatiorem motum, & vaſa dilatata, in *anguſtiis*

Febris continua & Quartana maximè à ſe invicem diſtant.

ſtiis hæreat, *Febrem* purè *continuam* conſtituit. Cùm *medio* ſe *modo* habeat, & partim hæreat, partim verò non, *Tertianam*, *Quotidianam*, vel *Quartanam continuam*. Cùm maximâ ex parte hæreat, *Tertianam & Quotidianam intermittentem*, quibus vix ſolida eſt intermiſſio. Cùm *craſſiſſima* ſit, & tota hæreat, *Quartanam* intermittentem, quâ *intermiſſio abſolutiſsima* eſt, producit.

——— *Facies non omnibus una,*
Nec diverſa tamen, qualis debet eſſe ſororum.

Ratio, quâ præſcimus Tertianam Autumnalem in Quartanam delapſuram.

Expectare licet *Tertianam Autumnalem* in *Quartanam* delapſuram eſſe, *ſi intermiſſiones clareſcant, & protrahantur; ſudores in declinationibus promptiùs emanent, & nulla ſentiatur paroxyſmorum alleviatio, nullaq; appareant debitæ coctionis ſigna.*

Cacochymiæ præſagium certiſſimum.

Ubi paroxyſmorum *Æſtus* multùm imminuitur ſine *materiæ* coctione, ibi *cacochymia brevi expectanda*, præſertim ſi tempeſtas ſit humido-frigida.

Signum Tertianæ continuæ in intermittentem vergentis.

Tertiana continua in *intermittentem* vergit, cùm *remiſſiones ſereniores evadant, rigor ingraveſcat, & coctionis ſigna deſiderentur.*

Tem-

Tempus intermiſſionis minutis, potiùs quàm horis, & horis, potiùs quàm diebus computandum eſt, ut eò meliùs & accuratiùs de ejus duratione judicium faciamus; fieri enim poteſt, ut in *Febribus* tertio die recurrentibus, quamvis paroxyſmis ſemper duodecim horarum ſpatium tribuamus, ut intermiſſiones 24 horis diſcrepent. Eſtò nempe, quòd Febris in *uno homine* invadat die *Lunæ* horâ ſextâ veſpertinâ, quódque paroxyſmus ad 12 horas extendatur, & proximâ vice, (viz. die *Mercurii*) horâ ſextâ matutinâ; intermiſſio 24 horarum erit. Quòd autem in *altero homine* die *Lunæ* horâ ſextâ matutinâ invadat, & die *Mercurii* horâ ſextâ veſpertinâ, hæc intermiſſio (deductis paroxyſmi duodecim horis) horarum erit 48; tamen utraque *Febris Tertiana* dicitur, licèt *una* intermiſſio *alterâ* ſit duplò brevior; proinde mirari ſubit, cur *Medici* ferè omnes dierum calculo contenti abiêre.

Accuratior intermiſſionis tempus computandi ratio.

Cap. III.

De Febribus intermittentibus Quartanis.

Tertiana Autumnalis ſæpiùs Quartanæ typum aſſumit.

Tertiana Autumnalis malè judicata, & inveteraſcens *Quartanæ* typum plerumque aſſumit, hujus igitur indoles ob conjunctiorem quam habet cùm dictâ *Tertianâ* conſuetudinem, ex ſuperiori capite eluceſcit; quare faſtidii eſſet hâc in re diutiùs immorari; nec permagni refert, ni methodus pauca à nobis exigat, ſi hujus Febris tractationem, (ſolenniorem ſaltem) diſſimularemus; ex priùs enim dictis tota *Quartanæ* ſcientia depromi poteſt; quàm breviſſimè itaque rem expediemus.

Quædam ſunt Quartanæ ex ſe ſine prævia Tertianâ invadentes.

Quamvis *Quartanæ* ὅτι τὸ πολὺ *Tertianas Autumnales* excipiunt, quandoq; tamen *Quartanæ originales*, & *primigeniæ* ex ſe pullulantes deprehenduntur; cùm nimirum plures cauſæ, eæque infeſtiores, ad graviores, & craſſiores cruditates ſuppeditandas, inito quaſi fœdere, conſpirant. Hoc maximè *meſſoribus*, & *mercenariis* contingit, quia per Æſtatis decurſum ſanguinis ſulphur, & ſpiritus tempeſtatis fervore

ſervore, & aſſiduis laboribus profundunt, & interim dyſpeptis veſcuntur, gelidóſque, & emortuos liquores haurientes ventriculo non levem labem adferunt, ac perparcum nativi caloris reſiduum demergunt; unde, Æſtate multùm provectâ, (præſertim ſi aer inſenſus ſit, utì ſæpiùs accidit) his *Febribus* miſerrimè cruciantur.

Quartanarum *Cauſæ Procatarcticæ* ejuſmodi ſunt quæ chylum gravem generare, aut ſpiritus & ſulphur ſanguini plurimùm detrahere valent. *Cauſæ Procatarcticæ.*

Primi generis *ſunt dejecta, & languida digeſtio, alimenta craſſi ſucci, omnia dyſpepta, viſcidiora, tenacia, carnes & piſces fumo indurati, animalium cutes, pedes, & partes membranoſæ; caro anſerina, leporina, & hircina, caſeus vetus,* &c.

Secundi generis *ſunt omnes ferè Febres, præſertim Autumnales, diuturnæ, & malè judicatæ, necnon omnes ferè morbi chronici, à mœrore præſertim, & triſtitiâ provenientes, ætas provecta, longa jejunia, labores vehementes, intempeſtivi, & importuni; nimiæ evacuationes, ut hæmorrhagiæ, alvi profluvia,* &c. *aura maritima, halitus ſalini, & Æſtas fervida Autumnum frigido-humidum præcedens.*

Signa

Signa diagnostica. Signa diagnostica *sunt omnia, quæ humorem (uti aiunt) melancholicum*, i. e. *sanguinem spiritu, & sulphure orbatum, significant; Quartanarius circuitus, qui tanquam signum est pathognomonicum; paroxysmus sensim incipiens cum oscitatione, pandiculatione, & corporis molestiâ gravitate, quam sequitur frigus; dein horror, & rigor, qui paulatim ingravescentes, altiùsque ad ipsa ossa penetrantes dolorem, qui ὀσφύϊτιν (i. e. ossifragus) nuncupatur, afferunt; dentes vehementissimè concutiuntur; tandem calor quàm in Tertianâ paulò remissior subsequitur, magis inæqualitèr procedit, videtúrque quasi cum frigore nonnihil mixtus; cum sudore declinat; declinatio brevi absolvitur; intermissio integra est, & illibata; corpus in intermissionibus magis alget, quàm in aliis Febribus; urina est tanquam sani hominis; sic etiam & appetitus; propterea vires quoquè magis constant; curatu difficillima est; omnium maximè diuturna, & per quinque, sex, aut septem menses, quandoq; per unum, aut alterum annum decurrit; ut plurimùm tamen sub Æstatis initio evanescit; ætate grandiores sæpiùs corripit; Autumno non sine summo labore curatur.*

Cir-

Signorum diagnoſticorum rationes.

Circuitus quartanarius eſt; Quia *materia febrilis*, cùm craſſiſſima ſit, & gravis, ac in corpore frigidiori hoſpitetur, tardiſſimè aceſcit; *craſſiſſima* eſt ob rationes ſuperiùs annotatas; & *corpus frigidius*, tam ob ſulphuris & ſpiritûs inopiam *cauſis procatarcticis*, & repetitis *paroxyſmis* inductam; quàm ob intermiſſiones calore febrili planè immunes, & protractiores. Forſan etiam craſſa ejuſdem materiæ ſubſtantia impedit, quò minùs ad extremos adeóque magis ſenſiles membranarum plexus, priuſquam hæſerit, penetraverit; unde & intenſior aciditas ad partium *contractionem* ſolicitandam neceſſaria eſt; ſed de noviſſimâ hâc ratione non nobis plùs, quàm æquum fuerit, pollicemur.

Paroxyſmus leniter, & ſenſim ideò *incipit*, quòd aciditas in craſsâ materiâ, algidóque corpore plurimùm ſegneſcit, & ſenſim tantùm provehitur; ac hujuſmodi materia in ſanguinem repulſa non promptè adeò *æſtum* accerſit. Vid. ſuprà, ubi rationem reddimus, cur rigor in *Tertianis* brevior eſt, quàm in *Quartanis*.

Oſcitationes & pandiculationes in hâc Febre magis importunæ ſunt: Quia craſſior

ſior ejuſdem materia paſſim inter muſculos, eorúmque membranas firmiùs hæret, quàm ut ſtatim excutiatur, propterea dictas partes diutiùs, & importuniùs laceſſens *oſcitationes*, & *pandiculationes* moleſtiſſimas parit.

Corporis gravitatem ſuperiùs explicavimus, ubi de rigoris febrilis generalibus ſymptomatis verba fecimus.

Ibidem etiam traditur *doloris offifragi* ratio.

Concuſſionis dentium eadem prorſus eſt, ac inſignis *rigoris*, cauſa; hoc tantùm intereſt, quod mandibuli magis notabilis eſt concuſſio, & agitatio, cùm ob pendulum ejus ſitum liberiùs vibretur.

Calor remiſſior eſt, quàm in Tertianis: Quippe ſulphur & ſpiritus deficiunt, & *materia morbifica* gravis eſt, craſſa, & tarda.

Calor videtur inæqualis, & quaſi cum frigore mixtus: Quia partium *contractio* non ſtatim compactiorem, minúſque morigeram *materiam* exprimit, ſed *pars una* in minutulis ſuis apothecis hærens frigoris ſenſum infert, dum *pars altera* repulſa calorem in ſanguine ſuſcitat.

Remiſſo

Remiſſo æſtu, ſudor ideò *emanat*, quòd in hâc *Febre* præ aliis *declinatio* magis præceps eſt, ſubita, & perfecta; unde fit inſignior ſanguinis, & vaſorum coarctatio, quare & *ſerum aquoſum* eò fuſiùs exprimitur, & amandatur; *ſudorque certiùs, & copioſiùs effluit.* Vid. *Part. Prim.* ubi de *ſudore* in paroxyſmorum *declinationibus* prodeunte diſſeruimus.

Declinatio breviſſima eſt, propterea quòd *craſſior materia* citiùs denuò, & promptiùs in *anguſtiis* hæret; & proinde ſanguinem à perturbationibus brevì liberat, & declinatio expeditur.

Intermiſſio ſincerior eſt, viréſque, & appetitus magis ſibi conſtant: Quia *materia febrilis* ob craſſitiem ſuam tota in *anguſtiis* hæret, nec inter paroxyſmos ſanguinem, & ventriculum infeſtat, qui ideò per totum intermiſſionis longiſſimæ ſpatium muneribus ſuis debitè perfunguntur; & febricitanti robur adjiciunt. Ob eaſdem ferè rationes,

Urina quaſi hominis ſani eſt, quippe per totum intermiſſionis decurſum digeſtio quaſi hominis ſani eſt, & ſanguificatio non multùm labefactatur, nec penes eſt paroxyſmorum *æſtum* rariùs recurrentem, minúſque intenſum, & ut plurimùm

mùm breviorem, urinam multùm immutare, & coloratiorem reddere.

Non mirum, quòd curatu difficillima eſt, & maximè diuturna: Cùm materia febrilis craſſior & compactior ægrè coquatur; *æſtus febrilis* rarior ſit, remiſſior, & brevior; & ſanguis ſpiritu & ſulphure plurimùm deſtituatur; ægríque in intermiſſionibus impensè algeant, & ut plurimum tempeſtas (hyemalis nempe) cruditatum coctioni maximè adverſetur.

CAP.

Cap. IV.

De Febribus intermittentibus Quotidianis.

QUandoquidem *Quotidianæ*, non obſtante temperamento humido-frigido, quod plerumque comitantur, *Tertianis Autumnalibus* multò ſeriùs, (ſcilicet circa ſolſtitium hyemale graſſantur) magnáque, ex omnium conſenſu, in *Quotidianis* ſubeſt cruditatum moles, neceſſariò concludendum eſt, quòd ſenſim per *Autumni* decurſum ſuccreſcant: Unde certò ſcimus cruditates in ſanguine perdiu hoſpitari poſſe, priuſquam *Febrem* excitent; quod etiam in *Cacochymiis*, aliiſque *affectibus* à cruditatibus provenientibus paſſim videre eſt. Inquirendum reſtat, quo pacto *materia morbifica* tam diu in ſanguine otietur, & deliteſcat, ut interea nec febrilis perturbatio, nec horror obſervetur; quod ut luculentiùs appareat, rem paulò propiùs intueamur.

Quotidianæ circa ſolſtitium hyemale graſſantur.

Cruditates quandoque in ſanguine diù hoſpitantur, priuſquàm Febrem excitent.

Quo pacto illud fit, in ſequentibus proditur.

Sanguis *triplicis* eſt *generis*; vel enim *rarior* eſt & *laxior*; vel *craſſior* & *compactior*; vel *medio modo* ſe habet.

Sanguis eſt Vel Rarior & laxior.

Si

Si ſanguis *rarior* ſit, & *laxior*; tum particulas ſpirituoſas, & ſulphureas liberiùs motitare ſinit, quare Æſtatis fervore, importunis laboribus, &c. commotæ uberiùs ſe ſubducunt, & fugam capeſſunt; cùm enim ſubtiliores ſint, & volatiliores, arreptâ quâvis occaſione, certatim proruunt; iſtiuſmodi igitur ſanguis ab *æſtu*, *nimio motu*, &c. plurimùm conficitur, & ſanguificationi non parùm deeſt; præſertim ſi ingluvie etiam oneretur, aut tempeſtate humido-frigidâ reſtinguatur; quare ſub *Autumni* exortu ſubita fit cruditatum congeſtio, quas comminuere, & ſub imperio ſuo redigere, ſanguinis vim ſuperat; tanquam rejectaneæ ergò à ſincero ſanguine multùm diverſæ in anguſtioribus corporis meatibus neceſſariò conſident; & ſi minùs craſſæ ſint *Tertianis Autumnalibus*, ſi magìs, *Quartanis* ortum præbent.

Vel Craſſior, & torpidior.

Si autem ſanguis *craſſior* ſit, & *torpeſcat*, ejúſque principia activa aliquatenus conſopita ſint (utì in *obeſis*, *craſſis*, *infantulis*, &c. contingit, qui *Quotidianis* maximè obnoxii ſunt) tum ſulphur, & ſpiritus ab æſtivo calore debitè tantùm expediuntur, & exuſcitantur; quare hujuſmodi ſanguine inſtructi *Æſtate* meliùs

liùs ſe habent, & ad *Autumni* injurias debellandas quadantenus præmuniuntur; tempeſtate tamen indies in pejus delabente (annuente eorundem temperie) ſenſim eiſdem concedunt; verùm paulatim ſuccreſcentes jugi ſanguinis fermentatione, calore, & motu nonnihil confringuntur, & quaſi ſemiſubactæ cum ſanguine paulò intimiùs commiſcentur; à quo ſocióque ejus ſero rapidiùs devectæ *anguſtias* pervadunt; haud ſecus, ac particulæ *caſeoſæ* adhuc in lacte reconditæ per arteriolas, & venulas, glandularum porulos, aliáque colatoria trajiciuntur; vel *butyroſæ* lacti innatantes, diviſæ, multóque humore dilutæ ſpongias, rimas, & foraminula quæcunque pertranſeunt, cùm neque *illæ coagulatæ*, neque *hæ* (utì in butyro conficiendo fit) *coactæ* percolari queant: Conſimili ratione electuaria, ſucci inſpiſſati, mel, ſaccharum, &c. liquidis diſſoluta per tenues ſyringes, fiſtulas, lintea, &c. facilè tranſmittuntur, quod aliàs nequaquam fieri poteſt. Cruditatibus tamen perpetim per totum *Autumnum* ſuggeſtis, & augeſcentibus, hyeméque ingruente, ſanguis crudioribus particulis magìs magíſque ſaturatur, miſeréque tandem ob-

torpeſcit, & ſegneſcit; nec ampliùs chylum eouſque ſubigere, & in ſinum ſuum adſciſcere valet, ut non craſſior remaneat, & copioſior, quàm ut per *anguſtias* adigi poſſit; unde Febres intermittentes *Quotidianæ* enaſcuntur, quæ magnâ cruditatum vi inſtructæ ſunt; tacitis enim incrementis ad magnam congeriem aſſurgunt, priuſquàm Febrem educant.

Vel mediæ temperiei, & craſis. Si denique ſanguis *medio* ſe *modo* habeat, & craſi bene conſtitutâ (qualis adoleſcentium cenſenda eſt) potiatur, tum opulentior eſt, & magis balſamicus, quàm ut *Æſtatis*, aut *Autumni* injuriis multùm lædatur; proinde, eiſdem urgentibus, pauculas tantùm cruditates admittit, eaſque eatenùs ſubactas, ut per *anguſtias* modo prædicto expeditè tranſeant; & quamvis hybernum frigus cruditates aliquas hujuſmodi ſanguini apponit, vegeta tamen, & generoſa illius fermentatio, calor, & circulatio impediunt; quò minùs aut molem inſignem, aut indolem craſſiorem acquirant; propterea, ſuccedente Vere, annóque melioreſcente, ſenſim & tacitè abſumuntur; ni aliquid interveniat (utpote *inſolatio*, nimia *exercitatio*, *inflammatio*, *hypocauſti* aut

aut *balnei calor*, &c.) quod ſanguinem nimis reſeret, exagitet, & rarefaciat, & cruditates, quas hyeme compreſſiori ſuâ compage mordicùs tenebat, (utì cremor lactis agitatus partes butyroſas) dimittit; quæ ſic dimiſſæ, & huc illùc jactatæ paſſim ſibi invicem occurrunt, & mediante ſuo lentore (utì particulæ butyroſæ, dum cremor lactis ſubigitur, coëunt) coaleſcentes majorem nanciſcuntur molem, quàm ut *anguſtias* pervadant; ſed in eiſdem hærentes *Tertianam Vernalem* pariunt. Hæc tantùm hîc loci quaſi de viâ ſaluto, cùm *Tertiana Vernalis* ſequenti capite magìs ſolenniter, & ex inſtituto diſcutiatur.

Ex præmiſſis patet cruditates diù in ſanguine ſtabulari poſſe, ita ut *Febrilis horror*, aut *rigor* non excitetur.

Cur Cruditates quandoq; in ſanguine diù hoſpitantur, nullâ Febre excitatâ.

Nunc nobis incumbit rationem inveſtigare, quare, quamvìs in ſanguine per aliquod tempus maneant, tamen non æſtum, aut febriculam cieant.

Ratio 1.

Primò notandum eſt, quòd chylus licèt indies ſanguini affunditur, nullam tamen Febrem excitat: unde conſtat, ſanguinis & chyli commixtionem non adeò ſanguinem reſerare, ut particulis calorificis debacchandi, & laſciviendi

anſam præbeat; ratio manifeſta eſt; quia nimirum hi congeneres, molles, & oleoſi liquores ſibi invicem faciles ſuperficies concedunt, amicóque amplexu, & firmâ pace devinciuntur, ac mediante aliquali ſuo lentore cohæreſcunt; quo pacto particulis ſulphureis & ſpirituoſis, remoram injiciunt; non ideò mirari licet, ſi *crudiores* hujus chyli *partes*, magíſque fatuæ, viſcidæ, & ignavæ perturbationes febriles non ſtatim ciant.

Ratio 2. *Secundò*, Quòd frigidiori anni parte (*Autumno* nempe & hyeme) ſanguis reverà contractior eſt, & compactior, vel (utì quidam loquuntur) *concentratior*; dictis ergò tempeſtatibus ægrius dilatatur ſanguis; nulla autem notabilis fermentatio ſine rei fermentatæ dilatatione inſtituitur, quia particulæ motitantes majus ſpatium occupant; dilatatione igitur impeditâ, fermentatio aut deficit, aut plurimùm langueſcit; ſic liquores in vaſis plenis, probéque obturatis vix fermenteſcunt; hâc ratione muſtum (vulgò ☉tum) ab Oenopolis in ſtatu primigenio diutiſſimè conſervatur. Ex his videre eſt, quod nihil obſtat, quin cruditates in ſanguine per magnam Hyemis partem deliteſcere

liteſcere queant ſine leviſſimâ caloris febrilis intimatione ; ni, (utì priùs dictum fuit) aut immaniter excreſcant, & *Quotidianas* cauſent ; aut, ſanguine nimis agitato, reſerato, & expanſo, in partes abeant, & coeant, ac *Tertianas Vernales* evocent ; Sed *de his* plura alibi.

Tertiò, Quòd cruditates in ſanguine cacochymico per multos annos ſine febre hoſpitantur ; Non eſt itaque quòd quis dubitet, quin in diatheſi febrili per aliquot menſes illud fieri poſſit. *Ratio 3.*

Cauſæ *Quotidianarum* procatarcticæ ex omnium conſenſu ſunt *ea omnia quæ cruditates cumulare valent, utpote alimenta humido-cruda, concoctu difficilia, ventriculi frigiditas, cruditas, aut debilitas ; aliorúmque viſcerum (ſanguinis potiùs) frigidior & humidior temperies ; mucoſa & ſuccida pueritia ; pigritia, ſocordia, ſomnus immodicus, tempus hyemale, & nimia ingluvies ; craſſus, mollis, obeſus, aut cacochymicus corporis habitus*, &c. *Cauſæ Procatarcticæ.*

Signa diagnoſtica, *ſunt acceſſiones quotidianæ, quæ ſub nocte ferè ingruunt, & ſequenti mane à ſolis ortu (achronico quaſi occaſu) declinantes circa meridiem* ἀπυρεξίαν *aliqualem, minùs verò integram, ſubeunt. Paroxyſmi diuturniores, plerumquè* *Signa diagnoſtica.*

rumquè ad octodecim horas, quandoque ad viginti, & viginti duas, imò (rariùs tamen) ad viginti quatuor horas protracti. Invaſio ſine rigore cum frigore tamen ſatis notabili, & leviuſculo horrore. A doloribus mordacibus, rodentibus, lancinantibus, aliiſque acutioribus plerumquè immunitas. Calor ſenſim prorepens, ſegniter & inæqualiter accenſus, adeò ut modò frigus, modò calor, & quandoque utrumque ſimul ſentiuntur. Calor mitis, & minimè deurens. Sitis exigua, Urinæ in principio albæ, tenues, & crudæ; in progreſſu verò craſſiores, & coloratiores. Pulſus parvus, rarus, & tardus. Præcordiorum intumeſcentia, inflatio, & diſtentio. Ventriculus plerumquè graviter laborans. Viſcera, lien nempe, jecur, meſenterium, &c. obſtructionibus, tumoribus, tenſionibus, & infirmitatibus infeſtata. Paroxyſmi nullo aut minimo cum ſudore (morbi præſertim initio) deſinentes; & ſi contingat, aliquibus ſolummodo corporis partibus conſpicitur. Quotidianæ circa Solſtitium hyemale præcipuè graſſantur, & ſi medicamentis, aëris mutatione, &c. non priùs curentur, Vere ex ſe deſinunt; difficilis ſunt curationis; rariùs accidunt. Modò Tertianæ ſuccedit, modò præit Quotidiana;

tidiana; ejus paroxyſmi ab externo frigore non rarò evocantur, laxior etiàm, obeſior, & amplior corporis moles, hebetes ſenſus, pigritia, faciei & cutis pallor, inter ſigna Quotidianæ diagnoſtica numerantur.

In hujus libelli *Primâ Parte* cautum fuit, diſparem eſſe *Quotidianarum*, & aliarum Febrium intermittentium rationem, quippe in *Quotidianis* intermiſſio multò brevior eſt, quàm ut ad aciditatem generandam ſufficiat; in *Tertianis intermittentibus* (ut *Quartanas* ſileamus) horæ ad minimum 30, vel 26 ad *materiæ morbificæ* acorem contrahendum exiguntur; opinione ideò majus videbitur, ſi in *Quotidianis Febribus* horis 6, 5, 4, 3, 2, aut nonnunquam unâ horâ, imò paucularum minutarum ſpatiolo (adeò breves ſunt harum Febrium intermiſſiones) generetur.

Diſpar eſt Quotidianarum, & aliarum Febrium ratio. Quotidianæ horror non provenit ab aciditate.

Ratio 1.

Fac tamen ita eſſe (quamvis à communi omnium ſenſu abhorret) cur non dantur mediæ (quoad intermiſſionis durationem) Febres inter *Tertianas*, & *Quotidianas*, quarum intermiſſiones ad 16, 17, 18, 19, 20, 21, aut 22 horas extenduntur? probabilius enim eſt, ut intenſior aciditas pluribus horis, quàm

Ratio 2.

minutulo illo tempore, quod inter *Quotidianarum* paroxyſmos interjacet, producatur.

Ratio 3. Accedit, quòd corporis calor, (quo aciditas plurimùm acceleratur) in *Tertianis* intenſior eſt, quàm in *Quotidianis*.

Ratio 4. Acida etiam in his *Febribus* curandis auſpicatiùs uſurpantur, quæ ægros in deterius traherent, aut ſaltem incaſſa forent, ſi ipſa *materia febrilis* ex ſe præproperè adeò, & avidè acorem concipiat.

Ratio 5. Nulla denique *aciditatis* vel leviſsima veſtigia in his Febribus apparent; quippe deſunt *dolores mordaces*, *pungentes & rodentes*; *calor acris & ſenſum feriens*, *vigiliæ*, *rigor*, *appetitus*, &c. quæ omnia ab aciditate profluunt. Aciditas ergò non (uti quidam ſomniant) Quotidianarum horrorem efficit; quare aliud quoddam inveſtigandum reſtat.

Omnia quæ partibus ſenſibilibus contractionem inducunt, recenſentur.

Hæc autem, quicquid ſit, partibus ſenſilibus *contractionem* inſert, quâ (modo priùs oſtenſo) *horror*, *materiæ morbificæ repulſio*, *pallor*, *frigoris ſenſus*, &c. inducuntur; omnia verò quæ iſtiuſmodi contractionem inferunt, ſunt vel *repellentia* propriè ſic dicta, ut *auſtera*, *terrea*, *acerba*,

acerba, *acida*, & *actu frigida*; *vel* quæ volatiliori acrimoniâ membranas laceſſunt; *vel* quæ mole ſuâ eaſdem gravant.

Quotidianarum *materia* cùm lenis ſit, pituitoſa, & ſuavis, (quod paſſim teſtantur *Authores*, evincuntque *cauſæ procatarcticæ*, *ſigna diagnoſtica*, & quæ à nobis modò dicta ſunt) à quâvis acrimoniâ longiſſimè recedit. *Rejiciuntur Acria,*

Omnis etiam aſtringendi facultatis prorſus incapax eſt mollis illa, ſoporifera, & mucoſa ſubſtantia; præſertim breviſsimis illis *Quotidianarum* intermiſsionibus; prodigio enim par eſſet, ſi exiguo illo temporis ſpatio adeò pervertatur, ut naturam ſibiipſi planè adverſam indueret. *& Aſtringentia.*

Actuali itaque *frigori*, aut *quantitati gravanti* tribuenda ſunt Quotidianarum *frigus*, & *horror*. *Actuali itaq; frigori, aut quantitati tribuenda eſt.*

Celari nequit, (quod omnes jure agnoſcunt) *harum* nempe *Febrium* materiam frigidiorem eſſe, cruditatúmque immenſam in eiſdem molem calorem ſupprimere; ad omnia autem horroris febrilis phænomena explicanda non ſufficit *merum frigus*, quoniam ſæpiùs evenit, ut, febrili æſtu etiamnum ſæviente, ſanguine fer- *Frigus ad omnia Rigoris febrilis phænomena explicanda non ſufficit.*

ferveſcente, totóque corpore intenſè ſatìs calente, in *his Febribus* ſubitus *horror* ex improviſo homines invadat; nec hoc in *Quotidianis* novum, aut inſolitum eſt: imò neceſſariò fit, cùm paroxyſmus ad 24 horas exporrigatur. Nihilominus *frigus* non in totum rejiciendum ſentio, cùm ſæpe *horrori* præſtò ſit, & (uti inferiùs monſtrabitur) illi revera ſubſidium fert.

Nihilominus frigus horrori febrili ſubvenire poteſt.

Quibus omnibus libratis, materiæ morbificæ quantitas horroris febrilis Quotidianæ cauſa eſſe reperitur.

Sola jam ſupereſt materiæ morbificæ *quantitas*. Exploratiſſimum eſt rei quantitatem ita partes ſenſiles laceſſere poſſe, ut contrahantur, (utì ex ventriculi, inteſtinorum, veſicæ, *&c.* contracturis patet) quare ſi in delicatiores illas *anguſtias*, denſiſſimis membranarum plexibus, & exquiſitiſſimo ſenſu dotatas, magna *eruditatum* fartura *pulſibus* vehementiùs (quaſi tot feſtucis) arietantibus, adigatur, locula illa præter naturam diſtenta omnem rurſum *contrahendi* occaſionem attentè præſtolantur, quam quovis modo oblatam, ſe reſtituendi cauſâ, arripiunt, & proinde vel ipſius tantùm pulſûs, (qui cruditates priùs protrudebat) remiſſio illis contrahendi facultatem concedit; vel leviuſculus aëris afflatus, ſubnocturnum frigus, *&c.* *contractionem* parit, quæ

Externum frigus quantitati quandoq; ſuppetias fert.

quæ inchoata facillimè pergit; tam quia motus eſt maximè naturalis ad quem partes ſenſiles admodum proclives ſunt; quàm quia, ſanguine à dictis partibus aliquatenus repulſo, frigus ingraveſcit, quod eaſdem validiùs *contrahit*; & *contractione* invaleſcente, ſanguis magìs magíſque repellitur, ac vice verſâ; donec *materia morbifica* in ſanguinem repellatur, ubi, dum illius compagem plurimùm confundens, & interturbans, particulis calorificis ſæviendi occaſionem miniſtrat, *æſtum* movet; quilibet enim liquor ad ferveſcendum proclivis extranearum particularum adjectione modo in *Primâ Parte* expoſito) incaleſcit. *Contractio inchoata facilè procedit.*

Si quis adhuc noſtram de hâc re ſententiam non perſuaſam habeat: Propterea quòd

Tarda ſolet novulis rebus adeſſe fides,

ſecum recolat, quàm ſit compertum ingluviem, paſtúſque pleniores Februm intermittentium paroxyſmos accelerare; paſtus verò novum ſolummodo chyli ſupplementum ſanguini largiuntur, qui cùm recens ſit, oleoſus, & lenis, aciditatem obtundit potiùs, quàm promovet; *Ingluvies paſtúſque pleniores cruditates augendo paroxyſmos accelerant.*

materiæ

materiæ itaque *morbificæ quantitatem* augendo partium *contractionem* excitat; idcircò magna ejusdem moles ad *horrorem* accersèndum valet.

Quàm levi de causâ vesica urinâ onusta ad gravamen amoliendum se contrahit? Ventriculus nimis repletus solummodo cibi intuitu, fœtore, merâ corporis inclinatione, vel digito aut plumulâ in gulam immisso, imò sæpissimè (sine quâvis externâ causâ) ex se magnâ vi contrahitur. Quid plura? Videsis Observationes *superiori Parte* editas, quæ summam partium sensilium ad contrahendum propensionem exponunt.

Probatur, quòd paroxysmi quotidiani à materiæ febrilis magnâ quantitate excitantur.

Notandum porrò, quòd, cruditatibus succrescentibus, *Tertiana* in *Quotidianam* migrat, cujus intermissiones quintuplò, aut sextuplò breviores sunt; quamobrem si paroxysmi quotidiani ab aciditate proveniant, sequetur, quòd eadem *materia morbifica* aliquatenus aucta sextuplò minori tempore acescat; quod rationi nullatenùs consentaneum est. Præsertim cùm magna rei quantitas (utì superiùs liquet) ejus aciditati remoram injicit. *Quotidianarum ergò paroxysmi à magnâ cruditatum quantitate excitantur.* Unde patet,

Cur

Cur illius acceſſiones quotidianæ ſunt, & intermiſſiones breviſſimæ. Pulſibus enim à paroxyſmi *declinatione* ſubſidentibus, qui in æſtu membranulas ad arteriarum fines collocatas ſanguine dilatato, & vehementiùs protruſo diſtentas tenuêre) larga *materiæ morbificæ* quantitas partes ſenſiles continuò ſolicitans, brevi tempore earundem *contractionem* (cui maximè intentæ ſunt) parit. Verumenimvero cruditatum quantitati multoties ſubvenit *externum frigus*, ſubnocturnum nimirum; vel quod à veſtibus exutis, lectuli frigiduli introitu, *&c.* evenit, quo dictæ partes ſemper ad *contrahendum* facillimæ, & jam actualiter eò tendentes ad *contractionem* invitantur, adjuvante aliquali forſan ipſius materiæ morbificæ (nunc extra ſanguinem caloris fontem ſtagnantis) refrigeratione.

Omnia ſigna diagnoſtica ſigillatim explicantur.

Calor ſenſim prorepit: Quia partium *contractio*, adeóque *materiæ morbificæ* repulſio (nullâ in hâc Febre aciditate urgente) ſegnior eſt; & pigrior *materia* in ſanguine torpidiori tardiùs calorem excitat; Inſuper tantus eſt ejuſdem cumulus, ut neceſſariò calorem aliquantiſper ſupprimat.

Calor

Calor etiam mitior est ob easdem causas.

Dolorum acutorum, mordacium, rodentium, & lancinantium plerumquè expers est Quotidiana. Quia aciditas, & materiæ acrimonia, (unde ejusmodi dolores proveniunt) in hâc Febre desunt.

Urinæ in initio albæ sunt, tenues, & crudæ (quales in omni ferè crudiori morbo conspicimus.) Quoniam calor remissus est, & coctio langueſcit.

In progressu autem crassiores, & coloratiores, ob repetitos æstus, & materiæ *coctionem* aliquatenus institutam.

Pulsus rarus est, & tardus propter debiliorem sanguinis motum, & calorem remisiorem. *Tardus*, quia sanguis minùs dilatatur.

Præcordia multoties intumescunt, inflantur, & distenduntur flatibus à cruditatibus, ventriculi pituitosis sordibus, & languore ortis.

Quare *ventriculus etiam ægrè se habet.*

Viscera obstructionibus, tumoribus, & tensionibus laborant ob copiam cruditatum in eisdem stagnantium, & flatuum uberiorem proventum.

Sudor

Sudor in paroxyſmorum declinationibus vix effluit: Pori enim à copioſis cruditatibus obturantur, & ſanguinis motus languidior eſt; ſerum aciditate carens non adeò expeditè penetrat, & cùm minor ſit in his *Febribus* ſanguinis dilatatio, ejus contractio (quæ in declinatione fit, & à quâ ſerum exprimitur) etiam minor eſt; præſertim, cùm & in ipſâ *intermiſſione* ſanguinis perturbatio aliqua remaneat, quæ non ſinit abſolutam eorundem in naturalem ſuum ſtatum reſtitutionem.

Ideo *circa ſolſtitium hyemale ut plurimùm graſſatur*, quòd cruditates vix citiùs in ſufficientem molem excreſcere poſſunt; & altâ hyeme, tam ob ſanguinis pigritiam, quàm tempeſtatis graviores injurias magnos auctus patiuntur, eáque de cauſâ (utì priùs demonſtravimus) exundant, & in *anguſtiis* cumulantur; & ſi non circa *ſolſtitium* quantitatem morbificam obtineant, poſt unum aut alterum menſem fauſto ſolis adventu minuuntur potiùs, quàm augentur. Et Tertianæ Vernali (non Quotidianæ) proportionatæ evadunt.

Difficilis eſt curationis: Quia ingens eſt cruditatum cumulus, anni tempeſtas inimica,

inimica, & ſanguis humido-frigidus, qui debiliter coquit, & alterationi difficultèr cedit.

Rarius accidit: Quia ad eandem excitandam cruditatum magna quantitas requiritur, tantáque earundem copia vix alio tempore, quàm altiſſimâ hyeme congeritur, & ut plurimùm, cruditates aut *Tertianam Autumnalem*, aut *Quartanam* pariunt priuſquàm in molem *Quotidianæ* competentem cumulantur.

Paroxyſmus ab externo frigore promptiſſimè accerſitur: Quia partes exquiſitè ſenſiles nimiùm diſtentæ, & gravatæ, leviſſimo cujuſvis rei nutui, quæ *contractionem* inferre valet, auſcultant; frigus autem (utì ſæpiùs notavimus hujuſmodi facultate præpollet. Quamobrèm

Paroxyſmi ſub nocte ferè ingruunt, cum ſubnocturnum frigus quod magìs ſubitum eſt, & notabile ob præcedentem ſolis occaſum) dictæ contractioni ſubſervit.

Circa meridiem ἀπυξίαν quàm ſæpiſſimè ſubeunt: Quia, ſi ſub nocte crebriùs invadant, & *acceſſiones* ad octodecim horas protrahantur, circa meridiem de neceſſitate terminantur.

Paroxyſmi

Paroxyſmi ideò productiores ſunt, quòd copioſa, iners, & torpida materia ſenſim tantùm æſtum promovet, & ſeriùs abſolvit; præſertim cùm ſanguis etiam langueſcat.

Leviuſculus ſolummodo horror cum frigoris ſenſu acceſſiones inchoat: Quia ſine aciditatis ſtimulo partium *contractio* ad *rigorem* uſque non concitatur.

Modò frigus, modò calor ſentitur, ob ingentem *materiæ morbificæ* congeriem, quæ non rarò in ipſo æſtu partium *contractionem* (à quâ ſanguinem repellente frigoris fit ſenſus) parit; paulò enim tunc temporis vehementiùs in *anguſtias* non ſatis à leni calore dilatatas (ut liberè tranſire poſſit) adacta partes ſenſiles laceſſit, & contrahere facit; unde, ſanguine nonnihil ab iſtis partibus repreſſo, frigoris ſenſus ſubinde infertur.

Quotidiana Vere evaneſcit: Quia tum novæ vix ſuccreſcunt cruditates, & priùs congeſtæ febrili æſtu, & calore ſolis indies magis, magiſque coquuntur, & amandantur.

Quandoque Tertianæ ſuccedit, quandoque præit. Quia Tertianæ *materia* quovis pacto in tantam molem excreſcens, quanta ad partium *contractionem* ex ſe (ſine

aciditatis ope) ſufficit, *Quotidianas acceſſiones* evocat. Et Quotidianæ materia adeò imminuta, ut aceſcat priùs, quàm ejus quantitas *contractionem* inducat, *Tertianam* producit.

Intermiſſio minùs ſolida eſt, ob laxiores materiæ morbificæ partes, quæ à crudioribus diffluentes etiamnum aliqualem (quamvis leviorem) tumultum in ſanguine excitant; & quoniam cruditates copioſæ adeò ſunt, ut vix univerſæ (ſine aliquibus in ſanguine reliquiis) in *anguſtiis* hæreant.

CAP.

Cap. V.

De Febre Tertianâ Vernali.

TAlia rationum momenta, ubi de *Tertianis Autumnalibus* egimus, proferuntur; ut non ampliùs ſuſpicari liceat, quin cruditates *earundem* ſint *cauſa*. A nonnullis verò incautis (ne quid gravius dicam) in dubium trahitur; utrùm *Tertianæ Vernales* ab hujuſmodi *cruditatibus*, an à *bile* (ab Antiquis celebratâ) proveniant? Quare ut & his (utcunque incredulis, & à novis inventis averſiſſimis) ſatisfaciamus, in hoc pulvere priùs deſudabimus, quàm *ſymptomatum* rationes, aut aliud quodcunque aggrediamur.

Quòd Tertiana Vernalis à cruditatibus, non verò à bili provenit, variis rationibus evincitur.

Proinde, *Primò* notandum eſt, quòd Autumnus & Hyems ideò prorſus infames evaſêre, quòd tempeſtates ſunt cruditatum feraciſſimæ; at *Tertianæ Vernales* brumam excipiunt, ac ſubinde ſub illius caſu, intenſo adhuc urgente frigore, & tellure gelu rigente, pullulare ſolent. Qualis autem bilioſus apparatus ſupponitur, cùm omnia ad *cruditates generandas* conſpirent? reſponſum ſubjiciat,

Ratio 1.

qui contraria conciliare novit.

Ratio 2. *Secundò*, Quòd *Tertianæ Vernales* locis humido-frigidis ſæpiſſimè, calido-ſiccis rariſſimè obſervantur; Hoc peregrinantium nullus non teſtatur; illorum verò locorum aer cruditates ſuggerit; quibus calido-ſiccus maximè obeſt. Quamobrèm *hæ Febres à crudâ quâdam materiâ, & non à bile oriuntur.*

Ratio 3. *Tertiò*, Quòd nullibi adeò epidemicæ ſunt, ac ubi *Quotidianæ*, aliæque *Febres intermittentes* frequentiores ſunt, magiſq; ſporadicè graſſantur; *hæ* autem à cruditatibus proveniunt; ergò & *illæ*.

Ratio 4. *Quartò*, Quòd Quotidianæ (quæ cruditatibus, & pituitâ maximè ſordeſcunt) *Tertianarum Vernalium* typos facillimè ſuſcipiunt, & vice verſâ; bilis autem nequaquam in pituitam, aut frigidiorem & crudiorem ſubſtantiam (tantillo ſaltem temporis ſpatio,) converti poteſt.

Ratio 5. *Quintò*, Quòd *Æſtate* rarò aut nunquam ſe efferunt, & quo *Æſtati* viciniùs oriuntur, eò breviores ſunt, quò *Hyemi* propiùs eò diuturniores, & pertinaciores; unde concludere licet *cruditates*, non *bilem*, earundem cauſam eſſe, quoniam *bilis* Æſtate magìs effera eſt, & morbos

ab

ab *illâ* enatos infenſiores & frequentiores reddit.

Sextò, Quòd à venæſectione, aliiſque cauſis ſanguinis ſulphur nimiùm minuentibus, aut obtundentibus *hæ Febres* protrahuntur, pejoríſque moris evadunt; quæ, ſi bilis in cauſâ eſſet, optimam potiùs curationis rationem haberent. *Ratio 6.*

Septimò, Quòd bilis ad *rigorem*, aut *frigoris ſenſum* inducendum ineptiſsima videtur, quandoquidem calidiſsima eſt, & aciditatem amolitur; & (ſi mea lectoribus arrideat hypotheſis) levior & tenuior, quàm ut in *anguſtiis* hæreat, & irrequietior, quàm ut Febri intermiſsionem concedat; quò enim ſanguis biliosior eſt, eò Febres magìs ſunt continuæ. *Ratio 7.*

Octavò, Quòd bilis non (utì Veteres ſomniavêre) putreſcit; cùm amarum, ſiccum, & calidum, nequè ex ſe putreſcat, nequè alia putreſcere ſinat; at bilis hujuſmodi eſt: ergò. *Ratio 8.*

Nonò, In eorum urinâ, qui *his Febribus* corripiuntur, æquè ac in aliâ quâvis Febre (quod adverſarios prorſus proſternit) cruditatum fideliſsima conſpiciuntur ſigna, à quarum coctione & evacuatione ægri convaleſcunt. *Ratio 9.*

Causæ vulgò dictæ bilioſæ recenſentur.

Verumenimvero non diſſimulandum eſt Tertianas vernales ab *inſolatione*, *aëre fervido*, *calore balnei*, *hypocauſti aut ignis*; *vehementi exercitatione*, *nimiis vigiliis*; *potu*, *aut cibo calidiori*; *irâ*, *bubonibus*, *inflammationibus*, *excrementorum retentione*; *emeticorum*, *& catharticorum operatione*, *acriori luctâ*, & à quibuſvis aliis rebus, quæ ſanguinem violentiùs exagitant, fundunt, aut referant, ſuſcitari; hæc enim cruditates priùs conſopitas, ſanguinéque compactiori placidè delatas, ex illius ſinu elabi, ac in partes abire faciunt; & cruditates jactatæ (utì butyri exemplo, & variis experimentis comprobatur) ſibi invicem paſſim occurrentes ob lentorem ſuum neceſſariò coaleſcunt, ut *anguſtias* pertranſire nequeant; ubi hærentes, & aceſcentes has Febres excitant. Hinc ratio eluceſcit, quo pacto *inſolatio*, &c. *Tertianas vernales* pariunt, *latentem* nempe *diatheſin in actum educendo*, non diſpoſitionem fovendo.

Non diatheſin pariunt, ſed diatheſin ſolummodò in actum deducunt.

Quarè ab Autore cauſæ excitantes nominantur.

Sanguine autem Verno tempore nullâ ex his cauſis (quas vulgus *bilioſas* appellitant, & nos *excitantes*) perturbato, cruditates eodem quieto ſtatu perſiſtunt; donec leni nativi caloris, benignique

Veris

Veris fotu, sensim, absque evidenti tumultu & febriculâ, coquuntur, & absumuntur. Proinde Ver, licèt eruditates subsint, sine Febre non rarò transigitur.

Quòd præmissæ causæ, quæ apud Veteres *biliosæ* audiunt, jure merito non *disponentes*, sed *excitantes* habendæ sunt, adhuc ex sequentibus magis constabit. *Jure merito sic nominantur.* *Ratio 1.*

Insolatio, hypocausti calor, nimia exercitatio, emetica, cathartica, cæteræque *excitantes causæ*, meras & simplices tantùm *Ephemeras* ciere valent; propterea quòd nullam *materiam morbificam* suppeditant, quia meræ sunt *actiones*. Unde fit quòd in *Ephemeris*, neque *rigor*, neque *materiæ morbificæ coctio* expectatur, aut deprehenditur.

Si *causæ* illæ *biliosæ* reverà *disponentes* essent, cur non Tertiana Febris *Æstatis* potiùs sit, quàm *Veris* genuina soboles, cùm calidior aëris conditio ad bilem promovendam magis conferat? & cùr eædem causæ æstate *Ephemeras*, potiùs quàm *Tertianas* producant? Non ambigendum ergò, quin Verno tempore aliqua subsit *diathesis*, quæ ab hujusmodi causis in actum suscitatur; quæ Æstate adolescente, evanescit. Ratio manifestissima est, quoniam eruditates sanguinis, *Ratio 2.* *Ratio 3.*

Veríſque calore exhauriuntur, priuſquàm *Æſtas* advenerit.

Ratio 4. Impoſſibile etiam videtur, ut *diatheſis Febrilis* ſemihoruſâ contrahatur, at *inſolatio, nimia exercitatio*, &c. *Tertianam* (ſeu potiùs *Ephemeram* illi præcedaneam) brevi illo temporis ſpatio non rarò excitant.

Cauſæ diſponentes & procatarcticæ. Propterea *cauſæ diſponentes* eæ ſtatuendæ ſunt, quæ *cruditates* generant.

Cauſæ excitantes. De quibus ſatis dictum eſt: & *cauſæ excitantes* ſunt *inſolatio, purgatio*, &c. ſuperiùs memorata.

Signa diagnoſtica. *Signa diagnoſtica* (præter dictas *cauſas excitantes*) hæc ſunt. *Tertianæ Vernales appetente Æquinoctio ſe maximè proferunt; licèt per totum ferè Ver ſubinde invadunt. Primus inſultus plerumque Ephemeræ* (*nunc obſcurioris, nunc evidentioris*) *ſpeciem præ ſe fert; à cujus declinatione dubia quædam valetudo homines occupat, quæ,* (*emetito unius intermiſſionis ſpatio*) *à rigore verè Tertianoſo excipitur, quo punctiones ſubcutaneæ* (*quæ in præcedaneâ illâ Ephemerâ omnino deſunt*) *ſentiuntur. Nullum ferè Tertianæ diagnoſticon in perturbatione illâ, quæ primas morbi lineas ducit, percipitur. Rigor, quàm in Quartanis, brevior eſt,*

&

& magis ſubitò invadit. Veris initio diuturniores ſunt & contumaciores, quàm ſub illius fine, & Æſtate nullæ ferè apparent. Calor intenſus, acris, & mordax rigorem ſequitur; æſtúque ſæviente, ſitis eſt inexplebilis; & reſpiratio magna; capitis dolor, vigiliæ, & non rarò deliria urgent. Vomitus ſunt ut plurimùm bilioſi; pulſus magnus & celer; Urina flava, rufa, aut rubra. Acceſſiones vix ultra duodecim horas extenduntur. Omnium promptiſſimè in Febres continuas migrant; adeò ut mero decubitu in lecto, cubiculi tepore, aut quovis alio regimine, aut diætâ calefaciente intermittere deſinant. E contrà, *nimis refrigerantibus, aut vires labefactantibus*, utpote venæ-ſectione, diarrhœis, &c. *protrahuntur. Omnium Febrium intermittentium breviſſimæ ſunt, curatu facillimæ, maximéque ſalutiferæ, acceſſiones frequentiùs anticipant, maximè autem cùm declinare incipiant. Modò ordinem ſervant, modò non. Inſignis ſanguinis perturbatio, aut Ephemera circa Æquinoctium Vernale Tertianam plerumq; evocat. Paroxyſmorum declinationes quàm in Quartanis productiores ſunt, & ut plurimùm cum ſudore terminantur.*

Ter-

Signorum diagnoſticorum rationes ſigillatim reddunt.

Tertianæ Vernales ideo circa Æquinoctium maximè ſe proferunt, quòd ſtricta, & gelida Hyems priùs obſtat, quo minùs ſanguis *cauſis excitantibus* auſcultet; & *inſolatio* earum frequentiſſima cauſa circa illud tempus incautos allicit, & permulcet; & quoniam, ſi diatheſis Hyberno tempore contracta circa *Æquinoctium* non ſuſcitetur, tum (anno melioreſcente) *cruditates* intra breve tempus coquuntur, & evacuantur.

Prima Tertianæ vernalis invaſio Febrem Ephemeram æmulatur: Quoniam à cauſis ſanguinem perturbantibus (quæ Ephemeram tantùm ciere valent) originem trahit, & ſanguis cruditates ſuas non aliâ ratione dimittit, quàm ejuſdem agitatione, & rarefactione. Quare

Vix ulla inſignis ſanguinis commotio circa id tempus contingit, quæ Tertianam non accerſit.

Ab illius Ephemeræ declinatione dubia quædam valetudo ſupereſt, quoàd rigor verè Tertianoſus ſupervenit; cruditatum enim excitatarum aliquæ, *viz.* tenuiores (quamvis maximâ ex parte in *anguſtiis* ab Ephemeræ declinatione conſident) in ſanguine remanent, & obſcurum tumultum faciunt.

In

In rigore illo punctiones intercutaneæ ſentiuntur, quæ non in Ephemerâ obſervatæ fuere; Nullâ enim ratione punctiones illæ ab aciditate provenientes ſentiri poſſunt, priuſquàm cruditates in *angußiis* ad debitum tempus morentur. Hâc de cauſâ,

Nullum Tertianæ diagnoſticon in præcedaneâ illâ Ephemerâ apparet.

Rigor, quàm in Quartanis, ideò *brevior eſt*, Quòd tenuior *materia* citiùs, & faciliùs in ſanguinem repellitur, ubi æſtum ciens rigori finem imponit.

Veris initio diuturniores ſunt & contumaciores hæ Febres, quàm ſub ejus exitu. Quia materia morbifica, priuſquam calor ſolaris intendatur, copioſior eſt & crudior; & tempeſtas ad eandem coquendam minùs conducit.

Sitis inexplebilis, reſpiratio magna, frequentes vigiliæ, & deliria ab intenſo calore, vehementi ſanguinis motu, & rarefactione proveniunt.

Calor intenſus eſt, acris & mordax, ob ſanguinem ſulphureum, & vegetum; & quoniam Vere aſſurgente fiunt, quo ſanguis magis indies attenuatur, & agitatur; præſertim verò, quia tenuis *materia* ſanguinem impenſiùs dividit,

vidit, & reſerat, & particulis calorificis abſolutiorem libertatem impertit.

Vomitus bilioſi in Tertianis Vernalibus frequentiùs obſervantur: Quia, quò magis ſanguis calet, eò major eſt bilis excrementitiæ proventus; unde fit, quòd Æſtate, locíſque calidis copioſior eſt, &c. Quinetiam in his Febribus ſanguis ut plurimùm magis ſulphureus eſt.

Pulſus ob ſanguinis copiam, magnam dilatationem, generoſitatem, &c. *magnus eſt, & celer.*

Calor intenſior *urinam coloratiorem* reddit.

Acceſſiones vix ultra 12 *horas extenduntur:* Quia particulæ calorificæ citiùs vehementiori æſtu decoquuntur, & *declinatio* ideò incipitur, quæ (*modo in P.* 1. *ubi de Declinatione egimus expoſito*) continuatur.

Notiſſimum eſt coctionem à calore remiſſiore ſeriùs fieri; propterea *hæ Febres regimine nimis refrigerante, vęnæſectione,* &c. *protrahuntur.*

Omnium Febrium intermittentium breviſſima eſt Tertiana Vernalis; curatu faciliima, & maximè ſalutifera. Quia non tanta, quanta in *Quotidianis*, ſubeſt cruditatum moles; nec talis eſt earundem craſſities,

crassities, qualis in *Quartanis*; nec tempestas sanitati obest, ut in *Tertianis Autumnalibus*. Sed materia priùs in sanguine quasi semisubacta ab intensiori *Febris* calore citissimè coquitur, & absumitur; unde & æger ab omnibus cruditatibus Hyberno tempore congestis liberatur; & illibata, firmáque sequitur sanitas.

Accessiones frequentiùs anticipant. Quia *materiæ* tenuitas, ac corporis & aëris calor aciditatem accelerant. *Vid.* ea quæ *Part.* 1. de aciditate dicuntur.

Maximè cùm declinare incipiant cunctantur: Tum enim corporis calor ob particulas calorificas tot paroxysmis profusas remissior evadit, quare aciditas tardescit; *materia* etiam *morbifica* jam extenuata ob minutulam ejus quantitatem seriùs partes sensiles lacessit, & requisitam *contractionem* inducit.

Modò ordinem servant, modò non, propter *materiæ* levitatem, & mobilitatem, quæ facilè à sanguine paulò celeriùs movente per *angustias* impellitur; vel à quovis interno, aut externo frigore, &c. leviusculam *contractionem* pariente repellitur; vel a calore, &c. in *continuam* mutatur.

Parox-

Paroxyſmorum declinationes productiores ſunt, cùm tenuior materia ægriùs, & non niſi ſenſim in *anguſtiis* hæreat, nec ſtatim ſanguinem à perturbationibus liberum relinquat.

Vaſorum & ſanguinis notabilis contractio *ſudorem* in declinationibus pariunt.

Ex his, & ſecundo *hujus partis* capite patet, quàm immanis ſit *Tertianarum Autumnalium*, & *Vernalium* diſcrepantia, quarè operæ erit pretium earum diſcrimina recenſere.

Diſcrimen inter Tertianas Autumnales, & Vernales variis modis elucefcit.

Autumnales Æſtatis fervorem, *Vernales* gelidam ſequuntur Hyemem.

Illæ anno in temperiem humido-frigidam delabente, *hæ* in calido-ſiccam aſſurgente graſſantur.

Illæ tempeſtate cruditatum feraciſſimâ; *hæ* cruditatibus inimicâ exoriuntur.

Illarum materia ſubitò cumulata crudior eſt, & tenacior; *harum* autem *materia* ſenſim per Hyemem congeſta, diutiùs vegetiori ſanguine circulata, & penè ſemi-ſubacta multò maturior eſt; unde his Febribus correpti citiùs convaleſcunt.

Illis in proclivi eſt *Quartanarum* typum ſuſcipere, *his* nequaquam.

Illas

Illas in *Febres continuas* ſublevare arduum eſt; *hæ* verò ſubinde ſuâpte ſponte, levíve errore in *continuas* faceſſunt.

Illas curare res magnæ molis eſt, & ſatìs impedita, *has* maximè quidem expedita; ſi enim naturæ negotium permiſeris ex ſe ferè recedunt.

Illæ ſæpiùs malè judicatæ in morbos cacochymicos tranſeunt, malorúmque *Lernam* poſt ſe trahunt; *hæ* (niſi peſſimè tractentur) ſalutiferæ ſunt, ſanguinémque purum putum reddunt.

Illæ miſellos labore, æſtu, &c. confectos, *hæ* juvenes ætatis flore conſtitutos, & opulentiori ſanguine gaudentes adoriuntur.

Illæ à cauſis *biliofis*, ſeu *excitantibus*, rariùs, *hæ* (quantùm ipſi cernimus) ferè ſempèr ab iis evocantur.

Illæ diætâ, regimine, & medicamentis calidis optimè curantur; *hæ* iiſdem exacerbantur, & non rarò in *continuas* urgentur.

Illæ, (in ſenibus præſertim, & debilitatis) periculo non vacant; *his* verò laborantibus res quidèm in vado eſt, ni gravis quidam error illos in Syrtes conjiciat.

In

In *illis* ſymptomata ferè omnia *remiſſiora* ſunt, in *his*, (quamvis citiùs terminantur) *vehementiora*.

In *illis* longiores, in *his* breviores ſunt paroxyſmi.

In *illis* debita *coctionis* ſigna ſeriùs, & rariùs obſervantur; in his auſpicatiùs, certiùs, & maturiùs. Adeò ut ſæpiuſculè à ſecundi, aut tertii *paroxyſmi* declinatione deprehenduntur.

CAP.

Cap. VI.

De Febrium intermittentium ingeminationibus.

CUm advertamus omnes quotquot ſenſa ſua de *Febribus intermittentibus* ſcriptis tradidêre, *Febres duplicantes*, & *triplicantes* aut prorſus declinâſſe, aut perfunctoriè tantùm, & molli (utì aiunt) brachio tractâſſe, illos quidèm ægrè ferimus; quid enim turpius, & inhoneſtius, quàm ut quis à ſuſcepto munere ſe ſubducat, penſóque ſuo non abſoluto, manus de tabulâ tollat? Tenemur ergò, (quamvìs difficillimo loco verſamur) non ab auſis ſuffugere; proinde pergamus, &, an non hæ etiam ſalebræ complanari poſſint, videamus. Quod ut meliùs fiat varias *materiæ morbificæ* conditiones perpendemus.

Materia morbifica eſt vel { *tenuis.* / *craſſa.* / partim *tenuis*, partim (*craſſa.*

Materiæ morbificæ varietates conſiderantur, ut ſic ingeminationum cauſa inveſtigetur.

Quò *tenuior* eſt, eò citiùs (*utì in P.* 1. *habetur*) aceſcit; & faciliùs (ortâ partium

Materia tenuior citiùs aceſcit, & faciliùs repellitur.

tium *contractione*) in ſanguinem repellitur; quò enim tenuior eſt, eò fluidior; & quò fluidior, eò mobilior.

Craſſior ſeriùs aceſcit, & difficiliùs repellitur.

Quò verò *craſſior* eſt, eò ſeriùs aceſcit, & magis difficulter *contractioni* repellenti morem gerit. Unde (utì præmittitur) Quartanarum *rigores* longiores ſunt, & graviores.

Porrò *materia morbifica* eſt vel { *copioſa.* *exigua.* *mediocris.*

Materia copioſa paroxyſmos accelerat.

Quò *copioſior* eſt, eò citiùs *contractionem*, adeòque paroxyſmum evocat: Uti ab ingluvie evenit, & variis rationibus *in Cap. de Quotidianis* probatur.

Exigua retardat.

Quò *parcior* eſt, eò ſeriùs, & lentiùs dictas partes ad contrahendum ſolicitat. Quantitas enim hâc in re aciditati ſuppetias fert; utì loco modò citato patet.

Quibus poſitis, neceſſariò ſequitur, quòd ſi in uno homine varia ſit *materiæ morbificæ* conſiſtentia, & levis tantùm partium *contractio* inſtituatur, *tenuis* ſolummodò, & fluidior *materia* (*craſſiori* immotâ remanente) in ſanguinem repellitur, unde *partialis* oritur *paroxyſmus*.

Si

Si autem fortis adeò ſit *contractio*, ut *craſſiorem* excutiat, haud dubiè *tenuior* etiam ſummovebitur. Undè *paroxyſmus totalis* fit.

Quantitas debiliorem, aciditas validiorem contractionem parit.

Nota, Quòd materiæ quantitas ad leviuſculam *contractionem* excitandam ſufficit; non verò ad vehementiorem, niſi ab aciditate adjuta.

Febres intermittentes duplices, & triplices quæ ſunt?

Febres intermittentes dicuntur *duplices*, vel *triplices*; cùm inter ſimplicium intermittentium *proprias* & *primarias acceſſiones* aliæ non priùs obſervatæ, ſervato aliquali circuitûs ordine, pullulant; quas *emergentes*, ſive *adventitias* nominare viſum eſt; vel cùm ſingularis paroxyſmus in plures dividitur: Utì in *Quotidianis ingeminantibus* evenit.

Acceſſiones emergentes primariæ Febris nomen adſciſcunt.

Nota, Quòd omnes *acceſſiones emergentes*, ſive de novo *adventantes*, ſemper *primariæ Febris* nomen adſciſcunt, utcunque à ſe invicem abludant. *Verb. gra.* Si *Febris* ab initio *Tertiana* ſit, tum ſi *emergat* una, vel alia *nova acceſſio*, Febris illa *Tertiana duplex*, aut *triplex* appellabitur. Idem de *Quartanis*, &c. dicendum eſt.

De Quotidianarum ingeminationibus.

Quotidiana duplex, & triplex describuntur.

Quotidiana duplex est, aut triplex, quando Quotidianæ simplicis accessiones protractiores, in partes divulsæ, indies bis, aut ter, accedere, & recedere videntur.

Earum Paroxysmi sunt tantùm Quotidianæ simplicis longior Accessio horrore uno vel altero interrupta.

Quòd autem sic se res habet, & *duplices, triplicésque accessiones* nihil aliud sunt, quàm Quotidianæ *longior accessio* totiès ab *horroribus* supervenientibus interrupta, manifestissimum est. (1.) Propterea quòd *horrores intervenientes* in ipso

Ratio 1. æstûs statu, & vigore, (nullâ priùs declinatione factâ) subitò invadunt, nullúmque conceditur respirandi tempus. (2.)

Ratio 2. Quòd singuli *duplicis*, & *triplicis Quotidianæ* paroxysmi *accessione primariâ* & *simplici* multò breviores sunt, imò omnes simul sumpti, (si *horrorum intervenientium* spatiola demas) ejusdem longitudinem non superant. (3.)

Ratio 3. Quia in *Quotidianis duplicantibus*, aut *triplicantibus primarius* ille *paroxysmus* omnino desideratur, nì dicti ingeminantes paroxysmi sint tantùm primarius paroxysmus tot horroribus intercisus; non autem existimandum est, quòd novæ accessiones paroxysmum originalem auferant;

rant; ergò. (4.) Ad noſtram opinionem ſtabiliendam non parùm facit, quòd ſi in *Quotidianis duplicantibus*, aut *triplicantibus* materia morbifica medicamentis, anni clementiâ, &c. imminuatur, res denuò redit, quo priùs fuit, & *duplices*, aut *triplices* paroxyſmi in unum ſimpliciter Quotidianum, eodémque modo, ut priùs, protenſum, quaſi coaleſcunt. Quod planè arguit acceſſionum ingeminationes à *materiæ morbificæ exceſſu provenire*, unámque primariam acceſſionem ab *emergentibus horroribus* cruditatum magnâ vi excitatis in plures partitam eſſe. *Ratio 4.*

Horrores illos intervenientes ab aciditate oriri à fide abhorret, cùm nullum ſit inter æſtus, & horrores intervallum, quo *materia morbifica* aceſcere poſſit; quæ, ſi non in *ſimplicibus Quotidianis*; multò minùs in *his Febribus*, ob cruditatum majorem cumulum, intermiſſionis defectum, aliáſque rationes è *cap. de Quotidianis* petendas, aceſcit. *Tot, & tam frequentes horrores ab aciditate excitari nequeunt.*

Tota igitur *res* ingenti *materiæ morbificæ quantitati* tribuenda eſt, quæ tanta eſt, ut, æſtu adhuc ſæviente, nimiâ ſuâ mole partes ſenſiles ad contrahendum præproperè ſolicitet, quæ, quò copioſior eſt, aut parcior; eò frequentiùs aut rariùs horro- *Idcirco ab ingenti materiæ morbificæ quantitate proveniunt.*

rem à dictâ *contractione* ortum accerſit, adeóque Quotidianæ *duplices*, aut *triplices* evadunt; & ſi *cruditates* denuò decreſcant, *Febres* iterum fiunt *ſimplices*.

Tertianæ ingeminantes.

De Tertianarum ingeminationibus.

Earum deſcriptio.

Tertiana duplex eſt, cùm inter ſimplicis Tertianæ proprias ſive originales acceſſiones, alia, quæ triduanum circuitum obſervat, emergit.

Una Tertiana duplex quotidiè paroxyſmum habet, altera duos paroxyſmos eodem die.

Una Tertiana duplex eſt, quâ paroxyſmus *originalis*, & *emergens* alternis diebus; *altera* quâ eodem (*viz.* tertio) die invadunt.

Illa potiùs ἡμιτριταῖος ſive Semitertiana dicenda eſt.

Tertiana duplex, cujus paroxyſmi alternatim diverſis diebus ſe proferunt, *emergentem* habet *acceſſionem Quotidianæ* paroxyſmum referentem; quapropter hæc duplex Tertiana ἡμιτριταῖος, ſive *Semitertiana* rectiùs appellatur.

Paroxyſmus emergens Quotidianæ acceſſionem refert; mitior eſt, & citiùs curatur.

Emergens paroxyſmus non ſolùm multò mitior eſt *originali* ſed adhibitis medicamentis (ni generoſiſſima ſint, quæ *ambas acceſſiones* uno ictu proſternant) aut aëre emendato, citiùs diſparet, & *originali* tanquam primò *occupanti* integrum ſuum jus relinquit; proinde *emergentis* materia ab *originali* & *inveteratâ* plurimùm diſcrepat; & levior eſt, tenuior, & laxior.

Hæc

Hæc igitur *Tertiana duplex* (ſivè potiùs *Semitertiana*) evenit, quia ſuccreſcit *materia morbifica* à *primariâ* Tertianæ ſimplicis *materiâ* multùm abludente, tenuiori, magíſque domabili, quæ unâ cum *veteri* & *contumaciori materiâ* in ſenſiles *anguſtias* protruſa (ob magnum, utì in Quotidianis fit, cruditatum cumulum) earundem partium *contractionem*, leviuſculam tamen (cùm ſine aciditate excitetur) ſatìs autem validam ad tenuiores, & novellas cruditates (eáſque ſolas) movendas, & in ſanguinem repellendas, accerſit. Unde *partialis*, ſeu *emergens paroxyſmus* oritur; Interea *craſſior*, & *tenacior materia* à languidiori illâ partium contractione imperturbata, in latebris ſuis ſolitum acorem præſtolatur. Dum hæc fiunt, *paroxyſmi partialis*, ſeu *emergentis* materia ab ejuſdem *declinatione* in *anguſtiis* deponitur, quare quantitate auctâ, & materiæ immotæ aciditate nunc etiam provectâ, non multo poſt validior partium *contractio* neceſſariò ſequetur, quâ *utraque materia* in ſanguinem repelluntur: Unde *totalis paroxyſmus* parùm aut nihil ab *originali* diſcrepans evocatur. Repulſis enim aciditate ſuâ *craſſioribus cruditatibus*, fieri

Hujus Tertianæ duplicis ratio.

non poteſt, quin *tenuiores* repellantur. Ab hujus *principalis*, *totalis*, ſivè *originalis* paroxyſmi declinatione, tam *vetuſtior & contumacior*, quàm *recentior* & *laxior materia* in *anguſtiis* conſidet; quæ ſimùl junctæ poſt aliquot horas quantitate ſuâ levem (qualis à materiæ mole fit) *contractionem* inferunt, undè denuò *levis horror*, *materiæ tenuioris*, & *fluidioris* repulſio, & *paroxyſmi partialis*, ſive *emergentis* recurſus. Hoc pacto acceſſiones *partiales* ſive *emergentes*, & *totales* ſivè *principales* alternis diebus recurrunt; uſquedum (utì priùs dictum fuit) aut *utraque materia* generoſiſſimo aliquo medicamento (cujuſmodi *Cortex Peruvianus* eſt) ſimul tollantur; aut, tenuiori materiâ priùs coctâ, *paroxyſmus emergens*, relicto *primario*, diſpareat.

Ex ratione diætæ Tertianæ omnia ejus phænomena eluceſcunt.

Ex his liquet quare *paroxyſmus emergens* mitior eſt, & fugacior, ac (quod ad indolem ſuam ſpectat) *Quotidianæ* potiùs, quàm *Tertianæ* ſpeciem exhibet; quare in *emergenti* non (utì in *totali*, ſivè *originali paroxyſmo*) reperiuntur aciditatis veſtigia, & primarii paroxyſmi idem ferè ſtadium, & circuitum decurrunt, propriúmque typum ſatis integrum ſervant;

vant; & quare alternatim ſe proferunt *emergentes*, & *primarii paroxyſmi*.

Obſervatur etiam (quamvis rarò) *Tertiana duplex*, quâ duo paroxyſmi tertio die invadunt, nullúſque tempore intermedio. Quidam *duas Tertianas* vocant, jure quidem merito, cùm non (utì præmiſſa Febris) quaſi ex *Tertianâ* & *Quotidianâ*, ſed ex *duabus* revera *Tertianis* conſtet, quæ à duplici materiâ *unâ* tenuiori, *alterâ* craſſiori, quarum quantitas ſimul ſumpta minor eſt, quàm ut ex ſe partium *contractionem* ciere valeat, originem trahunt; *materia tenuis* (quâ talis) citiùs aceſcit, & faciliùs repellitur, quare levi ſolummodò acore acquiſito, adjuvante, & (utì ab ingluvie fit) paroxyſmum accelerante utriuſque materiæ quantitate, levior partium *contractio* inſtituitur, quâ laxior & fluidior materia ſtatim excutitur; illâ autem ſummotâ, & in ſanguinem repulſâ, partes non ampliùs ad contrahendum urgentur, tam quia *materiæ craſſæ* in *anguſtiis* reſiduæ quantitas nimis exigua eſt; quàm quia nondum ob ſegnitiem ſuam juſtum acorem aſſecuta eſt; unde, hâc *materiâ* quietâ remanente, *paroxyſmus* ſolùm *partialis* à tenui materiâ ortus evenit; à cujus

Altera Tertiana duplex eſt, quâ duo paroxyſmi eodem die invadunt.

Conſtat ex duabus Tertianis.

Hujus Febris ratio redditur.

cujus *declinatione* ejus materia *craſſæ in anguſtiis hærenti* adjicitur, ſtatímque tàm à quantitate ſic auctâ, quàm craſſioris materiæ aciditate jam multùm provectâ, vehementior contractio neceſſariò oritur, quâ *utraque materia* repelluntur, unde *paroxyſmus totalis* excitatur; à cujus declinatione *tenuior* & *craſſior materia* in *anguſtiis* hærent, ſed *tenuior* citiùs iterùm aceſcit, faciliùs repellitur, *&c.* undè fit paroxyſmus priori *emergenti* reſpondens, & ſic deinceps.

Datur (utì quidam volunt) Tertiana triplex.

Datur (utì nonnulli perhibent) *Tertiana triplex* quæ 48 horis tres habet paroxyſmos; adeò autem rara eſt, ut vix ſeculo obſervari poſſit, *Galeno* & *Riverio* ſemel tantùm occurrebat: Cùm nemo (quod ſciam) ejus typum diſtinctè ſatìs prodiderit, ac *de facto* vix inter Medicos conſtiterit, ſufficiat dicere, quòd tres paroxyſmi 48 horis invadere poſſunt; *vel* quia materiæ morbificæ *quantitas* totiès partium *contractionem* ciet; *vel quantitas* duabus vicibus, & tertiâ vice *aciditas*; (modo ferè in *ſemitertianis* expoſito.)

Tres paroxyſmi 48 horis fieri poſſunt. Ratio.

De

De Quartanarum ingeminationibus. *Quartanarum ingeminationes.*

Quartana duplex eſt, quando duo paroxyſmi duobus diebus continuis febricitantem adoriuntur, tertio quoque die ab omni acceſſione vacante. In hâc Febre una materia *tertianoſa* eſt, & tenuior, altera *quartanoſa*, & craſſior; *hæc* quarto, *illa* tertio quoque die aceſcit, & ob fluiditatem citiùs & faciliùs in ſanguinem repellitur, dum *quartanoſa* & *craſſa materia* ad acorem uſque in *anguſtiis* moratur, quem quarto ſolummodo die aſſequitur; hæc *totalem*, illa *partialem* paroxyſmum parit, qui (perinde ac in duplici Tertianâ ſed longiore tempore) recurrunt. *Quartanæ duplicis ratio.*

Quartana triplex eſt, cùm inter veras & originales Quartanæ paroxyſmos alii duo diebus intermediis ſe proferunt; adeò ut nullus dies ſine paroxyſmo prætereat. Hæc Febris oritur à *recenti materiâ copioſâ veteri quartanoſæ* appoſitâ, quæ ideò paroxyſmum quotidie excitat quia (utì in Quotidianis fit) materiæ quantitas toties partes ſenſiles ad contrahendum ſolicitat, concurrente quovis quarto die materiæ craſſioris, & immotæ aciditate, quæ *Quartanæ triplicis ratio.*

quæ intenſum & gravem rigorem (utì in Quartanarum paroxyſmis fieri ſolet) evocat: Unde fit quòd duo *intermedii* ſivè *emergentes* paroxyſmi Quotidianæ,& *tertius* Quartanæ acceſſiones referunt.

Ex præmiſſis variæ res eluceſcunt.

Ex his eluceſcit, quare Febres intermittentes pertinaciores, pejoríſque moris, *ingeminare* ſolent; & *ingeminantes* adverſis tempeſtatibus maximè graſſantur; quare errores materiam morbificam novis cruditatibus augentes, ut *ingluvies*, *crapula*, &c. paroxyſmos *emergentes* accerſunt; & *hæ Febres* ſimplicibus rariores ſunt, magíſque (ut plurimùm) ſuſpicioſæ.

CAP.

Cap. VII.

De Febribus anomalis quæ à communi aliarum ratione deflectunt.

Febres algidæ

Dicuntur in quibus totus paroxyſmus, aut ejus pars maxima frigore, & horrore inſumitur. *Febres Algidæ deſcribuntur.*

Febres *algidæ* poſt alias diuturnas Febres, immodicam ſanguinis effuſionem, magnáque *ſulphuris* & *ſpiritus* diſpendia obſervantur.

Superiùs ſatìs perſpicuè edocuimus, (1.) Quòd particulæ calorificæ, & ſpirituoſæ, quâvis *acceſſione* plurimùm diſſipantur; & idcirco (2.) Quò diuturnior eſt Febris, eò magìs ſanguis frigeſcit, & elangueſcit. (3.) Quòd craſſa, & minùs fluida materia ſeriùs & difficiliùs ex *anguſtiis* expeditur. (4.) Quòd hujuſmodi materia ſanguinem minùs dividit & reſerat, quoniam non (utì tenuior) cum ſanguine penitùs commiſcetur. (5.) Quòd quò magìs vel minùs ſanguis dividitur, & reſeratur, eò intenſiorem aut remiſſiorem calorem concipit.

Algidæ

Earum ratio.

Algidæ ergò *Febres* fiunt à craſſâ materiâ in ſanguine plurimùm confecto, & ſulphure ac ſpiritibus ſpoliato, hoſpitanti. *Craſſa* nimirum *materia* vix, & non niſi magnâ *contractionis* vi, longóque niſu repellitur, quamobrem frigus protrahitur; & ſi tandem iſtiuſmodi materia in ſanguinem retrudatur, æſtum tamen (ſenſibilem ſaltem) ſuſcitare nequit; tam quia ſanguinem minùs reſerat, quàm quià gelidior ſanguis lentam illam materiam non comminuit, quò meliùs cum ſanguine confundatur; integris ergò portiunculis, & fruſtulis neutiquam confrictis permanens, ſtatim denùo (cùm neque ſanguinis languidior motus, neque ulla illius aut vaſorum dilatatio, ejus tranſitum promoveat) neceſſariò in *anguſtiis* hæret; priuſquam ſanguis incaleſcat.

Hinc conſtat, quare pertinaciſſimæ ſunt, & plerumque fatales; quòd nempe *craſſa materia* à tam frigido & inerti ſanguine difficillimè ſubigitur.

Ardentes.

Ardentes deſcribuntur.

Non rarò (inquit Sylvius) *exiſtunt Febres intermittentes, ac imprimis Tertianæ, in quibus breve, aut leve duntaxat,*

taxat, vel nullum ferè notatur frigus, vel horror tantùm mediocris præcedere calorem, ardorémque ſummum, eundémque poſt finitum paroxyſmum ſæpenumerò diutinè permanentem, ac ſemper moleſtum; adeò ut nonnunquam novus paroxyſmus priùs revertatur, quàm præcedentis calor auctior in totum remiſerit.

Hæ Febres à *materia* levi & tenui ſanguinéque valde ſulphureo, ſpirituoſo, & vegeto proveniunt. *Earum ratio.*

Frigus & horror vix ſentiuntur, quoniam tenuis & fluida materia, (aut ejus ſaltem pars aliqua) ortâ partium *contractione*, è veſtigio in ſanguinem repellitur, quæ ob tenuitatem ſuam cum ſanguine (utì liquor cum liquore) citiſſimè confunditur, unde ſanguis ſulphureus, & ſpirituoſus (momento quaſi) impenſiùs diviſus particulis calorificis debacchandi facultatem concedit, *ſummúmque ardorem* concipit, & propterea quaſi œſtro percitus torrentis inſtar, reliquam (ſiqua ſit) in *anguſtiis* materiam morbificam ſecum ſtatim abripit, & in ſinum ſuum recipit, eóque adhuc magìs exæſtuat, & furit. *Cujus ope phænomena explicantur.*

Ardor poſt finitum paroxyſmum diutinè permanet. Quia (utì in *Tertianis vernalibus* non rarò evenit) *materia morbifica*

fica ob ejus tenuitatem, ſanguinis concitatiorem motum, & vaſorum ſummam dilatationem vix, (ac non niſi ſenſim) in *anguſtiis* congeritur, *adeò ut nonnunquam novus paroxyſmus priùs revertatur, quàm præcedentis calor auctior in totum remiſerit.* Vid. *cap. de Tert. Vernal.*

Hæc igitur Febris inter Tertianas *continuas* potiùs, quàm intermittentes numeranda eſt; & leviſſimâ quidem de cauſâ in Febrem prorſus *continuam* migrat.

Ideò *Febris hæc breviſſima eſt*; quòd *materia febrilis* tenuiſſima ab intenſiſſimo calore citiſſimè coquitur.

Epialæ

Epialæ deſcribuntur. *Dicuntur, in quibus ægri ſimul & ubiq; rigere, & æſtuare videntur.*

Earum ratio. Quamvis hoc permirum, portentique ſimile videatur, ſatis tamen conſtat hujuſmodi Febres dari; nec ulla quidem (ut nobis videtur) demirandi cauſa ſubeſt; nam, ſiquando horror æſtum derepente (utì in *Quotidianis*, *duplicibus* præſertim, & *triplicibus*) æſtum excipiat, tum calor, qui non ſtatim reſtinguitur, in omnibus partibus ſentientibus ad quos ſanguis pervenit, ſentitur, &

& quaſi ubique exiſtere videtur; propterea quòd fervidior ſanguis pleraſque corporis particulas perluit.

Sic *Frigoris ſenſus* eodem tempore totum corpus pervadit, quia ſanguis (caloris ſcaturigo) paſſim à *contractione* ſuperveniente ex innumeris minutulis vaſculis per totum corpus diſperſis exprimitur. Unde *calor* & *frigus* quaſi ſimul, & *ubiq;* exiſtere videntur.

Supponas (illuſtrationis cauſâ) quòd uni parti ſenſu præditæ admoveatur ferrum candens, alteri glacies, ſimul haud dubiè frigus & calorem, ſed in diverſis partibus, ſenties; at ſi partibus ſenſilibus minutiſſimis penè innumeris per totum corpus ſparſis calida admoveantur, & totidèm aliis frigida, tum pro ratione partium diverſimodè à calidis & frigidis affectarum, *calor*, & *frigus* ſentientur, (alitèr concedendum eſt nec hujus nec illius ſenſum dari, quod abſurdum eſt) ſed confuſè adeò, ut ſenſus (qui nequit minima diſtinctè percipere) judicabit *calorem, & frigus omnes, eaſdémq; partes afficere.*

Hoc in omni aliâ Febre intermittente (Quartanâ præſertim ob materiæ craſſitiem) admodum familiare eſt, dum *horror*

in *æstum* transit. Quoniam *materiæ morbificæ pars* aliqua in sanguinem repulsa calorem, ejúsque sensum; & *pars* altera in *angustiis* residua aciditate suâ partes sensiles contrahendo, (adeóque sanguinem repellendo) frigoris sensum parit.

Lipyriæ

Lipyriæ describuntur.

Sunt illæ Febres, in quibus intùs in visceribus calor satis urens, in externis partibus frigus percipitur. Harum ratio adeò ex præmissis patet, ut vix ullam mereantur explicationem, adeóque usitatus est inter horrorem & æstum simultaneus ille *caloris interni*, & *frigoris externi* sensus, ut ferè supervacaneum sit harum Febrium distinctam speciem cæteris anomalis annumerare; nihilominus frigus, & calor modo prædicto percepta in nonnullis Febribus notabiliora sunt, cùm nempe *materiæ morbificæ* tenacioris *pars* aliqua in externis partibus firmiùs hæret; dum *pars* alia internum in sanguine æstum fovet. Accedit quòd crudítates ex partibus internis citiùs in sanguinem rejiciuntur, quia, vasis ibi à calore magis dilatatis, vehementior sanguinis motus illas faciliùs abstergit, secúmque avehit;

Earum Ratio.

avehit; quod in exernis *anguſtiis* minùs patulis non facilè adeò evenit; quare frigus in externis partibus ut plurimùm diutiùs permanet.

Siccæ

Sunt illæ Febres in quibus ſudoris parùm, aut nihil effluit. *Siccæ quæ ſunt.*

Sudor in Febribus non emanat; *vel* ob cauſas *in capite de Quotidianis* memoratas, *quas vide: vel* quia ſanguinis continua ferè dilatatio, & perturbatio, ſerum (utì oſtendimus) ſuſpendit, quò minùs à ſanguine ſecernatur; quod in Febribus ardentioribus & continuis evenit; quæ *ſiccæ* ſunt, quoniam debita ſanguinis, & vaſorum contractio deficit, quâ ſerum exprimitur. Febres ergò *ſiccæ* ſemper ſunt *vel è Quotidianarum, vel Tertianarum exquiſitarum* genere. *Earum Ratio.*

Sudatoriæ

Sunt, in quibus ſudor ſupra modum profunditur. Quod fit ab inſigniori ſanguinis & vaſorum contractione, adjuvantibus forſan ſeri tenuitate, acrimoniâ, copiâ aliiſq; ſudoris *requiſitis* in *Part. Prim.* recenſitis. *Sudatoriarum Deſcriptio & Ratio.*

Perpenſis præcipuorum ſymptomatum, *frigoris* nempe, *caloris*, & *ſudoris* prævaricationibus, & anomaliis, quæ ſuperſunt Febrium intermittentium irregularitates exigui erunt momenti ad hypotheſin noſtram aſtruendam, aut demoliendam: vel enim præmiſſis anomalis quadantenus analogæ ſunt; vel extraneæ prorſus ab alterius diatheſeωs, aut morbi complicatione orientes. Veruntamen nè ullo pacto ſuſceptis noſtris deeſſe videamur, eas etiam (non multis morantes nè tædio ſimus) ſuccinctè percurremus.

Tuſſiculoſæ ſive *Bechicæ*

Tuſſiculoſarum Deſcriptio & Ratio.

Ideò dicuntur, quòd Febricitantes tuſſi ſiccâ (rariùs humidâ) interturbantur. Tuſſis ſicca à particulis acidis bronchia, & arteriam aſperam irritantibus provenit: *humida* cum *catarrhalibus* (quæ ſequuntur) coincidit.

Catarrhales

Catarrhalium Febrium ratio.

Sunt, ubi ſeroſi humores à pororum per partium contractionem conſtipatione, & univerſali corporis compreſſione reſtricti à capite

à capite *ad pulmones viam inveniunt, aut faciunt.* Accedit, quòd humores, tranſpiratione cruditatibus poros oppilantibus impeditâ, exuberant.

Sputatoriæ ſivè *Ptyalodes*

Eveniunt, quandò iidem humores ſimili de cauſâ os verſus contendunt. *Sputatoriarum Ratio.*

Micturientes ſivè *Ureticæ*

Sunt Febres intermittentes in quibus Urina ſolito fuſiùs redditur, quia, diaphoreſi quodammodo præpeditâ, ſerum per vicarios renes copioſiùs defluit. *Micturientium ſivè ureticarum deſcriptio.*

Dejectoriæ

A multâ alvi dejectione nomen ſortiuntur, quæ quandoque à *dictis ſeroſis* humoribus in inteſtina decidentibus proveniunt; frequentiùs verò à *bili*, quæ è ciſtâ felleâ corporis compreſſione, & concuſſione deturbatur; & (haud ſecus, ac *aloetica* quædam *tinctura*) ſedes movet; eóque magìs, quòd ob febrilem æſtum copioſior ſit bilis proventus. *Dejectoriarum Ratio.*

Bilis excrementitia in Febribus incrementum patitur.

Bilis excrementitia in Febribus incrementum patitur. Quia à compreſſione *horrificâ* folliculus felleus ſæpiùs inanitus novum ſupplementum avidiùs excipit; & repetiti *æſtus* ſanguinis ſulphur exaſperant, & acriorem reddunt.

Vomitoriæ ſeu *emeticæ*

Emeticarum Deſcriptio & Ratio.

A multo vomitu nomen *trahunt*, quem excitat bilis acrior, & volatilior Duodenum adeò proritans & lancinans, ut illius motum periſtalticum (quod à nimiâ acrimoniâ uſitatè evenit) invertat; quo inverſo, *bilis* in ventriculum ſublevatur, ubi (emetici ritu) ejuſdem tunicas ad motum planè convulſivum ſolicitat, quo *bilioſa colluvies*, vel ſaburra *bili* tincta, per os, quaſi è libratâ machinâ, rejicitur; hinc fit quòd vomitus febriles plerumque *bilioſi* apparent; & hoc Medicis adeò impoſuit, ut *bilem* Tertianæ (quâ ob intenſiorem *æſtum* bilis copioſiùs generatur) cauſam ſtatuerint, cùm revera Febris ſit *effectus*, non *cauſa*.

Non autem inficior, quin aciditas ventriculum vellicans & cruditatum immunda congeries, necnon ſeroſi humores ejus cavitatem opplentes *bili* adeſſe, & ſuppe-

ſuppetias ferre queant, nec dubito, quin ex ſe ſæpiùs vomitus excitent, & tragœdiam ordiantur, ac bilis tantùm per motum ventriculi inverſum duodeno communicatum ſurſùm per pylorum exantletur.

Syncopales

A ſyncope nomen deducunt, quæ, Febre invadente, ægros angit, & nonnunquam in vitæ diſcrimen adducit, necnon (rarò licet) quoſdam è medio tollit. Hæ ab acidâ materiâ partium compreſſione nimis ſubitò in ſanguinem repulſâ, & maſſam ſanguineam coagulante proveniunt, propterea illius motus ſiſtitur, uſquedum ſpiritus & ſulphur *partim* aciditatem leniendo, & ſubjugando; *partim* diſcurrendo, & calorem promovendo (inſtar cardiaci ſpirituo-ſulphurei) concretum ſanguinem diſgregent, & expediant. Unde fit quòd, ſyncope excuſſâ, *calor* ſtatim gliſcit. *Syncopalium Deſcriptio & Ratio.*

Cardiacæ

Cardiacarum Descriptio & Ratio.

Eæ sunt, quas animi deliquia comitantur. Quæ oriuntur à superiori ventriculi ore acrioribus halitibus bilis effervescentiâ excitatis malè affecto; dicta enim pars præ cæteris ferè omnibus à quâvis injuriâ pessimè se habet, quia ob nervorum delicatiorem plexum exquisitiùs sentit.

Torminales aut *Colicæ*

Torminalium aut Colicarum Descriptio & Ratio.

Sunt, in quibus ventris tormina mirè angunt; quæ modò ab acidis particulis intestinorum tunicis infixis, modò ab acriori bile enormes efferveſcentias concitante producuntur.

Præfocantes

Præfocantium Descriptio & Ratio.

A molesto suffocationis sensu nomen habent, *quæ aliquando (rariùs tamen) spiritum prorsus præcludens ægris vitam adimit.* Dicta *suffocatio* Hypochondriacæ, aut Hystericæ affectioni Febri conjunctæ debetur, dum Febris diatheses illis morbis proprias plùs nimis susitat.

Propte-

Propterea Febres *præſocantes* fœminis maximè familiares ſunt. Veruntamen non diffiteor, quin aliqualis præfocatio ab aciditate partes reſpirationi inſervientes conſtringente provenire poſſit.

Anheloſæ

Fiunt à flatuum copiâ ab humoribus nimiùm agitatis exurgentium, quibus ventriculus, & abdomen adeò diſtenduntur, ut diaphragma ſurſum fortiter ſublevatum pulmones quaſi in arctiori carcere concludat, quò minùs ſe expandant, & pleniorem aëris hauſtum aſſumant; quod damnum minutulis reſpirationibus denſiſſimè repetitis (quantùm fieri poteſt) reſarciunt; & ægri *anhelare* coguntur. *Anheloſarum Ratio.*

Aſthmaticæ

Procedunt à pituitâ lentâ in pectore nimiâ aciditate conſtricto impeditâ, quæ reſpirationi graviter officit. *Aſthmaticarum Ratio.*

Arthriticæ

Arthriticæ

Arthriticarum descriptio.

A doloribus arthriticis dicuntur, *qui in paroxysmo magis, in intermissione minus urgent, & curatâ Febre plerumq; supersunt.*

Earundem Ratio.

Hæ à diathesi Arthriticâ *Febre* excitatâ proveniunt. Quod satis liquet, quoniam Arthritis ultra *Febrem* excurrit, & protrahitur, & in paroxysmo magis, in intermissione minus sævit; quódque nulla ratio reddi potest, quare *hæc* magis, quàm *alia Febris* materiam Arthriticam generet; imò vix ulla Arthritis sine præcedente febriculâ, aut sanguinis commotione homines corripit. Sed de his plura in *tractatulo* huic *Medicorum opprobrio* destinato.

Insanæ seu *deliræ*

Insanarum Descriptio & Ratio.

Sunt tantùm *Febres intermittentes ardentiores*, quibus febricitantes *deliriis, capitis doloribus*, & *vigiliis* gravissimè laborant; eáque de causâ æstu declinante, somnóq; obrepente, dictæ furiæ sopiuntur. Idem fieri potest à materiæ morbificæ quâdam in cerebrum metastasi.

Melan-

Melancholicæ ſive *maniacæ*

A nimio ſpirituum & ſulphuris diſpendio & torpidæ *materiæ* copiâ profluunt; utì ex *Sydenhamii* verbis conſtat, quæ ſic ſe habent; *Licet* (inquit) *non contemnendum ſymptomatis genus referre, quod non tantùm purgationibus, & evacuationibus aliis quibuſcunque, venæ-ſectioni præſertim, cedere dedignatur, verùm & ab illis vires ſibi acquirit. Illud autem peculiaris eſt, ac ſui generis* MANIA, *intermittentes diuturniores* (*Quartanas præcipuè*) *nonnunquam excipiens, quæ communem medicandi rationem aſpernatur, & poſt evacuationes fortiores adhibitas in miſeram quandam ſtultitiam degeneraus, non niſi cum ipſâ ægrorum vitâ terminatur:* Vid. Clariſſimi *Sydenhamii Obſervationes Medicas*, p. 111. Pace tanti viri, ſubjicere liceat, quòd hujuſmodi *Mania* adhuc ſæviente Febre (circa ejus finem verò) obſervatur, quamvis ſæpiùs à Febris diſceſſu notatur. *Maniacarum Ratio.*

Siticuloſæ

Siticulosæ

Siticulosarum Descriptio & Ratio.

A siti nimis importunâ nomen trahunt. *Sitis* in æstu magis aut minùs molesta est, prout calor intensior est, aut remissior, & serum sanguinis dilatatione suspensum (quò minùs os, gulam, & ventriculum irriget) firmiùs aut debiliùs detinetur. Si verò (utì quandoque fit) in ipso *horrore* gravis sit, respicienda est complicata diathesis à sali, & bili acriori orta, quæ jam agitata sitim satis morosam inferre potest; vel si hujusmodi diathesis non subsit, tum calori interno, qui (modo superiùs tradito, quandoque, horrore urgente, plurimùm intenditur) tribuenda est.

Cap. VIII.

De Prognoſticis in Febribus intermittentibus notabilibus.

EX omnibus præmiſſis varia, nec ſpernenda *Prognoſtica* (jugi experientiâ comprobata) eruuntur. Ea autem ſunt vel *generalia* Febres intermittentes in genere reſpicientia; vel *ſpecialia* quæ ad hanc vel illam ſpeciem attinent. Utraque etiam ſunt vel *fauſta*, vel *infauſta*.

Prognoſtica generalia boni ominis, ſive *fauſta*.

1. *Febres ſi intermiſerint periculum abeſſe ſignificant*, *Hippocr. Aphor.* 43. *Sect.* 4. Hoc *Aphoriſma* à lugubribus *prognoſticis* mox enarrandis variè reſtringitur. Nihilominus ſi pharmaca ritè adhibeantur (ni Febres ſint malignæ, valde diuturnæ, aut vires peſſimè proſtratæ) non eſt quòd mortalibus terrorem incutiant. *Prognoſtica generalia boni ominis.*

2. *Hypoſta-*

2. *Hypostasis alba, & æqualis in urinis auspicatissima est, & ægros ἐξω βέλων ponit.* Hinc enim certissimum est *materiam morbificam* debitè coqui, & excerni.

3. *Nubeculæ in urinis meliora spondent.* Quia digestionis integrioris haud levia sunt indicia.

4. *Lumbrici sub morbi exitu ejecti firmam valetudinem brevi futuram prænunciant.* Quoniam cruditates, quibus aluntur, exhaustas significant; & propterea animalcula illa fame enecta, aut multùm confecta ab intestinorum motu peristaltico detruduntur, & ejiciuntur.

5. *Paroxysmorum cunctatio, apparentibus coctionis signis, in Febribus intermittentibus, (præsertim Vernalibus) ideò boni ominis est,* quòd *materia* diminuta *contractionem* (*rigoris* parentem) seriùs evocat.

6. *Erysipelas nonnunquam Febrium intermittentium solutionem præsagit.* Quia bile & calore palàm fatetur, quorum adminiculo *materiæ morbificæ* maturior coctio expectanda; accedit etiam, quòd cruditates attenuatas, validúmque ad noxia eliminanda nisum denotat.

7. Sic

7. Sic *Ictertus meliora auguratur*; Arguit enim *bilem excrementitiam* à ſanguine non ſecerni, quæ cùm ſit calida, ſulphurea, & amara, generoſiſſimi medicamenti vicem ſubit, & morbum non rarò abigit.

8. *Vlcera, & puſtulæ in labiis erumpentes ſæpenumerò ſanitati præludunt.* Materiam enim morbificam aliquatenus ſubactam, & attenuatam (quoniam cruda & lenta evacuari, & cutem pervadere nequit) ſignificant.

9. *Alvi fluxus Febri intermittenti ſuperveniens, materiâ jam coctâ, eam brevi ſolvit.* Propterea quòd *materia morbifica* jam evacuationi habilis eo pacto fœliciter expurgatur.

10. *Febris intermittens brevior eſt; & ſecurior, ubi bonus ſit corporis habitus, & viſcera benè affecta.* Viribus enim conſtantibus, ſanguine illibato, ſolidíſque exiſtentibus viſceribus, ægri faciliùs morbum eluctantur; & major adeſt ad cruditates coquendas virtus, quam ad eaſdem generandas vitium.

11. *Tumores (præſertim majores) in abdomine, collo, & parotidibus; in carpis, aliiſque partibus, à ligaturis,* &c. *ſubitò ſe in conſpectum dantes Febris diſceſſum polli-*

pollicentur. Quia ſignificant materiam morbificam à ſanguine in particularem partem rejectam, proinde, *cauſâ* è ſanguine ſublatâ, Febris tollitur.

12. *Sudores qui cutem rubore ſuffundunt, & pruriente uredine infeſtant, plerumq; critici ſunt* ; Procedunt enim à perverſâ Febris materiâ attenuatâ exitum molienti.

13. *Hæ Febres Exanthematis, & abſceſſulis variolæ-formibus per totum corpus ſparſis quandoq;* (rariùs licèt) *judicantur.* Abſceſſulæ illæ proveniunt à copioſâ *materiâ morbificâ* eatenùs coctâ, ut ad cutem uſque paſſim penetret ; magis tamen craſſa, & cumulata, quàm ut liberè per cutis (vel cuticulæ ſaltem) poros tranſeat ; aut per renes, aliáque excretoria ſecernatur. Quamobrem arteriarum pulſus eandem protrudens (talpæ inſtar) tubercula illa ſubcutanea efformat.

14. *Sudores fætidos magis criticos eſſe obſervatur* ; Quia corrupta *materia* unà cum ſudoribus excernitur.

15. *Surditates ſubitò obortæ harum Febrium diſceſſum prænunciant*, ob *materiæ morbificæ metaſtaſin* à ſanguine in partes auriculares.

16. *Febres*

16. *Febres ſubitò contractæ, ni à debilitantibus oriantur, faciliùs abiguntur*; Remotâ enim cauſâ, *materia* caſu congeſta, cùm nulla ſubſit ad novas cruditates generandas diatheſis, ſanguíſque ſatìs ſit ſincerus, brevì ſubigitur.

17. *Æſtate adventante, aëréve in calidoſiccum mutato, ſanitatis ſpes ſubit.* Quia hujuſmodi tempeſtates (utì experientiâ, optimáq; ratione evincitur) cruditates coquunt, & abſumunt, & Febribus intermittentibus laborantes priſtinæ ſanitati reſtituunt.

Prognoſtica generalia infauſta.

Prognoſtica generalia infauſta ſive mali ominis.

1. *Omnes Paroxyſmorum ingeminationes malæ ſunt.* Propterea quòd *pravam diatheſin* denotant, quâ nova *materia morbifica* generatur; proinde ægri, (viribus præſertim crebris *acceſſionibus* labefactis) ob cruditatum accumulationem in diſcrimine verſantur.

2. *Si rigor* (inquit *Hippocr.* 4. *Aphor.* 46.) *incidat ægro jam debili, lethale eſt.* Quoniàm ingens materiæ moles (modò ſuperiùs patefacto) præproperum illum rigorem accerſit, & vires jam multùm attritas obruit.

3. *Frigus modò, modò calor gravem cruditatum ſarcinam (quæ vires proſternere queunt) indicant.* Vid. *cap. de Febribus ingeminantibus.*

4. *Febres algidæ ſæpenumero funeſtæ ſunt.* Ratio in præcedenti capite patet.

5. *Urgente Hyeme, Autumno, aut tempeſtate humido-frigidâ, Febrium intermittentium curatio ardua eſt.* Dictæ enim tempeſtates febrilem *diatheſin* fovent, & cruditatum *coctioni* obſunt.

6. *Qui Febre intermittente laborantes plùs juſto comedunt (in ſuo corpore quaſi carnificem alentes) morbum nutriunt.* Ingluvies enim (*utì ſæpius oſtendimus*) cruditates generat.

7. *Pleniores potùs frigidi, & effœti hauſtus Febres intermittentes protrahunt, & contumaciores reddunt.* Quia principia activa ſubmergunt.

8. *Urina cruda (præſertim ſi diutiùs perſiſtat) nihil boni ſpondet.* Quia coctio deficit, & vires, (urgente Febre) magis indies atteruntur.

9. *Omnis virium inſignior proſtratio luctuoſa eſt.* Ægri enim plurimùm debilitati vix Febrem eluctantur.

10. *Crebræ anxietates ſuſpicioſæ habentur.* Quia, ſi ingraveſcant (quod plerumq;

plerumq; contingit, & ſemper metuendum) Febricitantes in extremum diſcrimen adducunt.

11. *Tumorum retroceſſus res eſt periculoſæ aleæ.* Illis enim detumeſcentibus, *materia morbifica* ſtagnatione ſuâ depravata in ſanguinem rejicitur, ubi lugubres effectus producit.

12. *Anhelitus frigidi in ipſo æſtu triſtis ſunt auguriis.* Quoniam pulmones (propterea quòd ſanguis illos non liberè pervadit) frigeſcunt, & tum quidèm de vitâ conclamatum eſt; aut reſpirationis (plurimùm oppreſſæ) celerrimæ vices non ſinunt, ut aër inſpiratus in pulmonibus caleſcat; quod etiam periculoſum eſt.

13. *Frigus extremitatum in æſtu mala ominatur;* ſignificat enim, *vel* quòd *materiæ morbificæ* immenſa quantitas (non obſtante calore) partium ſenſilium *contractionem* (quæ frigus parit) evocat; *vel* (quod magis deploratum eſt) cordis motum languidiorem eſſe, quàm ut ſanguinem ad extremas partes propellere valeat; *vel* utrumque.

14. *Epialæ Febres calamitoſæ ſunt ob cruditatum copiam.* Vid. *Epiales* inter *Febres anomalas in præcedenti capite.*

15. *Sudores frigidi morbi pertinaciam,*

& quandoq; mortem minantur. Quia (utì in mortis agone accidit) Febricitantes admodum anguntur. Vid. *Part. Prim.* ubi de ſudore frigido verba fecimus.

16. *Convulſiones ideo ſiniſtri ſunt auſpicii*; quòd à materiâ morbificâ in cerebrum tranſlatâ proveniunt. Hoc plerumque (ſi non ſemper) evenit, cùm coctio magìs præceps ſit, quàm ut nimia *coctæ materiæ* copia ſtatim evacuari poſſit.

17. *Coctionis ſigna in urinis* (*morbo nihilominùs ingraveſcente*) *aut prædictam materiæ in cerebrum metaſtaſin* (*rariùs licèt*) *portendunt, aut indicia ſaltem ſunt magnam, & gravem illius congeriem in ſanguine ſubeſſe.*

18. *Sudor partialis inter pejora prognoſtica numeratur.* Arguit enim (*utì in capite de Quotidianis diximus*) vel cruditatum magnam copiam poros obſtruentem, vel ſanguinis languidiorem motum, & ſpiritus fatiſcentes, vel oppreſſos.

19. *Sudor multus quâvis paroxyſmi declinatione ſine ullo levamine effluens* (vires exhauriendo) *ægri res indiès in pejus ruere facit.* Quia, robore magìs magíſque attrito, morbus invaleſcit; & verendum eſt, nè tandem de Febricitante oppreſſo triumphaverit.

20. *Febres*

20. *Febres intermittentes contumaciores, pejoriſque moris ſunt, & non rarò ægris vitam eripiunt, ſi ſanguis humoribus (utì aiunt) melancholicis ſcateat,* h. e. *ſi ſulphuris & ſpiritûs magna adſit penuria; principiis* enim *activis* confectis, nec calor ad *materiam morbificam* coquendum, nec vires ad morbum ſuſtinendum ſuppetunt. Accedit, quòd materia prædicta, (cùm in hujuſmodi ſanguine minùs ſubigatur) craſſior eſt, & contumacior. Quoniàm vires morbo, & remiſſus calor cruditatibus coquendis ſuccumbit.

21. *Alvi fluxus, materiâ morbificâ nondum coctâ, pernicioſi ſunt.* Quia incaſsùm debilitant.

22. *Febrium intermittentium diſceſſus tempeſtate humido-frigidâ, nulliſque apparentibus debitæ coctionis ſignis, eâ de cauſâ cacochymiam certo certiùs poſt ſe trahit;* Cùm cruditates in ſanguine debilitato conſiſtentes eundem obruant.

23. *Paroxyſmorum cunctatio ſine levamine, & coctionis ſignis, morbum diuturnum fore indicat.* Quia aut *materiæ morbificæ* nimis craſſæ, quæ ſeriùs acescit; aut caloris (quo aciditas expeditur) defectûs, aut (quod adhùc lugubrius) utriuſque ſignum eſt.

Generalibus *Prognoſticis* pertractatis, non expectandum (cùm omnium Febrium intermittentium congener ſit *materia*) ſpecialia numeroſa, magnive momenti fore; ſunt tamen paucula non prorſùs in minimis habenda, quæ ſuccinctè tantùm (cùm eorum rationes ex præmiſſis elucèſcant) perſtringemus.

Febrium Autumnalium Prognoſtica.

Febrium Autumnalium Prognoſtica.

1. *Quò Æſtas magis ferveſcit, & Autumnus humidior eſt, eò ſunt pejoris moris.* Ratio *ex cap. de Tert. Autumnalibus* deſumenda eſt.

2. *Venæſectio, alvi fluxus, omniáque debilitantia, & refrigerantia in his Febribus perniciosiſſima ſunt, & ægrorum ærumnas protrahunt.* Quoniam anno delabente, & tempeſtate humido-frigidâ exiſtente, debilitando, & calorem ſupprimendo Febrilem diathieſin fovent, & coctioni obſtant.

3. *A regimine & medicamentis calidioribus meliora ominamur* ob contrarias rationes. Idem de aëre, & diætâ calido-ſiccis dicendum.

4. *Curatu difficiliores ſunt*, uti in *cap. de Tert. Autumnal.* & *cap. de Quartan.* præmittitur.

5. *Vix*

5. *Vix unquam in continuas migrant* ob materiæ morbificæ graviorem cruditatem, ſanguinis humido-frigidam conditionem, & tempeſtatis ſegnitiem.

Tertianæ Autumnalis Prognoſticon ſingulare.

Ratio, quâ præſcire licet Tertianam Autumnalem in Quartanam delapſuram, aut ſine eâdem diſceſſuram, in *hujus Partis cap. 2. ſub fine*, traditur. *Tertianæ Autumnalis Prognoſticon ſingulare.*

Quartanæ Prognoſtica.

1. *Quartanæ æſtivæ breviores ſunt.* Quia calor æſtivus eas, priuſquàm hyems adveniat, non rarò abigit; & *cauſæ* alicui *emergenti*, & fugaci ut plurimùm originem debent. *Quartanæ Prognoſtica ſpecialia.*

2. *Quartanæ difficillimè curantur*, ob rationes ſuperiùs (*cap. de Quartanis*) allatas.

3. *Senes, qui ſexageſimum ætatis annum ſuperârunt, Quartanâ affecti vix ſalvi evadunt.* Senio enim confectis deficit calor, quo pertinacior Quartanæ *materia* coqui, & vires quibus morbi tædium ſuſtinere queunt.

4. *Quartana in continuam mutata, ut plurimùm, lethalis eſt.* Quia ægri, detritis à Quartanâ viribus, ſpiritibuſque & ſulphure penè exhauſtis, *Febris continuæ* impetui ſuccumbunt.

5. Qui *melancholicum* quendam *humorem Quartanæ* cauſam eſſe finxêre, *urinas nigras melioribus auſpiciis accerſendas eſſe* ſomniârunt.

Hoc tanquàm prognoſticon perfunctorium, & inane commentum ad precariam *humoris melancholici* hypotheſin ſuſtentandam, excogitatum rejicimus; quoniam hujuſmodi urinas nunquam vidimus, nec quiſquam ſe vidiſſe nobis unquam retulit; nec (utì opinor) referre poteſt.

Febrium intermittentium Quotidianarum Prognoſtica.

Quotidianarum Prognoſtica.

1. *Pituita vomitu, aut ſedibus rejecta boni ominis eſt.* Non tantùm propterea quòd levamen adfert, ſed quia cruditates plurimùm ſubactas, aut ſaltem minùs lentas & viſcidas (adeò ut à partibus internis faciliùs ſeparentur) ſignificat.

2. *Quò*

2. *Quò provectior hyems, eò Quotidiana brevior eſt.* Vere enim appropinquante, *coctio* benigno ejus calore indies magìs magíſque promovetur.

3. *Quotidiana in Tertianam mutata (præſertim Vernali tempore) opimam ſanitatis ſpem facit.* Illud enim non contingit ſine inſigni *materiæ morbificæ* imminutione; utì ex ſuperioribus enitet.

4. *Tumores (præſertim hypochondriorum) ſæpiùs hujus, quàm aliarum Febrium diſceſſum præſagiunt*, ob majorem cruditatum molem.

5. *Facies magis florida & naturali rubore ſuffuſa melioribus prognoſticis annumeranda eſt.* Quia ſanguinem à nimio frigidarum cruditatum farturâ aliquatenùs expeditam ſignificat.

6. *Quotidiana diuturna eſt.* Quoniam magnus cruditatum cumulus à ſanguine ſegniori non ſtatim ſubigitur.

7. *Diurna periculoſior eſt nocturnâ: Hipp. Epid. ſect.* 5, 1, 64. (*Diurna* eſt quæ interdiu ſævit, nocte remittit; *nocturna* quæ nocte invadit, & interdiù remittit.) Quia tanta eſt in diurnâ *materiæ* copia, ut ad *horrorem* evocandum non (utì nocturna) ſubnocturni frigoris ope egeat. *Vid. cap. de Quotidianis.*

8. *Quo-*

8. *Quotidiana protractior est, ubi nullæ sunt per vomitus, aut sedes cruditatum fæliciores evacuationes.* Ratio ex præmissis patet.

9. *Si Quotidiana discedat, materiâ morbificâ nondum coctâ; vel pessima cacochymia, vel largi sequuntur tumores.* Quia cruditates aut sanguinem vitiabunt; aut à sanguine rejectæ dictos tumores excitabunt.

Tertianæ Vernalis Prognostica.

Tertianarum Vernalium Prognostica.

1. *Omnia ferè bona sunt, utì ex cap. de dictis Tertianis* apparet.

2. *Sub Veris exitu brevior est hæc Febris.* Ob rationes ibidem allatas.

3. *Ephemera circa Æquinoctium Vernalem Tertianam ut plurimùm prænunciat. Vid. ibid.*

4. *Pustulæ & ulcera in labiis, & naribus erumpentibus certiora sunt in hâc, quàm in aliis Febribus sanitatis signa.* Quoniam materia tunc temporis attenuata brevi absumitur; & nova vix succrescit. *Vid. ibid.*

5. *Quò ardentior est, & remissiones obscuriores, eò facilius in continuam transit.* Quia tenuior *materia* (à quâ hujusmodi

Febris

Febris provenit) ab æſtu, calidiori regimine, &c. ſtatim adeò comminuitur, ut tota *anguſtias* pervadat, & *Febrem continuam* conſtituat.

6. *Tertianæ Vernales omnes aliis intermittentibus ſæpiùs & promptiùs in continuas migrant.* Ratio *ex cap. de Tert. Vernal.* eluceſcit.

7. *Quò ardentior eſt, eò brevior,* ob *materiæ* tenuioris promptiſſimam ab intenſo calore coctionem.

TERTIA

TERTIA

TERTIA PARS.

Curationis Synopſis,

Sive

Dogmatica Conſtructio.

NEminem in re Medicâ mediocriter verſatum latet, medicamenta ad Febres intermittentes curandas numeroſiſſima circumferri: Quilibet *Neo-doctorculus*, *Agyrta*, vaniloqua & delira *muliercula*, treſsíſque *Impoſtor*, qui bullatis nugis, & ſtrophis quæſtum captat, ementitum ſuum *Febrifugum* (quod vitioſâ nuce non emerem) in cœtum attollit, ac inflatis buccis proclamat. Quanta *pericarpiorum*, *periaptorum*, *amuletorum*, *carminum*, *ſigillorum*, & *veneficiorum* circumvolitant dira, & infauſta agmina? Quanta *emplaſtrorum*, *epithematum*, & *cataplaſmatum* inqui-

inquinamenta, dorsi, splenis, & cordis regionibus; plantis pedum, temporibus, &c. admoventur? *Pharmaca* etiam *interna* omni, quæ in *Pharmacopœiis* prostat, *formâ* ab his vel illis decantantur, & vix datur *vegetabile*, *minerale*, aut *animale*, quod non *Febrifugi* titulo decoratum fuit, & ampliſſimis elogiis evectum: Febrium enim causâ non perspectâ, universi in tenebris errabundi (suaviſſimæ sanitatis restituendæ causâ) cujusvis ferè rei, quæ ad manum fuit, periculum fecêre, donec aliquid illis (ut opinabantur) ex animo cessit, quod protinus tanquam donum cœlitus delapsum coluêre, licèt reverà Febris ex se, aut aliâ aliquâ de causâ (non animadversâ) evanuerit; & quamvis, errore tandem comperto, aut impostura larvâ detractâ, inanes magniloqui auriculas sæpenumerò demittebant, nihilominus *Febrifuga* per fas, nefasque in immensum numerum excrevere, quæ dies deficeret percurrere.

Nos autem despectis populli levitate, scotomate, & brutâ temeritate, meliora (pro facultate nostrâ) meditantes, indigestam, & diffluſſimam Febrifugorum sarraginem in meliorem, & contractiorem ordinem

dinem redigere conabimur; supervacanea ergò, futilia, minúsque experta & usitata rejicientes, cætera in unum quasi manipulum colligemus, & intra certum modum coercebimus.

De humano genere pessimè meriturí simus, si stolidæ plebeculæ, hominúmq; quisquiliis plures medicamentorum formulas, (ceu gladium furenti) permittamus; eadem igitur parciùs proferemus; non enim imperitum vulgus, sed *Medicinâ* & *Philosophiâ* ornatos ambimus.

Intentiones curativæ in hâc re genuinæ, & generaliores, hæ sunt.

Intentiones curativæ generales.

1. *A Febribus intermittentibus præservare.*
2. *Easdem (cùm res postulaverit) palliare.*
3. *Easdem radicitùs evellere.*
4. *Diathesin febrilem emendare.*
5. *Damna ab his Febribus illata resarcire.*

CAP.

Cap. I.

De Præservatione.

Præservationis methodus.

PRæservationis munus absolvitur, (1.) *Sanguinem à cruditatibus liberum, & sincerum servando.* (2.) *Cruditates, siquando sanguini suggerantur, inhibendo, quò minùs in* anguſtiis *hæreant, & paroxysmos febriles pariant.*

Quâ ratione sanguis à cruditatibus immunis servatur.

Sanguis à cruditatibus immunis servabitur, (1.) *Causas Procatarcticas in hujus opusculi limine editas tanquam pestem refugiendo, & res iis contrarias in consuetudinem adsciscendo, ex. gr.* Aëris humido-frigidi vice *calido-siccus*, dyspeptorum *eupepta*, & debilitantium vice *corroborantia* in usum adducenda sunt. (2.) *Si casu eveniat, aut vitæ ratio exigat, ut causas aliquas morbificas vitare nequeamus, iis protinus obvertantur diæta & medicamenta, quæ earundem effectibus vires suas opponunt; ex. gr.* si quis cogatur aërem humido-frigidum subire, aliáve humectantia in *primâ* causarum procatarcticarum *classe* comprehensa usurpare; hâc de causâ.

Aër

Aër *luculentis ignibus, hypocauſtis, aromatum & odoratorum ſuffimentis (quantum fieri poteſt) emendetur.*

Regimen & diæta primæ *cauſarum procatarcticarum* claſſi *opponenda.*

Menſa inſtruatur cibis *pipere, zinziberе, caryophyllis, aliiſque aromatis conditis, carnibus percoctis, aut probè aſſatis, pane biſcocto, aliove penitiùs fermentato, percocto, & nonnihil ſiccato:* Avibus ferinis aridam colentibus, *cujuſmodi ſunt alaudæ, paſſeres, perdices, phaſiani, urogalli majores & minores, turdi, ruſticulæ, gallinagines, merulæ, coturnices,* &c. Avibus *etiam* aquatilibus ferè omnibus præter *anates, anſeres, aliáſque planipedes.* Inter manſuetas eidem uſui inſerviunt *gallinæ, capones, pipiones, galli & gallinæ Numidici.* Ex quadrupedibus in menſis commodiùs apponuntur *cuniculi, lepores, verveces, aliáque animalia firmiori, & minùs mucoſâ carne prædita, modò non ſint nimis annoſa.* Inter animalium partes *caro muſculoſa, corda, jecora, & linguæ exſiccatæ cæteris anteponenda.*

Præmiſſis annumerandæ ſunt *Radices battatæ, paſtinacæ, bulbocaſtani, ſive glandis terræ; argentinæ, ſiſari, ſymphyti, eleoſelini, raphani ruſticani; cepæ, porri, allii, eryngii, angelicæ, zinziberis,*

& *ſiquæ aliæ ſint calidæ, aut ſiccæ eſui aptæ.*

Cortices *aurantiorum, limoniorum, citreorum, ſaſſaphras; caſſia lignea, cinnamomum, nucis myriſticæ involucra,* &c.

Herbæ & folia; ut *cerefolium, naſturtium aquaticum, hortenſe, & hyemale; beccabunga, petroſelinum, piperitis, pulegium, ſerpillum, porrum, cepula, allium urſinum, hortenſe, & ſylveſtre, alliaria, hippoſelinum, tanacetum, draco herba, hedera terreſtris, roſmarinus, ruta, mentha, ſalvia, majorana, ſatureia, fœniculum, abſynthium, horminum, aniſum, balſamita, pimpinella, omniáque calidiora, quorum ſapor guſtui arridet.*

Semina *aniſi, coriandri, fœniculi communis & dulcis, carui, dauci, erucæ, ſinapeos, anethi; cardamomum, grana paradiſi, caryophylli, aliáque calefacientia & ſiccantia, quæ alliciunt, & palatum permulcent.*

Fructus & baccæ; *ut nuces moſchatæ, cubebæ, baccæ juniperi, piper, meſpila, corna, amygdalæ, cinaræ, nuclei pini, capſicum, baccæ Bunæ arboris* (*vulgò* **Coffee-berries**) *mala cydonia, ceraſa nigra, mori, nuces juglandis, pyræ ficciores, olivæ, fructus exſiccati,* &c.

Flores

Flores *croci, ſalviæ, calendulæ, menthæ, ſambuci, paralyſeos, naſturtii aquatici, & Indici; primulæ Veris, lupuli, lavendulæ, anthos*, &c.

Aromatica omnia, & *quævis alia calido-ſicca alimentaria, & ſalubria.*

Ex præmiſſis quiſque arbitratu ſuo parare poteſt convivia, dapes, ſecundas menſas, embammata, acetaria, & condimenta, prout viſum fuerit, locíque, & convivarum conſuetudo fert.

Potus *ſit vinum, præſertim auſteriuſculum & ſtomachicum, ut Rhenanum; rubrum, vel album Gallicum*, &c. *cereviſiæ fortiores lupulatæ, probè coctæ, penitiùs fermentatæ, & claræ; hydromel, cereviſia, & vina abſynthio, centaurio, vel herbis, fructibus, ſeminibus, & floribus modò memoratis alterata.*

Animus *ſit hilaris, nullo mœrore, aut ſolicitudine cruciatus.*

Exercitationes *frequentes, eâ tamen lege, ut ſpiritus potiùs reficiant, quàm diſſipent, & defatigent.*

Alvus *ſit ſatis laxa; & ſubinde ſudor, urina, & ſedes (catharticis lenioribus mox enarrandis) provocentur.*

Vigiliæ *paulò protractiores.*

Medicamenta eidem usui inservientia.

Medicamenta *efficacissima sunt* amara, *ut Cortex Peruvianus, centaurium minus, radix gentianæ, serpentariæ Virginianæ, & contrayervæ; semina & folia cardui benedicti, absynthium, chamæmelum, ejúsque flores, summitates abietis, cupressi,* &c. Salia *absynthii, cardui benedicti, rutæ, genistæ, thymi, tartari, veronicæ, scordii, & viperarum; sal Ammoniacus,* &c. Omnia exsiccantia, calefacientia, diaphoretica, diuretica, & anti-hydropica, *ut lignum sassaphras, guaiaci, buxi, fraxini, santala omnia, lignum Lentiscinum,* &c. *radix sarsæparillæ, enulæ campanæ, fœniculi, petroselini, apii,* &c. *summitates pini, juniperi,* &c. *aqua calcis vivæ,* &c.

Regimen & diæta Secundæ Classi *opponenda.*

Secundæ causarum procatarcticarum *classi*, nimirum *debilitantibus*, utpote *hæmorrhagiis,* &c. opponenda sunt *corroborantia, analeptica*, spiritúsque & sulphur *restaurantia, & stomachica præstantiora* ex præmissis ferè deligenda; quibus adjicere licet *cupedias lautiores, & generosiores ex vinis & euchymis confectas, ova sorbilia, avenæ gelatinam* (*Anglicè* **Flummy**) *cum vino Canarino & saccharo devoratam, cinaram, animalium juniorum testiculos, glandulas, & linguas, radices tragopogi,*

tragopogi, consummata & expressa omnia minùs mucosa cum vinis comesta, pistacia, nucleos pini, &c.

Potus *constet ex vinis opulentioribus, & cerevisiis fortioribus, præsertim superiùs laudatis.*

Aër *sit serenus, tenuis, & perflatus.*

Exercitationes *moderatæ.*

Animus *erectus, omni mordaci curâ, aut mœstitiâ vacuus.*

Excreta & retenta *mediocria.*

Somnus *refectioni idoneus.*

Tertiæ causarum procatarcticarum *classi*, quæ ex *dyspeptis* consistit, adversantur *omnia stomachica, præsertim amara modò recensita.* *Regimen & dieta* Tertiæ Classi *opponenda.*

Potus *constet ex vinis austeriusculis, cerevisiis satis vetustis, absynthiatis, centauriatis,* &c.

Aër *sit purus, & serenus.*

Exercitationes *frequentiores.*

Animus *minimè perturbatus,* & curâ solutus.

Excretio *satis libera*; convenit purgantia stomachica leniora subinde usurpare; qualia sunt *Tinctura sacra, decoctum amarum, Hierâ picra, aloë rosata, Pilulæ stomachicæ cum gum. Pil. hieræ cum Agarico, vel Tartareæ Quercetani.*

Vigiliæ *nonnihil producantur.*

Quâ ratione paroxysmi prævertuntur, quamvis cruditates in sanguine subsint.

Cruditates jam sanguini suggestæ (quæ ex causis procatarcticis, appetitûs dejectione, urinæ cruditate, aliisque *cacochymiæ* signis deprehenduntur) *inhibentur, quò minùs in* angustiis *hæreant, & paroxysmos febriles evocent,* si in eo statu serventur, quo sunt, priusquam Febris in *actum* educatur; h. e. (utì ex *cap. de Quotidianis* apparet) *si cruditates satis comminutæ in sanguine tranquilliori, & compactiori detineantur, ut* angustias *permeare queant: Et tandem prorsùs tollantur.*

Cruditates eo statu custodientur. (1.) Si earum incrementis obstemus, ne (utì in *cap. de Quotidianis* ostenditur) redundantes, & sanguinem superantes corporis *angustias* occupent; aut *crassiores* de novo suppeditatæ easdem trajicere nequeant. (2.) Si sanguis ab omni perturbatione (graviori saltem) immunis persistet, nè (utì in *cap. de Tert. Vernal.* monstratum fuit) coalescentes *angustias* oppilent.

Cruditatum incrementis occurrit, qui omnes Febrium intermittentium *Causas Procatarcticas* devitat, & contrariis se assuescat, ut suprà.

Si

Si cathartica *primis viis* detergendis viſa fuerint commoda, præſtantiora ſtomachica, abſterſiva, & cruditatibus adverſantia ſeligenda ſunt, cujuſmodi ſunt, quæ in *hoc cap.* propoſita fuere.

Notandum tamen, quòd catharſis blandè ſaburram ſubducens inſtituenda eſt. (1.) Quia metuendum eſt, ne vehementiora ſanguinem exagitando, reſerando, & fundendo latentem diatheſin in actum deducant. (2.) Ne vires, & ſpiritus diminuendo ſanguificationi derogent, & cruditatibus generandis non parùm tribuant: Quinetiam *primarum viarum* ſordes faciliori catharſi dejiciuntur.

Conſultum duco, ut hujuſmodi cathartica in *formâ ſolidâ* ſub ingreſſum lecti exhibeantur, quoniam hujuſmodi *formâ*, ſomno & quiete inſequentibus, mitiùs, & ſeriùs operantur; &, ut plurimùm, proxima priùs affulget Aurora, ſolitáque inſtat ſurgendi hora, quàm turbas cieant; quod tamen, ut adhuc ſecuriùs præſtetur, omníſque perturbatio, & intempeſtiva noctu moleſtia avertantur, expedit *laudani opiati* g. j. (plùs minùs) necnon *corticis Peruviani* tantillum dictis blandioribus catharticis adjicere.

Carthartici formula.

℞ *Maſ. Pil. hier. cum Agaric.*
Tartar. Quercetan. ana gr. xvj.
Cort. Peruvian. ſubtiliſſimè ſuper Marmore lævigati ℈ſs.
Laudan. Opiat. gr. j.
Syrup. Abſynth. q. ſ.
M. F. Pil. n° vj. ſumend. ſub lecti ingreſſum; repetantur quoties opus fuerit primas vias *detergere.*

Pari ratione in *vomitoriis* præſcribendis, vix ultra *Zythogalam carduatam* affatim hauſtam, *oxymellitis ſcillit. aut vin. ſcillit.* ℥ij, aut *ſalem Vitrioli* ℈ij, *vel* ℥j aſſurgendum eſt, nec Medico excidat *paregoricum* ab emetici operatione ſemper propinandum, quo exhibito, ſomnus & quies imperentur, ut, ſiqua à *vomitorio* perturbatio oriatur, è veſtigio, priuſquam furibunda evaſerit, & diatheſin febrilem in *actum* exſuſcitaverit, ſedetur.

Formula paregorici.

℞ *Aq. papav. rhead.* ℥ij.
Cinnamom. hordeat.
Menthæ ana ℥j.
Diacod. ℥j.
M. F. haustus, finitâ vomitorii operatione, sumendus.

Sanguis debitam consistentiam, & tranquillum suum statum retinebit, si nullæ *causæ excitantes* (quæ *cap. de Tert. Vernal.* recensentur) interveniant; proinde oportet, ut in eis vitandis omnem operam locemus. Et, si necesse fuerit, *paregorica, refrigerantia,* & *astringentia,* ut *alumen, bol. Armen. corall. rubr. margaritas, rad. tormentill. bistort.* &c. usurpemus; vel *styptico-amara,* quæ (experientiâ testante) eximiæ virtutis sunt ad sanguinis tumultus consopiendos; *ut cort. Peruvian. aut rad. tormentillæ, cum rad. gentianæ, aut summitat. centaurii minoris mixtus,* &c.

℞ *Cort. Peruvian. in alcool redact.* ℥j.
Syrup. è corall.
è ros. siccis ana q. s.
M. F. Bolus horâ somni sumendus.

Maximè

Maximè convenit, ubi vigiliæ urgent, aut perturbationis in ſanguine orientis ſuſpicio habeatur, huic *Bolo* addere *laudan. opiat.* g. j.

Cruditates penitus tolluntur earum coctione, & evacuatione, ſedulò tamen cavendum, ne, (cùm omnis *coctio* à calore fiat) ſanguine nimis rarefacto, & agitato, cruditates dimittantur, & paroxyſmos excitent. Quarè in caloris gradu moderando omne Medici ſtudium ponendum eſt, omnéſque cogitationes ejus configendæ; Calorem Vernalem, qui cruditates Hyeme congeſtas ſenſim, & placidè (niſi ſanguis à *cauſâ* aliquâ *excitante* inquietetur) ſine febre abſumit, tanquam debiti caloris *aptiſſimum exemplar* proponimus; Verè ergò (evitatis ſolummodo *cauſis excitantibus*) totum opus naturæ (ſive potius benigno ejuſdem calori) concedatur, ni tempeſtas ſit, aut conſtitutio humido-frigida, aut diſpoſitio cacochymica ſubſit, tum enim temperatè calidis, & liquoribus paulò generoſioribus (multò verò magis *Autumno* & *Hyeme*) indulgendum eſt; prudenter tamen & cautè cum eis mercandum, interpoſitis nimirum *ſtyptico-amaris, ut cort. Peruvian.* &c. *paregoricis, & aſtringentibus*; ex

ex his ultimis convenit pericarpia modico sale imbuta continuò gestare; nec addubitet medicus hujusmodi tempestatibus, & constitutionibus paulò calidiora permittere, cùm sanguis ex se segnior sit, pacatior, & compactior, quàm ut statim (sine gravissimâ causâ) in furorem erumpat; at si nihilominus eundem glisscentem deprehendas, prædicta *mitigantia* in auxilium evocanda sunt, uti & *venæsectio*, *clysteres*, omniáque *refrigerantia*. Hoc pacto plures Febres tam intermittentes, quam continuas avertere potes, quamvis hæc methodus rarò aut nunquam usurpatur, imo vix quidem advertitur. *Vid. hujus Partis cap.* 3. ubi *materiæ morbificæ coctio* ex instituto tractatur.

CAP.

Cap. II.

Curatio perfunctoria, seu palliativa, quâ paroxysmi, materiâ morbificâ non subductâ, sistuntur.

NOn rarò ob labascentes, fractásque vires, & Febris acerbitatem, ægri in summum vitæ discrimen conjiciuntur, tum *Medici* probi, & prudentis est, quasi passis velis contendere, ut eos ex fati faucibus eripiat, nè mors morbum occupans omnem curandi ansam præscindat; quapropter *paroxysmi* temporiùs, & quasi tumultuariè inhibendi sunt, & ad efficacissima *palliativa*, quæ confestim paroxysmos prosternunt, tanquàm ad sacram anchoram (in quâ unica spes est) confugiendum, sunt enim ex *illis* aliqua, quæ penè intermortuos quasi ab inferis revocant.

Porrò, operæ erit pretium paroxysmos supprimere, cùm ægri itinera (non alitèr commodè conficienda) suscipere, ac res momentosas (aliàs insuperabiles) transigere cupiunt; & ut induciæ, & levamen graviùs excruciatis afferantur; ac non rarò, ut absolutiorem curam feliciùs auspi-

auſpicaremur, utì ſequentibus patebit.

Paroxyſmi, non ſublatâ materiâ morbificâ, inhibentur, omnia ad eum ſtatum, quo conſtituta erant, priuſquam *diatheſis febrilis* in *actum* evocata fuerit, redigendo; dictus autem ſtatus (utì ſæpiùs innuimus) in hoc conſiſtit, *ut cruditates ſatìs comminutæ* anguſtias *pervadant*, & *ſanguine firmiori craſi prædito concluſæ nullas perturbationes cieant.* Quapropter,

Ad paroxyſmos abigendos,

1. *Cruditates coalitæ denuò conterendæ ſunt.* Quò expeditiùs ſanguine, & ſero permixtæ, anguſtiores meatus pervadant. *Paroxyſmi ſiſtuntur cruditates comminuendo, & ſanguinem ad firmiorem compagem reducendo.*

2. *Sanguis compeſcendus eſt, & ad conſtantem, firmámque compagem reducendus:* Si enim, hoc poſthabito, & neglecto, cruditates (ſine debitâ earum coctione & evacuatione) comminuantur; aut impenſiùs ſanguinem referantes, liberéq; per *anguſtias* trajectæ, Febrem proritabunt; aut (utì oſtendimus) ſibi invicem occurrentes coaleſcent, in *anguſtiis* hærebunt, & *recidivam* accerſent.

Quæ maximè quaſcunque res comminuunt, ſunt *ignis*, ſive *calor*; *fermentatio*, *corpora aſperiora*, & *duriora motu prædita.* *Ea recenſentur, quæ optimè alias res comminuunt.*

Unde

Unde fit quòd *ignis* ferè nihil non in cineres, fumum, calces ſubtiliores, &c. redigit; *Calor* tincturas elicit, digerit, coquit, &c. *Fermentatio* ſales, & olea in ſpiritus comminuit, &c. Quòd *limæ, radulæ, ſerræ, lapides molares*, &c. res illis admotas in pulveres redigunt; & *ſabulum, arena, lapidum pulveres, pumex, cineres*, &c. ſordes conterendo, & abradendo vaſis ligneis, metallicis, &c. nitorem afferunt; quòd *pulvis corallii, ſtilium Chinenſium, ſales*, (imprimis *auſteriores, magiſque ſtyptici*, ut *alumen, vitriolum*, &c.) *plantæ aſtringentes aſperiores* linguam, fauces, dentes, ac alia quæcunque à ſqualoribus ſuis vindicant; quòd *Linteamina aſperiora* optimè detergunt; & *Omaſariæ, Coqui, Icthyopolæ*, &c. *inteſtinorum, carnium, limacum, anguillarum* limoſitates ſale abſumunt; quòd viſcoſa, & mucoſa vix ſine cinerum, calcium, aliorúmve pulverum, aut ſalium admiſtione, quibus plurimùm conteruntur, dividuntur, & diſtrahuntur, deſtillari queunt.

Calor & fermentatio rejiciuntur.

Lubentiſſimè agnoſcimus ignem, calorem, & fermentationem corpora penitiſſimè comminuere, *materiæque morbificæ coctionem* (quæ nihil aliud eſt, quàm con-

consummatior ejusdem *comminutio*) absolvere; nihilosecius *paroxysmis* solummodò *palliandis* ineptissima sunt, (1.) Quia sanguinem magis, quàm res fert, exagitant, & rarefaciunt, adeóque *intentioni* eundem pacandi, & confirmandi, obnituntur. (2.) Æstum promovendo ægris plurimùm attritis extremam debilitatem afferunt. (3.) Cùm solâ coctione operantur, quæ tardiùs (unâ forsan aut alterâ septimanâ & quandoque pluribus) perficitur, evenire potest, ut morbus calore exacerbatus priùs febricitanti vitam adimat, quam cruditates hoc pacto debitè subigantur, & evacuentur. Nec hoc quidem *palliatio*, sed *integra* dicenda erit *cura*; quæ ad *cap. seq.* spectat.

Aspera ergò, & *dura*, ut *terrea*, *salina*, aut *terreo-salina*, eáque sola nostro scopo respondent.

Aspera ergò & dura huic scopo respondent.

Sales verò cruditates efficaciùs *comminuunt*, quoniam promptiùs sanguinem ingrediuntur, & in corporis *angustias* (ubi cruditates delitescunt) citiùs admittuntur, quippe è ventriculo ob eorum fusionem, & acrimoniam, quâ ejus membranæ irritantur, illico ejiciuntur; dein ob vim suam *penetrativam* in venas

Salium eximiæ in cruditatibus comminuendis vires.

lacteas

lacteas ocyùs ſe inſinuant, nulláque morâ factâ, ſanguinem ſubeunt; ubi aquoſiori ſeri parte (cæteris omnibus in vaſis ſanguiferis contentis tenuiori) ſoluti, & delati, motûs arterialis adminiculo quoſvis (vel anguſtiſſimos) coporis meatus rimantur; ac cruditates inibi ſtabulantes conterunt, & abſtergunt; nec utique mirum; cum in carnibus inanimis, & frigidis ſale conditis, (quarum pori calore deficiente, conſtringuntur; quibúſque nulla arteriarum protrufio, aut ſanguinis fermentatio, penetrationem adjuvat, aut naturalis excretio cruditates amandat) limoſas ſordes abſumunt. Hâc ratione *ſalia lixivialia, ſal tartari, vitriolum Martis*, &c. (dum iſtiuſmodi ſordes meatus obſtruentes conterunt & abſtergunt) tanquam egregia *aperitiva* meritis encomiis evehuntur, unde *leucophlegmatias, cacochymias, hydropes, alióſq; morbos* à craſſis, & lentis humoribus enatos radicitùs evellunt; Quoniam dictos humores conterunt, fundunt, & ſequaciores reddunt; poros excretorios expurgant, & corporis ſtagna per ſudorem, urinam, ſedes, *&c.* eliquant: Proinde probatiſſima etiam ſunt *exſiccantia*, cùm eorundem ope omnes ſuperflui humores excernuntur. Sic

Sic mucum, quo intestina muniuntur abradentes, & membranas solicitantes sedes movent, & tormina excitant: Infusis, & decoctis dissoluta (penetrando, & abstergendo) medicamentorum vires eliciunt; crassiores, ac tardiores mulieres, agrósque palustres (humiditates exsiccando) fœcundant. Hinc fit, quòd cineres, & calces egregia sunt hujusmodi terrarum lætamina.

Concesso itaque, quòd luxuriantes humores salium vi è corpore derivantur, sanguis tersus magis, & compactior necessariò evadit. (1.) Quia liquidior ejus pars, quâ dilutus fuit, deest; & propriæ ejus partes magis exsiccantur. (2.) Aliquatenus etiam ob infixos salium cuneos obrigescunt. (3.) Sublatis interfluis humoribus, sibi invicem propiùs accedunt, & sanguis confirmatur; quælibet enim res, absumptâ ejus humiditate, ni ex partibus rigidissimis confletur, contrahitur, & firmiorem compagem acquirit; uti in *spongiâ*, *lignis*, *caulibus*, *fructibus*, *granis*, *seminibus*, &c. necnon in ipso *cruore* emisso, & frigefacto conspicitur. Concludimus ergò salia (præterquam, quòd cruditates comminuunt) sanguini firmiorem crasin (*alterum* nimi-

rum ad paroxysmos tollendos *requisitum*) largiuntur; propterea nonnunquam ex se paroxysmos tollunt.

Terreæ particulæ sanguini firmiorem compagem largiuntur.

Terreæ tamen *particulæ* (quæ & ipsæ asperitate suâ cruditates conterunt) *sanguinis consistentiam* à salinis particulis (modo præfato) inchoatam *consummant*; his enim stypticitas, omnisque infignis constrictio debentur; quæ ideò rarefactioni, & dilatationi (sine quibus *fermentatio* institui nequit) validissimè resistunt, & tumultus ferè omnes restringunt. Hâc ratione materiæ morbificæ *à salinis* & *terreis particulis* comminutæ, ut *angustias* pervadat, à *stypticis* & *astringentibus* frænum injicitur, nè perturbationes pariat, aut sanguinem transiliens in *angustiis* congeratur; omniáq; *simili statu, ac quo, dum Febris* in fieri *erat, constituuntur*; & *paroxysmi evanescunt.*

Tam salinas, quàm terreas particulas *materiam morbificam* comminuere planè cernimus; *illæ* verò magis *comminuunt*; *hæ* potentiùs *astringunt*, ab utrisque verò simul junctis debitam *cruditatum comminutionem*, justámque *sanguinis coactionem* assequentes scopum destinatum attingimus; & paroxysmi inhibentur, donec

donec aut medicamenti vires conficiantur, aut *cauſarum* Febrem *excitantium* aliqua (ut *purgatio*, *vomitio*, *intempeſtiva exercitatio*, &c.) ſanguinem denuò exagitans, & reſerans (eâdem planè ratione ac *inſolatio*, *purgatio*; &c. ubi diatheſis ſubſit, Tertianam Vernalem inferunt) *recidivam* evocat; quæ aliàs in terreo-ſalinarum uſu perſiſtendo, & *cauſas excitantes* fugiendo, certiſſimè anteverti potuit. Sed hoc magis ad *perfectam curam* (ſeq. cap. proferendam) ſpectat.

Propterea terreo-ſalina ſunt præſtantiſſima palliativa.

Ex his cernere eſt, *terreo-ſalina in paroxyſmis abigendis primas tenere.* *Salia* enim ſine *terreis particulis* non ſatis efficacitèr ſanguinis compagem conſtringunt, & ſero diſſolutæ ocyùs ſe è ſanguine ſurripiunt; ac, pro eorum vi *penetrativâ* per diaphoreſin, diureſin, ac ſedes, faciles exitus inveniunt. *Terreæ* itidem *particulæ* ſine ſalinis, cùm duriores ſint, ſicciores, ac indomabiliores, & pylorum conſtringunt, nimias in ventriculo moras trahunt, vixque ob craſſitiem ſuam ſine optimis illis viæ ducibus venas lacteas (ab eiſdem etiam conſtrictas) ingrediuntur. *Porrò*, ſales ad terreorum vires meliùs eliciendas conducunt; &

terrea humoribus, & cruditatibus non adeò se immiscent, & implicant, ac salia; nec in *angustiores meatus*, quos cruditates occupant, promptè adeò se insinuant.

Ubi verò *major comminutio*, & *minor constrictio* requiritur, utì in sanguine torpidiori, & brumali tempore, *salia* quandoque paroxysmos fugant. Quandoque etiam *mera terrea*, ubi nempe *major constrictio*, *minor comminutio* desideratur, utì in sanguine rarefacto, ubi cruditates satìs sunt comminutæ, sive semi-subactæ. Tamen tum *hæc*, tum *illa* seorsim sumpta minùs fida sunt, quàm *terreo-salina*, quæ adhibitis cautelis mox subjiciendis, vix unquam optato eventu nos destituent.

Narcotica, & paregorica non rarò iis subserviunt.

Ad sanguinem pacandum, ejúsque perturbationes consopiendas egregiè sanè conducunt *narcotica*, & *paregorica*. Sed, cùm humores condensent potiùs, quàm comminuant, eorúmque vires illico evanescant, *medicamenta* tantùm *subsidiaria* sunt, quæ, urgentibus nimiis sanguinis *fermentationibus*, *vigiliis*, *doloribus*, *diarrhœis*, &c. usui esse debent; & tum quidem (quatenus tumultus sedant, & sanguinis constrictioni non parùm afferunt) plurimi æstimanda sunt. No-

Nostram de *terreo-salinis* sententiam ratione, & veritate niti ipsa *palliativa* evincunt, *tum interna*, quorum præcipua sunt *cortex Peruvianus*, *alumen*, *vitriolum Martis*, *radix tormentillæ* cum amaris, & salibus exhibita: *tum externa*, ut pericarpia ex *bursâ pastoris*, *plantagine*, *radicibus tormentillæ*, *bistortæ*, *pentaphylli*; *pilosellâ*, *visco oxycanthæ*, *querci foliis*, *gemmis*, *visco*, *aut cortice teneriori*; *equiseto*, *floribus balaustii*, *rosis rubris*, *fructu cynosbati*, *prunis sylvestribus*, *mespilis*, *malis Cydoniis*, & multis aliis *astringentibus* cum *sale communi*, *alumine*, aut *alio quovis sale*, vel *aceto* contusis, & in cataplasmatum *formam* redactis; vel ex *conservis astringentibus*, *rosarum* nempe *rubrarum*, *prunorum sylvestrium*, &c. quæ cum saccharo (*salis* unâ specie) conficiuntur: *Astringentia* autem unanimi omnium consensu à terreis particulis, & *amara* à terreo-salinis vim suam mutuantur, præclara ergò, & præstantissima (si non omnia) *Palliativa* sunt *terreo-salina*. Alia cataplasmata, emplastra, &c. ex *discussivis*, & *calidis* composita, *materiæ morbificæ coctioni*, adeóq; Febris *curationi* absolutiori, non verò *palliationi* (*uti in seq. cap. patebit*) inserviunt.

Autoris sententia de terreo-salinis confirmatur.

Quâ ratione operantur cataplasmata terreo-salina.

Cataplasmata terreo-salina hâc ratione operantur. *Salia* cataplasmatum humore dissoluta quoddam *muriæ* genus efficiunt, quæ astringentium (seu *terreorum*) vim potentèr elicit, sibique adscisit; eadem *muria* ob dissolutas salium particulas validissimè penetrat, quare cataplasmatis carpis, ubi pulsus micant, aliive teneriori parti, tenui, & rarâ cute vestitæ, & vasis sanguiferis distinctæ admotis, dictæ *muriæ* (quæ quavis vel solidiores & inanimatas carnes penetrare valet) facilis ad sanguinem patet aditus, eóque magis, quoniam partes cataplasmatis subjectæ humido eorum tepore tenerescunt; Proinde, cataplasmatis nocte diéque gestatis, salinæ, & terreæ particulæ sanguini continuò suppeditantur, donec earundem sufficiens (ad *cruditates comminuendas*, & *sanguinem compellendum*) quantitas suggeritur, unde *paroxysmi* (eâdem ratione, ac si *terreo-salina* per os introsumpta fuissent) *sistuntur.*

Nihilominus nullus dubito, quin pericarpiorum, &c. stricta ligatio auxilii aliquid adferat; quandoquidem (rarissimè licet) ipsæ ligaturæ paroxysmos inhibent; non quia (uti vulgò traditur) sanguinis motum interrumpentes febrilem

lem fermentationem ſedant, (quæ enim ſanguinis motum impediunt eundem in furorem adigunt) ſed quia dolor, qui à ligaturis fit, partes ſenſiles indeſinenter laceſſens, continuam earum *contractionem* (quæ etiam evenit à gravi, & permanente formidine, ab immerſione in aquâ, *&c.*) parit; quæ, mirâ ejus communicatione in *Part. prim.* expoſitâ, totam membranarum ſeriem pervadit, vaſáque ſanguifera & omnes partes contractioni aptæ, dolore perſiſtente, coarctantur; *crudæ* ergò *particulæ* in ſanguine (non ſecùs ac ſi ab aſtringente fiat) compreſſo (ad tempus ſaltem) detinentur.

Quòd celeberrimus *cortex Peruvianus*, cujus effectus, & præſtantiam omnes ſummâ cum admiratione intuentur, *terreo-ſalinus* ſit, ſole meridiano clariùs elucet. Nemini ignotum eſt *ſtypticitatem* terreis, *amaritudinem* terreo-ſalinis particulis deberi; ſed *cortex Peruvianus* eſt *ſtyptico-amarus*: Ergò. *Cortex Peruvianus eſt terreo-ſalinus.*

Non *oleoſus* eſt, aut *ſulphureus*, cum minùs ſit inflammabilis; nec *ſpirituoſus*, quoniam non tanquam corpus ſpiritibus refertum ſenſus ferit; nec *aquoſus*, quia impenſè ſiccus eſt; Ergò *terreo-ſalinus* eſt.

Quinetiam arte chymicâ ſolicitatus *terræ* & *ſalis* multùm; *ſpiritûs*, *olei*, aut *aquæ* exiguam quantitatem præbet.

Quo magìs alia *palliantia* terreo-ſalina ſunt, eò certiùs paroxyſmos tollunt; at *cortex Peruvianus* omnibus aliis longè antecellit; quapropter neceſſarium videtur, ut *terreo-ſalinus* ſit.

Sic tandem proditur quâ ratione præclarus ille *cortex* ab Indiâ petitus, & *aſtringentia ſalibus*, vel *amaris juncta*, tum *internè*, tum *externè* adhibita *acceſſiones febriles* ſupprimunt.

Quare inter terreo-ſalina excellit.

Quòd autem *Cortex* inter *terreo-ſalina* facilè palmam præripit, & paroxyſmos febriles quàm certiſſimè fugat, medicos penè omnes in admirationem rapit. Sed advertendum, Quòd *in quibuſdam terreo-ſalinis particulæ ſalinæ terreis laxè*, & *diſſolutè alligantur*, horum terreæ particulæ in ventriculo cunctantur, víxque venas lacteas ſubintrant, ſed trajectis per inteſtinorum foraminula minutioribus, & acrioribus ſalinis, craſſioribus his particulis introitus denegatur, & *ſalinæ* à *terreis* liberatæ in ſanguine minùs efficiunt. Hujuſmodi *terreo-ſalina* facilè dignoſcuntur, quia guſtui vix alium quàm

ſalinum

ſalinum ſaporem, relicto circa linguam, & fauces ſtypticitatis ſenſu, ſuppeditant; ſolæ enim ſalinæ particulæ, terreis exteriùs relictis, quæ ſtypticitate ſuâ fauces afficiunt, percolantur, & linguæ porulos penetrant. Hujus generis ſunt alumen, vitriolum commune, vitriolum Martis, & ſalia cum aſtringentibus arte tantùm coagmentata; quæ ideo alvum etiam magis conſtipant, propterea quòd, ſalinis particulis per *venarum lactearum* oſcula trajectis, terreæ magnâ ex parte in inteſtinis reſtant.

In aliis terreo-ſalinis terreæ & ſalinæ particulæ firmiùs cohærent, & arctiùs ſe invicem amplectuntur; tum è ventriculo ſimul ejiciuntur, & venas lacteas ſubeunt, junctíſque viribus paroxyſmos debellant. Hæc *amaritudine* ſuâ dignoſcuntur, quæ (ni nos noſtra fallit conjectura) ideò ſentitur, quia terreæ & ſalinæ particulæ arctiori nexu combinatæ linguæ poros unâ permeantes, ob *terrearum* aſperitatem ſenſum rudiori modo, & ingratiùs feriunt, aliter non reddi poteſt ratio, cur non, (cùm amara ſint *terreo-ſalina*) omnia *terreo-ſalina* ſint amara; & cur non amara (ſaltem magis terrea) non perindè, ac Vitriolum Martis, aut alumen alvum conſtiparent. Ex

Ex his demùm alia *magis*, alia *minùs* terrea ſunt; *hæc* quia ſal in illis prædominatur amaritudine ſuâ citiùs, *illa* tardiùs guſtûs ſenſorium afficiunt, & amaritudinem ſuam aliquatenus reſervare videntur; quia *terræ* copia requiſitam penetrationem retardat. Quamvìs *hæc*, & *illa* cruditates comminuere valent, amara tamen magìs terrea ſanguinem potentiùs conſtringunt, adeóque *palliationi* ſummum faſtigium imponunt, & in hoc *Cortex Peruvianus* omnibus aliis *amaris* antecellit.

His præmiſſis, exigui erit negotii, quamvìs maximi momenti, omnium phænomenõn à corticis Peruviani uſu provenientium rationes patefacere. Quamobrem, cùm ſit omnium *palliativorum* præſtantiſſimum, cæterorúmque ſcientia ex ejuſdem conſideratione eluceſcat, eis brevitatis cauſâ valedicemus, & ad hunc *palliativorum* facilè *principem* calamum reſtringemus.

Obiter notandum, quòd, præmiſſis ritè perpenſis, optima *cortici ſuccedaneum* inveſtigandi ratio apparet. *Aliquid nempe quærendum eſt terreo-ſalinum, ſed ſtyptico-amarum, quod amaritudinem aſperiorem quaſi in receſſu habet, cujus compages,*

quoàd

quoàd ſalis & terræ nexum, ſtabilis eſt, & firma. Inter *cortices* (utì nobis videtur) diſquiſitio inſtituenda eſt, quia cortici Peruviano magìs ſunt analogi, & ut plurimùm admodum terrei; ac præterea *ſal* & *terra* in eis (qui aëris, venti, caloris, & frigoris injuriis, calli inſtar, obdureſcunt) arctiùs ſibi invicem alligantur: Minùs denique *oleoſa* ſunt, *ſpirituoſa*, & *aquea*.

Phænomena à corticis Peruviani uſu ſe proferentia explicantur.

Phænomena à corticis uſu proventia explicantur.

1. *Corticis Peruviani vires in ſanguine diutiùs perſiſtunt* ob firmiorem illum *terræ* & *ſalis* nexum, qui non facilè reſolvitur, præſertim verò ob terrearum particularum (quæ poſt cruditatum comminutionem ex ſe ad paroxyſmos inhibendos ſufficiunt) indolem indomabiliorem.

2. *Præ omnibus aliis*, ob rationes modo allatas, *paroxyſmos ſiſtit.*

3. *Si, fugatis à cortice paroxyſmis, ejus uſus non continuabitur, morbus poſt aliquas ſeptimanas ut plurimùm recrudeſcit.* Quia, cruditatibus in ſanguine remanentibus, adhùc Febrilis ſubeſt diatheſis; quæ

quæ, aut abſumptâ *corticis* vi, aut, ſanguine purgationibus, aliiſve *cauſis excitantibus* agitato, & reſerato, cruditates denuò (modo *in Part.* 2. *c.* 5. expoſito) dimittuntur, in *anguſtiis* coacervantur, *&c.* unde *recidiva* fit.

4. *Purgatoria, vomitoria, aliâque ſanguinem exagitantia, & rarefacientia recidivas pariunt*, ob rationem in præcedenti paragrapho propoſitam.

5. *Regimen calidum, decubitus in lectulo, vinorum & cardiacorum generoſiorum uſus*, &c. *corticis operationem aut eludunt, aut plurimùm retardant.* Quia ſanguinis dilatatio & rarefactio, quæ à calore conciliantur, conſtrictioni, quæ à cortice expectatur, ſtrenuè ſe opponunt.

6. *Sic ulcus internum, pulmonum putà, renum*, &c. *non ſolùm corticis effectum protelat, ſed nonnunquam eludit, & paroxyſmos priùs abactos paucis diebus revocat.* Quoniam heterogeneus, & ſordidus ulceris ichor ſanguini ſe immiſcens ejus compagem referat, & perturbat, & febrem (quam Hecticam nominamus) excitat, quæ (utì decubitus in lecto, inſolatio, purgatio, *&c.*) dum ſanguinem rarefacit, & exagitat, corticis vim *conſtrictivam* amolitur; &, (ichore ſanguini perpetim

perpetim ſuggeſto) paroxyſmos priùs abactos denuò accerſit.

7. *In Febribus calidioribus, quarum remiſſiones obſcuræ ſunt, non raro perniciosus eſt, & quandoque fatalis, præſertim ſi febricitantes lecto affixi ſint, juvenes, temperamenti ſulphurei,* &c. *aut tempeſtas calidior.* Ratio quidem in promptu eſt, quia nimirum ſanguinis rarefactio ejus conſtrictioni, & quieti obeſt; & interea *materia morbifica* tam ab intenſo calore, quàm à corticis particulis plurimùm, ſubitóque comminuta ſanguinem impenſiùs dividit, in furorem adigit, funeſtóſq; tumultus ciet; quare materia nondum eouſque cocta, ut evacuari poſſit, magìs tamen comminuta, quàm ut in *anguſtiis* hæreat, vehementiori ſanguinis motu altiùs in cerebrum impingitur; unde fit, quòd febricitantes hâc infauſtâ, & lugubri methodo extincti (qui ob incautam, & ſtolidam medicaſtrorum temeritatem haud pauci ſunt) convulſionibus, ſpaſmis, aut deliriis tentantur. Medico itaque piaculum ſit corticis Peruviani promiſcuus uſus, quamvìs opinio increbuit; *Quòd omnes Febres præcellenti ejuſdem vi debellantur.*

8. *Ab*

8. *Ab ejus usu paroxysmus vehementior quandoque observatur*, ob *materiæ morbificæ* præcipitem comminutionem priusquàm sanguis ad nimias fermentationes inhibendas componatur, & constringatur.

9. *Hujusmodi paroxysmus Febris* (ni ex genere *calidiorum* sit) discessum *plerumque præsagit.* Significat enim sanguinem à *cortice* plurimùm affici, licèt non adhuc debitam constrictionem assequatur, quam, continuato *corticis* usu, & paroxysmi *declinatione*, ac *intermissionis* supervenientis frigore, & quiete ad sanguinis contractionem concurrentibus, ante paroxysmi futuri adventum satis certò adipiscetur.

10. *Paroxysmus à corticis usu imminutus, aut in melius alteratus, ægris in ejus usu persistentibus, idem prænuntiat.* Quia hoc non tantùm *materiæ morbificæ* comminutionem, sed & sanguinis constrictionem inchoatam denotat, aliàs enim fermentatio à solâ materiæ comminutione exacerbescet; declinatione ideò, & intermissione (modo prædicto) conspirantibus, sanguis à cortice satis constringetur, priusquàm proximus paroxysmus invaserit.

11. *Dia-*

11. *Diaphoreſin parit.* Quia partes ejus ſalinæ ſerum fundunt, attenuant, & penetrare faciunt, ac poros à limoſis obſtructionibus expediunt: Et præterea terreæ particulæ ſanguinem coarctantes ſerum exprimunt. Unde etiam omnia ferè *aſtringentia* alexipharmaca ſunt, & ſudorem movent.

12. Ab eodem fonte profluit illa *copioſa, & limpida urina, quæ corticis uſum excipere* (à *Cl. Sydenhamio*, à nobis, aliiſque non paucis) *obſervatur.* Eò autem profuſior eſt, quò magis diaphoreſis à frigore, &c. præpeditur; unde lectulo affixis, aut quoviſmodo calentibus minùs competit. Ideò *limpida* eſt, quia ſerum citiùs à ſanguine conſtricto exprimitur, quàm ut ſaturatiori colore imbuatur; hâc de cauſâ urina copioſiùs reddita ſemper ferè limpida eſt.

13. *Liberaliores ſudores, aut urina copioſa, & limpida paroxyſmorum diſceſſum ſignificant*; quia à ſanguine conſtricto (uti priùs dictum fuit) proveniunt.

14. *Quandoque ſedes movet.* Quia humores à ſeri, & limoſitatum fuſione, & ſanguinis compreſſione defluentes inteſtina lubricant, & ſtercus fluidius reddunt; necnon ſalinis corticis particulis inſtructi inteſti-

inteſtinorum membranas ad excernendum irritant, & mucum abradunt.

15. *In ſubſtantiâ exhibitus longas in ventriculo moras trahit* ob terream ejuſdem compagem, & indolem indomabiliorem, aliáſque rationes ſuperiùs allatas, Paroxyſmos nihilominus tollit, propterea quòd omnia liquida ab ægris hauſta ejus tincturam (quæ in ventriculo optimè elicitur) in ſanguinem deferunt.

16 *In ſubſtantiâ ſumptus certiùs & citiùs paroxyſmos ſiſtit.* Non tantum quia liquidis omnibus ſanguinem verſus tendentibus vires ſuas impertit, ſed & ejus tinctura (utì modò diximus) in ventriculo optimè elicitur: Præſtantiſſima eſt tincturas extrahendi ratio, ut commodum menſtruum vaſi idoneo inditum in calido loco collocetur, & ſæpiùs agitetur; at ventriculus ſemper calidus eſt, continuò movetur, & menſtruo efficaciſſimo gaudet. Ergò.

17. *Primi in recidivis paroxyſmi plerumquè calidiores ſunt.* Quia ob inducias datas ſpiritus & ſulphur reficiuntur, & cruditates magìs adhuc diſgregatæ ſanguinem penitiùs dividunt, *&c.*

18. *Liquores acidiuſculi, & auſteriuſculi (ut vinum Rhenanum, rubrum Gallicum,*

cum, granatorum, &c.) *cum cortice exhibiti feliciùs succedunt.* Quoniam ejus tincturam promptiùs extrahunt, & cruditatum comminutioni plurimùm conferunt, nec sanguinis constrictioni obsunt.

19. E contrà, *liquores molliusculi, lenes, & aquosi* (*ut serum lactis, zythogala, ptisanæ*, &c.) *malè cedunt*, cùm ineptissima sint ad vires ejus educendas menstrua, & insuper corticis asperitatem leniunt, & obtundunt.

20. *Cortex non tantùm Febrem, sed nonnunquam etiam Hydropem inde ortum depellit.* Quia salinis suis particulis humores fundit, & poros excretorios detergit, partésque sensiles ad excernendum solicitat; & præterea (*quatenus terreus*) serum, dum sanguinem constringit, exturbat; ac (quà *styptico-amarus*) digestionem confirmat.

21. *Hecticis puerorum Febribus occurrit.* Has enim, cùm à cruditatibus proveniant, quas cortex absumit, exstirpat; Porrò fermentationis enormitates reprimit, &, digestione ab eodem emendatâ, sincerus & copiosus chylus lactis æmulus, hecticóque sanguini maximè proficuus, conficitur.

Cautiones & canones circa Corticis Peruviani usum Observandi.

Cautiones, & canones circa corticis Peruviani usum observandi.

Ex præmissis liquet, (1.) *Continuatum corticis usum recidivas avertere,* (2.) *Purgationes, vomitiones, regimen calidum, ulcus internum, decubitum in lecto, omnésq;* causas excitantes *corticis viribus adversari, & paroxysmos priùs abactos revocare.* (3.) *Eundem in Febribus calidioribus minùs faustum esse, & quandoque lethalem.* (4.) *Paroxysmorum alterationem, aut imminutionem eorundem fugam sæpenumero præsagire.* (5.) *Corticem in* substantiâ *efficaciorem esse.* (6.) *Acidiuscula, & austeriuscula commodissima ejus vehicula esse, aquosa verò & mollia ineptissima.*

7. Insuper notandum est, *Quòd, si in Febribus calidioribus obscurè remittentibus* (quæ *continuas* redolent) *calidis temperamentis,* &c. *urgenti aliquâ de causâ, corticem usurpare visum fuerit; ut melioribus auspiciis curationem aggrediamur, diurnus in lecto decubitus interdicatur, nec, cùm æger se in lectum recipiat, crassis, aut nimiis integumentis oneretur; aër ad frigidum potiùs, quàm ad calidum vergat; cortex acidiusculo, & frigido vehiculo*

vehiculo propinetur; potus ſit refrigerans (ut ptiſana, &c.) *ſucco limoniorum, aurantiorum, ſpiritu vitrioli, ſulphuris,* &c. *ad levem, gratúmque acorem alteratus; venæſectio etiam, ubi plethora ſubeſt, celebretur, & ſi alvus non benè reſpondeat, injiciantur clyſteres emollientes.* Hâc ratione Febrem veriùs intermittentem reddes, & periculum à corticis uſu aliàs formidandum amolieris. Præſtat tamen, ut cortici per aliquod tempus præmittatur hujuſmodi regimen, quò æger adverſùs illius injurias magìs præmuniatur. Quamvìs cortex in his Febribus res quidem lubrica eſt, & ſuſpicioſa, nihilominus à prudenti Medico, adhibitis cautelis in hoc *capite* propoſitis, ſatis tutò exhiberi poteſt, at in hâc re multum quidem ſtudii, & judicii ponendum. Agyrtis ergò, & mulierculis nefas ſit, nullâ circumſtantiarum ratione habitâ, univerſis Febricitantibus (quamvìs apud Noſtrates in more poſitum eſt) corticem indiſcriminatim obtrudere.

8. *Ubi magna cruditatum congeries, corticis uſus periculoſus eſt.* Magna enim moles non facilè comminuitur, nec comminuta intra ſanguinem coercetur, ſed redundans, & liberiùs jactata diras me-

taſtaſes ſemper minatur, & non rarò producit. Quinetiam pituitoſæ ſordes in ventriculo ſtabulantes corticis particulas oblinunt, & quaſi viſco implicant; eáque de cauſâ plurimùm obtunditur, & impeditur; & quandoque graviſſimæ & inſuperabiles in ventriculo maſſæ efformantur, quæ eundem opprimentes febricitantibus vitam eripiunt.

9. *In Quotidianis igitur, duplicibus præſertim, & triplicibus, aliiſque ingeminantibus Febribus convenit aliquid de cruditatum cumulo detrahere, priuſquam cortex ſumatur.* Cruditates diminuuntur, (1.) Emeticis & catharticis phlegmagogis & abſterſivis, qualia ſunt inter emetica *ſal Vitrioli, oxymel Scilliticum, acetum Scilliticum*, &c. Inter cathartica *Pilulæ Tartareæ Quercetani, aliáque* in *capite præcedenti* enarrata, quibus ſemper adjiciendus eſt cremor tartari, vel tartarum vitriolatum, vel ſalium lixivialium ſuperiùs laudatorum unus. (2.) Horum ſalium uſu temporibus inter catharſes intervenientibus. (3.) Partiali *materiæ* coctione, & evacuatione, quarum ratio *ſeq. cap.* edocebitur.

10. *In*

10. *In minorativis usurpandis ratio habenda est cruditatum quantitatis, & plus, minúsve earundem subducendum, prout in corpore magis aut minùs scatent.* Ex *Cap. de Quotidianis*, & *Cap. de Febribus ingeminantibus in P.* 2. manifestum est, quâ proportione in his, vel illis Febribus abundant.

11. *In Febribus diutiùs, & perspicuè intermittentibus cortex tutissimus est, & commodissimus.* Quia præmissorum discriminum nullum subest, & sanguinis pacatiori, & compactiori conditioni à corticis usu expectandæ, harum Febrium intermissiones non parùm tribuunt. Unde

12. *In Quartanis, & Tertianis Autumnalibus; necnon Vernalibus minùs exquisitis, & clariùs intermittentibus, optato eventu vix unquam destituimur.*

13. *Si in Febre ardentiori, utpote Tertianâ exquisitâ, continuâ remittenti, &c. cortice ad ʒvj vel vij sumpto, nullum levamen, aut notabilis in melius alteratio sentiatur, sed Febris potiùs excandescat, à corticis usu omninò desistendum est, & ad regimen refrigerans & paregoricum confugiendum;* usquedum Febris ad caloris gradum satis remissum (à lagaci solum-

modo Medico dignoscendum) redigatur; & tum quidem (cautè tamen, regiminis frigidi præsidiis non omissis) cortex resumi potest.

14. *In segnioribus, & frigidioribus Febribus, ubi materia crassa est, & torpida, tempestas humida, aut frigida, & constitutio minùs spirituosa, & sulphurea, ægris cum vinis tartareis, & austeriusculis, ut Rhenanis,* &c. *porrigatur.* Quia corticis virtutem expeditiùs eliciunt, & cruditatum comminutionem promovent. Et subinde vini haustulus illis propinetur.

15. *Istiusmodi vinis non incommodè substituuntur alia vina salibus lixivialibus, aut sale tartari imbuta.*

16. *Consultum est corticis exhibitionem à Paroxysmi declinatione auspicari.* Quia sanguis à declinatione plurimùm contractus, & pacatus, corticis constrictioni faciliùs paret, nullúmque *intermissionis* tempus incassùm elabitur; quod in brevioribus intermissionibus magni quidem momenti est. Nihilominus hoc non impedit, quò minùs quovis tempore, nisi paroxysmus urgeat, aut ingruat, dari possit.

17. *Si*

17. *Si Febricitantes in summum vitæ periculum conjiciantur, aut alia aliqua causa morbi palliationem raptim peragendam suadeat, cortex majori quantitate, tenuissimo pulvere, vinisque austeriusculis infusus, & cum eisdem agitatus sæpissimè repetatur; interpositâ ejusdem corticis tinctura saturatissimâ.*

18. *Ubi ægrorum res in discrimine non versatur, sufficit unius intermissionis spatio corticis ℥ss. ʒv. aut vj. exhibere.* Detur ergò interdiu.

19. *In Quartanis quâque quartâ horâ ad ℈ij.*

20. *In Tertianis quâque tertiâ horâ ad ʒj.*

21. *In Quotidianis & ingeminantibus* (præmissis minorativis) *quâque secundâ horâ ad ʒj, vel quâque tertiâ ad ℈iv;* & quò intermissio brevior sit, eò sæpiùs, & majori quantitate concedatur.

22. *Tinctura saturata multoties repetita* substantiæ *ferè æquivalet, magisque convenit, ubi ventriculus plurimùm sordescit.* Quia non (utì pulvis) in ventriculo impeditur.

23. *Siquando ejus ſolummodo infuſio Febricitantibus arrideat, expedit, ut ſit omnino potus ordinarius*; ſic enim (haud ſecùs, ac à ſubſtantiâ aſſumptâ) omnis liquor ſanguinem verſus iter faciens ejus virtute imbuitur.

24. *Si alvi laxitas* palliationem *impediat, aut eludat, aſtringentia, & opiata in uſum vocanda ſunt*; ut *tinctura roſarum, tormentilla, bolus Armena, diaſcordium, laudanum opiatum, liquidum*, &c.

25. *Si catharſis à corticis uſu exigatur, lenioribus catharticis cum laudano, & cortice mixtis* (utì in capite præcedenti habetur) *inſtituatur*; nè paroxyſmi denuò evocentur.

26. *Opiata & paregorica ſummo ſunt uſui, ubi vigiliæ, nimiæ fermentationes, perturbationes, & dolores, deliria, diarrhœæ, aut dyſenteriæ febricitantibus moleſtiam afferunt; necnon ubi ſanguis tenuis eſt, acris, aut calidus.*

27. *Ubi plethora, aut enormes effervescentiæ ægros infeſtant, & in diſcrimen adducunt* (& non aliter) *ſanguinem mittere licet.*

28. *A*

28. *A medicamentis quibuſcunque, præterquam memoratis, vix ulla cortici accedit virtus, multa ſæpe detrahitur.*

29. *Cortici optimè ſubſtituuntur amara magis ſtyptica* (ut centaurium minus, &c.) *cum aſtringentibus ſumpta, & pericarpiis terreo-ſalinis adjuta.*

CAP.

Cap. III.

Curatio conſummata, quâ Febres intermittentes radicitùs evelluntur.

Febres intermittentes radicitùs evelluntur, ſi materia morbifica penitùs tollatur; quod ſolummodo fit, eandem adeò ſubtiliter comminuendo, ut poros excretorios pervadere queat.

Hujuſmodi penitior comminutio ſolo calore (quæ ideò materiæ *Coctio* dicitur) abſolvitur; quæ enim à terreo-ſalinis fit (utì ex *recidivis*, *urinâ crudiori*, &c. conſtat) *inchoata* eſt, & imperfecta, nec cruditates evacuationi aptas reddit; quæ *calore debitè coctæ* facilè eliminantur.

Verumenimvero non contemnenda eſt rudior illa à *ſalinis* & *terreo-ſalinis* comminutio: (1.) Quòd materia aliquatenus hoc pacto confricta à calore promptiùs ſubigitur; pari planè ratione, ac *digeſtio* in ventriculo ſanguinis calori ad alimenta prorſus coquenda ſubſervit. (2.) Quòd comminutio à *ſalinis*, & *terreo-ſalinis*, utpote *ſalibus lixivialibus*, *amaris*, &c. expeditiſſima eſt, utì *digeſtione*, quæ paucis horis; paroxyſmorum

rum *palliatione*, quæ non rarò uno, aut altero die abſolvitur, manifeſtum eſt.

Quamvis *materia morbifica ſolâ coctione prorſus tollitur*; illud tamen fieri poteſt *præmiſſâ*, vel *non præmiſſâ*, paroxyſmorum *palliatione*.

Prima Methodus.

Prima methodus Febres intermittentes penitùs tollendi.

Si, paroxyſmis priùs abactis, materiam morbificam coquere inſtituas, tum curandum eſt, (1.) Ut *recidivæ* inhibeantur. (2.) Ut ſanguis ad coctionis munus obeundum debitè caleſcat.

Recidivæ avertuntur. (1.) Terreo-ſalinorum (ſive *palliativorum*) uſu perſiſtendo. (2.) Errores graviores vitando.

Palliativa ſuperiori *capite* continentur; quod *vid.*

Omnis in hâc re *error* neceſſariò provenit, vel à *cauſis diſponentibus*, quæ novas cruditates ſuppeditant; vel *excitantibus*, quæ diatheſin adhuc latentem excitant; Illæ *Part. Prim. cap. prim.* Hæ *Part. Secund. cap. quint.* recenſentur; quibus vitatis, exigui erit laboris, aut conſilii *materiæ morbificæ* coctionem ſenſim aſſequi, quoniam cruditates à terreo-

terreo-ſalinis jam plurimùm comminutæ, & in ſanguine caloris fonte detentæ, & fotæ indies magìs ſubiguntur; præſertim cùm *cauſas diſponentes*, quæ ex *humectantibus*, *refrigerantibus*, *debilitantibus*, & *dyſpeptis conſiſtunt*, avertentes non tantùm res omnes coctioni inimicas declinamus, ſed & eas declinando neceſſariò ad meliores nos recipimus. Quinetiam *terreo-ſalina* (præſertim *ſtyptico-amara*) quæ per totum hujus curationis decurſum uſurpantur, omnibus, quæ diatheſin fovent, opponuntur: *Primæ* nempe cauſarum procatarcticarum *claſſi*, quæ ex *humido-frigidis* conſiſtit; quia (modo priùs enarrato) valdè *exſiccant*. *Secundæ*, (debilitantibus nempe) quòd digeſtionem maximè confirmant, & chylum penitiùs comminuentia ſanguificationi plurimùm miniſtrant, eâque de cauſâ vires reficiunt. *Tertiæ* ex dyſpeptis conſiſtenti, quoniam eadem conterunt. Et denique ſanguinem conſtringendo *cauſis excitantibus* adverſantur. Quapropter *ſtyptico-amaris* (ut *Cortice Peruviano*, &c.) continuò adhibitis, parùm aut nihil negotii ſupereſt.

Sanguis igitur *ad coctionem abſolvendam* terreo-ſalinorum uſu, & cauſarum diſpo-

disponentium amolitione, satis calescit; nisi aut *tempestas adversa*, *frigida constitutio*, *Febris algida*, & *diuturna*, calidorum adminiculum postulaverint; tum quidem, habito moderamine, concedenda sunt vina generosa, cerevisiæ fortiores, cardiaca sulphureo-spirituosa; & id genus alia *cap. de præservatione* proposita. Nec metuenda est ab horum usu sanguinis nimia reseratio, cum *palliativa*, cæteráq; omnia eidem obstent.

Cortex igitur *Peruvianus*, cùm sit *terreo-salinorum*, & *styptico-amarorum* præcipuus, non tantùm ad paroxysmos tollendos, sed & ad *diathesin emendandam*, *causas excitantes frustrandas*, & *coctionem maturandam*, tantis pollet viribus, ut ad Febres curandas (ut plurimùm) unicè sufficiat; & remedium præstantissimum, maximéque specificum (penè dixeram adæquatum) jure merito habeatur; cujus repetitione, usúque diu continuato innititur *Arcanum Talborianum*, tantopere per totam ferè *Europam* celebratum; Quod ob ejus famam longè, latéque disseminatam, expertam in Febribus intermittentibus fugandis certitudinem, & exactissimam cum nostrâ hypothesi congruitatem subjicere visum est.

Arcanum

Arcanum Talborianum.

Arcanum Talborianum.

℔ *Quinquinæ opt.* (*i. e. Corticis Peruviani*) *ſubtiliſſimè pulverizat. lbj. inſpergatur alternatim decoctione aniſi, & ſucco petroſelini per diem unum, aut alterum; dein indatur urceo figlino cong. viij capaci; vas, pulvere jugiter agitato, ſenſim impleatur vino rubro Gallico; fiat infuſio frigida per viij dies; bacillo, ſpatuláve, aut alio idoneo inſtrumento ter quotidie funditùs agitetur; & colatura demùm in ampullis vitreis probè obturatis reponatur.*

Vinum hoc medicatum febricitantibus propinavit ad ℥v. vel vj. quâque tertiâ horâ, niſi ſomnus obſtiterit, à paroxyſmi præcedentis declinatione ad ſequentis acceſſionem, uſquedùm paroxyſmi evanuêre; & deinde (*ventriculo jejuno*) *per ſex dies continuos manè, & horis ad minimum duabus à cœnâ.*

℔ *Magma infuſionis prioris, additóque Quinquinæ recentis pulverizat. lbſs. fiat* (*modo prædicto*) *infuſio per decem dies,* &c.

Colaturæ propinavit ℥v. aut vj. alternis diebus manè tantùm per octo dies

dies continuos à ſex prioribus numerandos.

℥ *Magmà ſecundæ infuſionis, & infundetur (ut priùs) per alios decem dies, &c.*

Hujus dedit ℥*vj. alternis diebus manè, per alios* 14 *dies, & dein per* 14 *dies quâq; tertiâ Aurorâ.*

℥ *Quinquinæ lævigatione ſuper marmore in alcool redactæ* ℥*ij. pulveri in ampullâ vitreâ recondito affunde Sp. vin. opt.* ℥*viij. vas radiis ſolaribus per quindecim dies expoſitum quotidie agitetur. Tinctura decantata reponatur in vaſe vitreo fideliùs obturato.*

Ubi Febris contumacior præmiſſis infuſionibus non paret, ſingulis earundem doſibus inſtillentur hujus Tincturæ gut. v, vj, vij aut viij.

℥ *Quinquinæ tenuiſſimè pulverizat. q. v. & cum ſyrup. è ſucc. Limon. F. Electuarium.*

Primâ infuſione ſucceſſu carente, hoc electuarium (quia, utì præmittitur, cortex in ſubſtantiâ efficacior eſt) in uſum vocavit.

Cùm ob nimiam repletionem, alvúmve non debitè reſpondentem, viſum fuerit ſedes movere, infuſionum prædictarum lbij vini ſequentis ℥*iv. plùs minùs, prout infuſiones rariùs, aut ſæpiùs ſumebantur, ægriq; conditio poſtulabat, adjecit.*

℥ *Hieræ*

℥ *Hieræ picræ opt.* ℈j, *infunde per* 8 *dies in vin. rubr. Gallic. lbſs. vaſe tribus prioribus diebus ſemel quotidie agitato: Tinctura decantata in ampullâ vitreâ obturatâ reponatur.*

Ubi non inſignis eſt repletio, nec alvus enormiter aſtricta, magis expedit clyſterem ex emollientibus injicere; quia cathartica ſanguinem perturbant.

Methodus Talboriana, ſalvis regulis, & cautionibus à nobis traditis, commodè ſatis inſtituitur.

Secunda curationis methodus, quâ nempe, paroxyſmis non priùs fugatis, materiæ coctio acquiritur.

Secunda Methodus. In hâc curatione ſanguinis calor utramq; paginam facit: Hæc ergò morbum profligandi ratio omnia *calefacientia*, & *diſcuſſiva* (quæ innumera ſunt) ſuo ambitu complectitur; *aquas nimirùm ardentes*, & *ſpiritus vinoſos quoſcunque*, *cereviſias fortiores*, *vina generoſa*, *aromata*; *ſtirpes*, *caules*, *herbas*, *fructus*, *flores*, *folia*, *ſemina*, *mineralia*, &c. *calidiora* internè, vel externè in *pericarpiis*, &c. *adhibenda*. Imo coctioni plurimùm inſerviunt *ſalia lixivialia*, *amara*, & *quæcunque* materiæ commi-

comminutioni, attenuationi, aut fuſioni conferunt, ut *Mercurialia*, *Antimonialia*, *Saturnina*, &c. quæ nativi, febrilíſque caloris adminiculo, cruditates efficaciſſimè, & citiſſimè attenuant, & fundunt.

Nunc tuam (candide Lector) memoriam refricans, quæ à nobis narrata ſunt, in animum reducas, & ſine Lynceâ acie facilè cernes, quo pacto *Terrea*, *Salina*, *Sulphurea*, & *Spirituoſa*, variéque ex his (infinitùm penè) compoſita Febres intermittentes, earúmve paroxyſmos tollunt; unde, prout cuilibet de *his*, vel *illis* obſervationes ſuppetebant, *febrifugorum* nomina ſortita ſunt; quod perplexæ eorum turbæ in immenſum augendæ miniſtravit. Et nè cuiquam ex *principiis naturalibus* ſuus deſit honos, etiam *ipſa aquea*, quòd *æſtum* reſtinguunt, & in *Febribus ardentioribus* aliquid levaminis afferunt, ac ſudori materiam ſuppeditant, à quibuſdam in *febrifugorum album* referuntur.

Cautiones, & canones circa hanc curationem obſervandi.

Cautiones & canones circa hanc curandi methodum obſervandi.

Calida, & comminuentia eo moderamine concedenda, ut materiæ morbificæ coctio

debitè provehatur, & Febris non excandeſcat, & furibunda evadens gravioribus ſymptomatis ſtipetur. Non videmus, quâ ratione Medicus hallucinabitur, aut errore abducetur, ſi hanc regulam perſpectam habeat, & ſedulò animadvertat. Imis ergò pectoribus inſideat hic canonum Coryphæus, nequando ex animo elabatur.

2. *Propterea ſi Febrem nimis incitatam deprehendas à calefacientibus abſtineas, & ad frigida, paregorica, aliáque id genus confugias, donec Febris permulceatur.*

3. *Febris nimiùm proritata à calore intenſiori, remiſſione obſcuriori, pulſu majori & citatiori, vigiliis magis importunis, ſomno irrequieto, deliriis, ſiti ingraveſcenti, aliiſq; ſymptomatis ab æſtu enatis dignoſcitur.*

4. *Tanquam debiti caloris exemplar, & normam Tertianæ Vernalis moderatioris auſpicatiorem æſtum proponimus.* Proinde,

5. *In hujuſmodi Tertianis nihil prorſus tentandum, ſed naturæ* (*h. e.* ſanguinis calori) *totum permittatur opus*; ni Febris errore aliquo exacerbetur; aut demiſſiùs, quàm par eſt, ſubſidens coctionis muneri ſuccumbat; aut paroxyſmos ſiſtere ſtatuas, priuſquam *materiæ* coctionem aggrediaris.

6. *In*

6. *In calefacientibus adhibendis accurata tempestatis, constitutionis, materiæ quantitatis, & qualitatis ratio habenda.* Quapropter,

7. *In Autumno, aut Hyeme, tempestate, aut constitutione humido-frigidâ, & ubi materia gravis sit & torpida* (utì in Quartanis, &c.) *minùs addubites aut extimescas Febricitantibus liquores generosiores indulgere, aliáq; calefacientia concedere.*

8. *Æstate verò, aut tempestate calidosiccâ; vegetâ, juvenili, aut floridâ ætate, constitutione sulphureo-spirituosâ, & ubi materia tenuior est, & levior* (utì in *Tertianâ Vernali exquisitâ*, &c.) *nè prorsus quidem, (aut saltem multò parciùs, omnibúsque circumstantiis attentiùs libratis) concedenda sunt.*

9. *Cathartica & emetica in hâc, quàm in priori curandi methodo magìs ex usu sunt, quoniam nullus subest paroxysmos revocandi metus; cùm non, nisi curatione absolutâ, sistantur.*

10. *Cathartica & emetica commoda sunt, ubi magna cruditatum congeries ventriculum gravat, & digestioni, & curationi plurimùm obest;* utì *in Quotidianis simplicibus, duplicibus, & triplicibus; Tertianis duplicibus, Quartanis triplicibus*, &c.

Et in omni *Febre* ad cruditates priùs coctas evacuandum.

Notandum, Quòd *vomitoria* (quamvis à nonnullis tanquam *Febrifuga* insigni laude celebrantur) Febres intermittentes nullâ aliâ de causâ eradicare videntur, quàm quòd, quassatis omnibus vasis, & humoribus, *materia morbifica* tenuior, aut multùm subacta, & cocta, è sanguine per majusculos ventriculi poros, quovis vomendi nisu (haud secùs ac saliva musculorum ad os spectantium agitatione, & contractione) exantlatur, citiùs (quàm aliàs fieri potuit) elutriatur, & ejicitur. Unde emetica in *Quartanis* (quarum *materia* crassa est) nequaquam (nisi forsan sub earundem discessu, cruditatibus plurimùm jam coctis) proficua sunt; & in *Tertianis Vernalibus*, (quarum *materia* tenuior est) ab emeticis uberiores fructus sæpiusculè percipimus; quinetiam rationi minimè consentaneum est, ut *medicamentum evacuativum*, quod vix unquam ventriculum præterit, aut pylorum superat, duabus aut tribus horis *materiam morbificam* per totum corpus sparsam perquirat, ac tantopere (uti nonnulli imaginantur) attenuet, & alteret; ut illico excernatur. Ex præmissis satis liquet, quâ ratione emetica

emetica *Febres intermittentes* nonnunquam (rarò licèt) funditùs extinguunt; *& quibus Febricitantibus tempeſtivè, quibus intempeſtivè propinantur.*

11. *Studioſè animadvertat Medicus, ut neq; vomitoriis, neque catharticis, nec quovis alio pacto, venæ-ſectione puta,* &c. *ægrorum vires labefactet & ſpiritus exhauriat*; omne enim virium & ſpirituum diſpendium *cruditatum* coctioni officit, & morbum protrahit.

12. *Ubi magna ſubeſt cruditatum moles coctio præpropera, & nimis præceps ſuſpicioſa eſt*, cruditates enim majori copiâ coctæ, quàm ut promptè eliminari poſſint, ſubinde funeſtas patiuntur *metaſtaſes*; *quare in Quotidianis,* &c. *coctio, præmiſſis minorativis, ſenſim promoveatur, & prout materiæ morbificæ pars aliqua coqui deprehenditur, diaphoreſi, diureſi, ſedibus, &* (ſi res poſtulet) *vomitoriis amandetur.*

13. *Cruditatum coctio ſalium lixivialium, amarorum,* &c. *ope*, quia ocyſſimè (quamvis inchoatè) eaſdem comminuunt, *acceleratur.*

14. *Eandem etiam expediunt vina auſteriuſcula*, quoniam particulis ſalinis, & ſulphureis cruditates comminuunt.

15. *Ma-*

15. *Materiæ morbificæ reliquiæ* (quasi tot Febris demolitæ rudera) *à morbi discessu diaphoresi, diuresi, & leniori catharsi asportentur.*

Cap. IV.

De diathesεos Febrilis emendatione.

Quâ ratione diathesis Febrilis emendatur.

Diathesis Febrilis *in melius provehitur*, si *causas* eandem *foventes* amoliaris, & ad *emendantes* te recipias. Has *Part.* 3. *cap.* 1. illas *Part.* 1. *cap* 1. palam fecimus.

Cap. V.

De damnis à Febre intermittente illatis resarciendis.

Quâ ratione damna à Febre intermittente illata resarciuntur.

A *Febre intermittente*, quamvis *probè curatâ, carnis, virium, sulphuris & spirituum* jactura evenit. Quæ omnia (subductis priùs, & expurgatis morbi fæcibus) resarciuntur, (1.) *Digestionem validam & sanam reddendo, & appetitum acuendo: Appetitus dejectus, digestioq; dubia, & elangescens vinis, & cerevisiis absynthiatis, centauriatis, aliisque amaris* non ita pridem

dem *memoratis* priſtinæ ſanitati, & vigori reſtituuntur. (2.) *Si convaleſcentes eupeptis & euchymis* (cap. de *Præſervatione* recenſitis) *veſcantur, & ſubinde* (ſpirituum & ſulphuris reficiendi, & reſtaurandi cauſâ) *vini generoſioris hauſtulum abſorbeant.*

A *Febribus* verò *malè judicatis* oriuntur prætereà *cacochymiæ, leucophlegmatiæ, aliæque affectiones cruditatibus ſcatentes* (P. 1. c. 1. traditæ) quæ, (cùm *materia morbifica* planè eadem ſit) haud ſecus ac diuturni & peſſimi moris *Febres intermittentes, cruditates comminuendo, coquendo, & eliminando, ſulphúrq; & ſpiritus ſuppeditando, digeſtionem & appetitum erigendo*, &c. profligantur; quare medicamenta probatiſſima his morbis debita, utpote ſalia, *lixivialia, amara, cathartica*, &c. ex præmiſſis petenda.

FINIS.

BOOKS Printed for *Walter Kettilby* at the *Biſhop's Head* in St. *Paul's* Church-yard.

H. *Mori Opera Theologica, & Philoſophica*, Fol. Three Vol.

Grovii Reſponſio ad Celeuſma, 4to.

——*Defenſio ſuæ Reſponſionis ad nuperum Libellum, qui Inſcribitur Celeuſma*, 4to.

D. *Sydenhami Obſervationes de Morbis acutis*, 8vo.

——*Epiſtolæ duæ de Morbis Epidemicis & de luæ Venerea*, 8vo.

——*Diſſertatio Epiſtolaris de valiolis, necnon de Affectione Hyſterica & de Hypochondriaca*, 8vo.

Dr. *Sydenhami Tractatus de Podagra, & de Hydropod.*

Loſſii Obſervationes Medicæ, 8vo.

Mayo Tractatu quinque E. Med. de Sal. nitro, 8vo.

Dr. *Charlton's* three Anatomic Lectures:

1. Of the Motion of the Blood.
2. Of the Organic Structure of the Heart.
3. The Efficient Cauſes of the Hearts Pulſation, 4to.

——Harmony of Natural and Poſitive Divine Laws, 8vo.

Burnetii Telluris Theoria Sacra Diluvio & Paradiſo, 4to.

Spenceri Diſſertatio de Urim, & Thummim, 8vo.

Speed. Epigram. Juvenilia, Encomia, Seria, Satyra, & & Jocoſa.

Webſter's Metallographia: Or an Hiſtory of Metals, 4to.